

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti lihaturg

2008. aastal

Tallinn
Juuni 2009

Töö tellija: Põllumajandusministeerium

Vastutav täitja: Maris Viileberg
Projektigrupi koosseis: Pille Liivaauk

Eesti Konjunktuuriinstituut
Rävala 6, 19080 Tallinn
Tel 668 1242
Fax 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunktuuriinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Liha tootmine	7
Lihatööstus	16
Hinnad	26
Väliskaubandus	36
Tarbimine	45
Euroopa Liidu ja maailmaturg	51
Eesti lihaturu prognoos 2009. aastaks.....	58
Kokkuvõte	59
Lisad	61

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti lihasektori arengust 2008. aastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- lihatootmise ja loomade arvu muutusi;
- lihaga isevarustamise taset;
- lihatööstuste tootmismahdade ja ekspordiks müügi arengut;
- lihatööstuse majandusnäitajate muutusi (realiseerimise netokäive, kasum, kulud, töötajate arv, tootlikkus, investeeringud ja väliskapitali osakaal);
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae- ja EL turu hinnad);
- lihatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- liha tarbimist ja selle muutusi;
- lihatoodete müügiolukorda EL-is ja maailmaturul.

Töös on kasutatud ESA põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid ning EKI hinnastatistikat, kaupluste vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud: Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, EL erinevate riikide hinnaraporteid ja statistilisi andmeid.

Töö maht on 69 lehekülge.

Eesti lihaturg 2008. aastal

Liha tootmine

Alates 2006. aastast on lihatoodang Eestis jõudsalt kasvanud ning ületanud kindlalt 70 tuhande tonni piiri. Statistikaameti (SA) esialgsete andmete järgi toodeti Eestis 2008. aastal liha kokku 73,7 tuh tonni, mis on 0,4% enam kui 2007. aastal (tabel 1). 2008. aasta väikeseks jäänud tootmismahu kasvu taga on veiseliha toodangu vähenemine. Kui 2006. ja 2007. aastal veiseliha tootmine suurenes, siis eelmisel aastal kahanes see esialgsetel andmetel 17,0%, kukkudes taas 2005. aasta tasemele. See-eest linnuliha tootmine, mis kolmel eelneval aastal järjest vähenes, väljus 2008. aastal madalseisust ning hakkas taas kasvama. Mullu toodeti linnuliha 15,7% enam kui 2007. aastal. Sealiha toodang suurenes aastaga 9,3%.

Tabel 1

Liha ressursid ja nende kasutamise bilanss (tuh tonni)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
RESSURSID							
Liha toodang	70,8	70,1	71,3	69,7	72,4	73,4	73,7
sh veiseliha	16,5	13,1	14,5	13,4	15,3	15,9	13,2
sealiha	39,9	39,6	39,0	39,6	41,6	42,8	46,8
linnuliha	11,4	14,4	15,0	13,7	12,5	11,5	13,3
lambaliha	0,3	0,4	0,3	0,4	0,5	0,6	0,4
Import	42,0	46,5	41,9	46,1	50,7	49,9	49,3
KASUTAMINE							
Eksport	22,8	24,9	20,5	20,7	25,1	24,2	31,0
Tarbimine kokku	89,5	91,1	93,9	94,5	94,5	95,6	92,0
sh kasutatud loomade ja lindude söödaks	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
loomulik kadu liha termilisel töötlemisel ja hoidmisel	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
toiduna tarbimine	89,4	91,0	93,8	94,4	94,4	95,5	92,0
Varude muutus	0,5	0,6	-1,2	0,6	3,5	3,5	

* esialgne

Allikas: SA, Põllumajandusministeerium

Liha tootmise mahu kasv, teisalt aga tarbimise vähenemine kasvatasid 2008. aastal siseturu lihaga isevarustatuse taset üle 3%-punkti, ulatudes 80%-ni (2007.a 77%). Kodumaine lihatoodang kattis siseturu vajadused viimati 1993. aastal. Alates 1994. aastast on lihatootmine Eestis väiksem siseturu vajadusest ning puudujääk kaetakse impordiga.

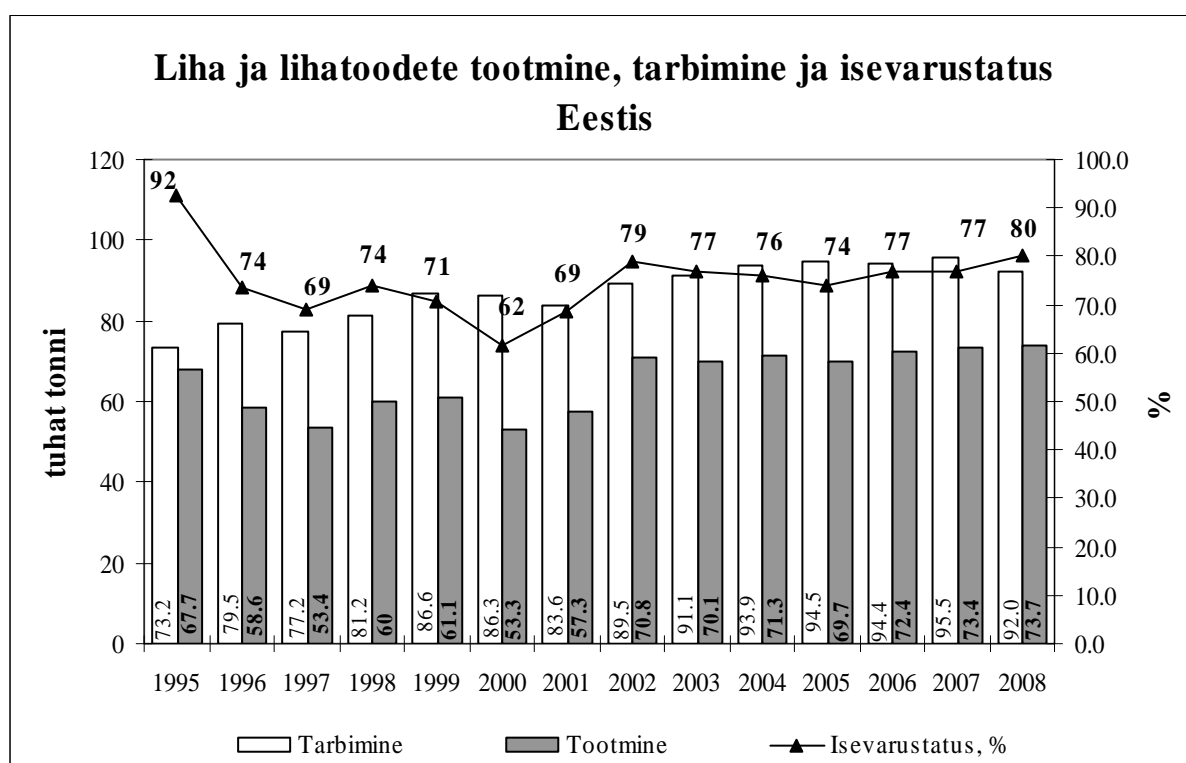
Tabel 2

Siseturu isevarustatuse tase Eestis (tuh tonni)

	2007			2008			Muutus %- punkti
	Siseturu vajadus	Toodang	Isevarus- tatuse tase (%)	Siseturu vajadus	Toodang	Isevarus- tatuse tase (%)	
Veiseliha	18,6	15,9	85,5	15,3	13,2	86,3	+0,8
Sealiha	47,7	42,8	89,7	49,4	46,8	94,7	+5,0
Linnuliha	23,7	11,5	48,5	26,8	13,3	49,6	+1,1
Kokku	95,5	73,4	76,9	92,0	73,7	80,1	+3,2

Allikas: EKI

Joonis 1

Seakasvatus

Statistikaameti andmetel oli 2008. aasta lõpuks Eestis 364,0 tuhat siga. 2007. aastaga võrreldes langes sigade arvukus 15,0 tuhande pea võrra ehk 4,0%. Põrsaste sündivus oli 2008. aastal 13,2 tuhande looma võrra ehk 1,9% suurem kui 2007. aastal. Nende näitajate põhjal võib oodata 2009. aastal sealiha tootmise jätkuvat kasvu, kuid piduriks võib siin saada järjest suurenev elussigade eksport.

Tabel 3

Loomade arv ja juurdesünd aastatel 1997 – 2008 (tuh tk)

Aasta	Loomade ja lindude arv aasta alguseks					Loomade ja lindude juurdesünd aastas			
	Veised	sh lehmad	Sead	Lambad	Linnud	Vasikad	Pörsad	Talled	Linnud
1997	343,0	171,6	298,4	39,2	2324,9	143,4	498,9	19,1	3848,3
1998	325,6	167,7	306,3	35,6	2602,0	145,8	557,4	17,6	5008,8
1999	307,5	158,6	326,4	30,8	2635,7	141,3	493,9	22,1	4474,6
2000	267,3	138,4	285,7	32,2	2461,8	113,6	528,6	18,4	5457,8
2001	252,8	131,0	300,2	32,2	2366,4	117,0	634,1	16,7	5767,2
2002	260,5	128,6	345,0	32,4	2294,9	114,3	645,0	22,0	7283,9
2003	253,9	115,6	340,8	33,8	2096,3	110,2	662,4	27,5	8604,4
2004	257,2	116,8	344,6	34,3	1945,2	109,7	653,6	29,4	9695,3
2005	249,8	116,5	340,1	41,7	2183,0	101,9	655,4	33,3	8053,9
2006	249,5	112,8	346,5	49,6	1878,7	106,6	677,2	44,3	7966,3
2007	244,8	108,4	345,8	62,7	1638,7	103,7	707,7	51,4	7728,4
2008	240,5	103,0	379,0	72,4	1477,6	103,7	720,9
2009	238,2	100,5	364,0	76,4	1743,3	x	x	x	x

Allikas: SA

Tapasigade eluskaalu kogumass oli 2008. aastal 65,0 tuhat tonni, mis oli 9,1% ehk 5,4 tuhande tonni võrra suurem kui 2007. aastal. 2008. aastal toodeti Eestis sellest esialgsetel hinnangutel sealiha 46,8 tuhat tonni, mis oli 9,3% enam kui aasta tagasi (tabel 1). Liha kogutoodangust moodustab sealiha ligi 64%, aastaga kasvas sealiha osakaal kogutoodangust 6%-punkti võrra.

2008. aastal jätkus ka sealiha tarbimise kasv, sellele aitas kaasa veiselihast madalam hind. Sealiha on endiselt kõige populaarsem lihaliik Eestis.

Tabel 4

Tapaloomade ja –lindude eluskaal 2003 – 2008 (tuh t)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008/2007	
							+/- tuh t	+/- %
Veised	28,0	30,9	27,2	30,1	29,7	26,8	-2,9	-9,8
Sead	57,3	56,7	54,9	57,8	59,6	65,0	5,4	9,1
Lambad, kitsed	0,8	0,7	0,8	1,0	1,4	1,0	-0,4	-28,6
Linnud	19,2	20,7	19,3	17,5	16,1	18,5	2,4	14,9
Kokku	105,4	109,2	102,3	106,5	106,8	111,4	4,6	4,3

Allikas: SA

Tabel 5

Loomade realiseerimine ja tapaloomade keskmine kaal aastatel 1998 – 2008

Aasta	Tapale viidud loomade ja lindude arv (tuh tk)				Ühe tapalooma keskmine kaal (kg)			
	Veis	Siga	Lammas	Lind	Veis		Siga	
					eluskaal	lihakeha	eluskaal	lihakeha
1998	136,3	452,7	19,4	5841,7	295	197	104	75
1999	154,2	445,9	18,3	4889,7	300	195	100	74
2000	107,0	419,2	14,9	4755,8	317	194	102	76
2001	85,5	454,9	13,8	5865,2	353	214	104	77
2002	92,7	545,4	17,3	7487,6	379	217	103	76
2003	76,8	543,1	20,3	8940,8	364	216	106	76
2004	86,2	538,2	18,1	9497,9	359	211	105	77
2005	71,8	513,1	18,3	8478,2	380	222	107	78
2006	75,6	538,1	26,5	8114,4	398	235	107	78
2007	74,2	554,2	33,9	7677,4	396	236	108	79
2008*	67,3	602,3	25,7	9261,0	398	237	108	79

* 2008.a. tapaloomade arv hinnanguline

Allikas: SA

Tabel 6

Veiste ja sigade kokkuost lihatööstustes aastatel 1998 – 2008

Aasta	Sead				Veised			
	Kokkuost (tuh tk)	Liha kaal (t)	I kat rupskid (t)	Keskm hind (kr/kg)	Kokkuost (tuh tk)	Liha kaal (t)	I kat rupskid (t)	Keskm hind (kr/kg)
1998	201,4	15087	763	23.57	47,2	9313	730	18.29
1999	183,5	13645	805	16.80	51,2	10006	648	16.18
2000	205,6	15525	770	22.80	36,5	7076	447	17.70
2001	215,2	16478	701	24.94	33,1	7079	397	26.28
2002	287,4	21851	685	22.64	40,4	8767	306	22.91
2003	324,4	24794	645	18.44	43,2	9333	370	20.36
2004	328,7	25213	693	18.79	48,5	10249	367	21.79
2005	346,6	26946	798	22.48	41,7	9271	315	23.11
2006	340,7	26716	781	23.18	41,5	9754	320	23.88
2007	366,0	29001	855	23.29	42,1	9920	343	23.03
2008	406,8	32074	992	25.96	40,0	9492	302	25.23

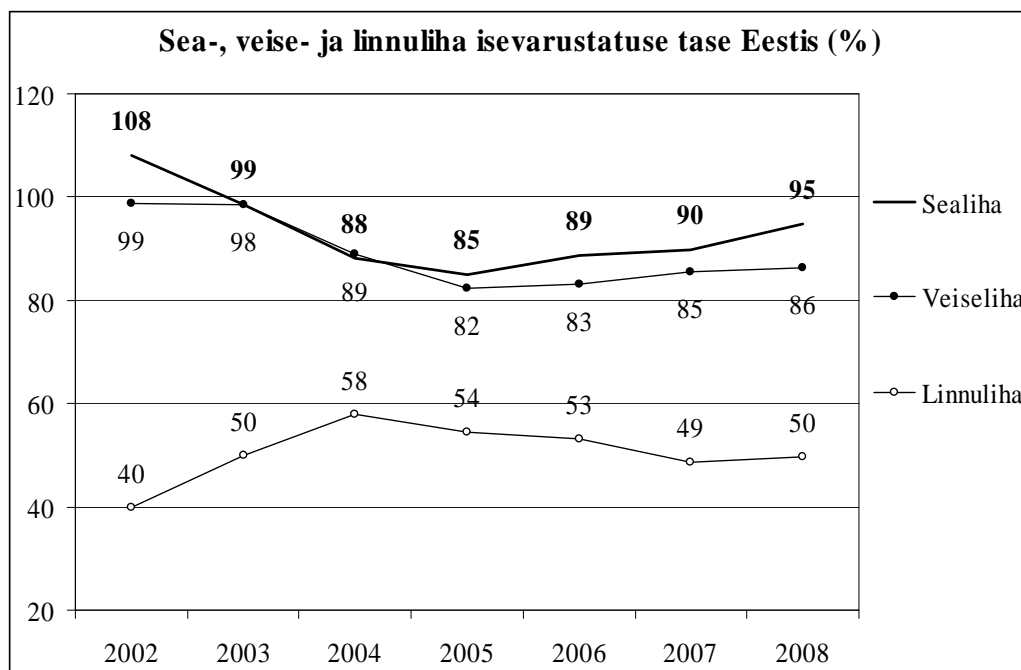
Allikas: SA

Tapamajad ostsid 2008. aastal kokku 406,8 tuhat siga, mis 2007. aastaga võrreldes oli 40,8 tuhande võrra enam (tabel 6). 2006. aasta aprillisündmuste järel katkenud otsene kaubavahetus Venemaa äripartneritega on nüüdseks taastunud. Elussigade suur väljavedu on hoidnud ka kohalikes tapamajades sigade kokkuostuhinna suhteliselt kõrge. Sigade kokkuost tapakaalus suurenes 2008. aastal 2007. aastaga võrreldes 10,6% (2008.a 32,1 tuh t, 2007.a 29,0 tuh t). Toodeud

suurema liha koguse garanteeris kokkuostetud sigade arvu kasv, lihakeha keskmise kaal jäi 2008. aastal 2007. aasta tasemele. Kolme suurema tapamaja summeeritud osakaal kogu sigade kokkuostus oli 2008. aastal 82,1% (2007.a. 83,5%).

Sealihaga isevarustatuse tase oli Eestis 2008. aastal 95% (2007.a 90%). See oli kõrgeim tase peale Eesti liitumist EL-iga.

Joonis 2

Veisekasvatus

Veiste arv on Eestis vähenenud alates 2005. aastast ning sama trend jätkus ka 2008. aastal. 2008. aasta lõpuks oli Eestis veiseid 238,2 tuhat, neist 100,5 tuhat olid lehmad. Viimase aastaga vähenes veiste arv 1,0% ehk 2300 peaaegu võrra (tabel 3). Veiste arv vähenes piimalehmade arvu vähenemise tõttu, mis aastaga kahanes 2500 looma võrra ehk 2,4%.

Tapaveiste eluskaalu kogumass oli 2008. aastal 26,8 tuhat tonni. 2007. aastaga võrreldes vähenes tapaveiste eluskaal 2,9 tuhat tonni võrra ehk 9,7%. Hinnanguliselt vähenes mullu tapale viidud veiste arv, kuid nende keskmine kaal püsis tunamullusel tasemel (tabelid 4 ja 5). Liha kogutoodangust moodustas veiseliha 2008. aastal 17,9%. Aastaga kahanes veiseliha osakaal kogutoodangust 3,8%-punkti.

Koos veiseliha tootmise vähenemisega kahanes ka veiste kokkuostukogus. Tapamajad ostsid 2008. aastal kokku 40,0 tuhat veist, mis oli 5,0% ehk 2100 isendit vähem kui 2007. aastal. Kokkuostetud veistest toodeti 428 tuhat tonni võrra ehk 4,3% vähem liha kui 2007. aastal (tabel 6). Kolme suurema tapamaja summeeritud veiste kokkuostukogused moodustasid 2008. aastal 72% kogu kokkuostukogusest (2006.a 75%). Kokkuostetud veiseliha keskmine hind oli SA andmetel 2008. aastal 25,23 kr/kg, mis oli 9,6% kõrgem 2007. aasta keskmisest hinnast (2007.a 23,03 kr/kg).

Veiseliha siseturu vajadusest kaeti mullu kodumaise toorainega 86%. Kuna vähenes nii tootmismaht kui ka tarbimine, siis suurenes isevarustatuse tase viimase aastaga alla 1%. Lisaks elus-

sigade ekspordile viiakse Eestist üha enam välja ka elusveiseid. 2008. aastal eksporditi elusveiseid Eestist ligi 36% enam kui eelmisel aastal. Veiseliha eksporditi 2008. aastal üle kahe korra enam kui aasta tagasi.

Põllumajandusliku loomakasvatuse toetuseks on riik rakendanud rida meetmeid. Üheks suurema mahuliseks on loomakasvatuse täiendav otsetoetus, mille eesmärk on hüvitada loomakasvatajatele osaliselt nende kulutused ja tõsta sellega nende konkurentsivõimet. Tootmisest lahtiseotud loomakasvatustoetusi makstakse selleks, et tootjad endiselt põllumajandussektoris jätkaksid, planeerides tootmist pigem turunõudlusest kui saadaolevaist tootmistoetustest lähtudes.

2008. aastal veise- ja piimakarja kasvatajatele makstavate toetuste seas oli üks toetus tootmisega otseselt seotud – ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus praegu karjas olevate loomade kasvatamise eest. Tootmisest lahti seotud toetusi sai aga taotleda 2007. aastal kindlaks määratud veise loomühikute ja piimatootmiskvoodi alusel.

Ammlehmatoetust, mis on otseselt tootmisega seotud ning makstakse nõuetekohaste loomade kohta, määras PRIA 2008. aastal 1176 taotlejale kokku 28,1 mln krooni 13 972 looma kohta. Toetusaluste ammlehmade arv oli 2007. aastaga võrreldes 3000 võrra kasvanud, suurenes ka taotlejate arv. Ammlehma kasvatamise täiendava otsetoetuse määr oli 2008. aastal 2013 kr looma kohta (2007.a 1889 kr).

Täiendavat otsetoetust veise loomühiku alusel, mis on tootmisest lahtiseotud toetus ja mis määratakse taotlejaile varasemate aastate tootmisnäitajate baasil, maksti 2008. aastal 5013 taotlejale kokku 113,9 mln krooni. Toetusaluseid loomühikuid oli 74 665 ehk 900 võrra vähem kui 2007. aastal. Paarisaja võrra oli väiksem ka taotluste hulk. Veise loomühiku alusel makstud täiendav otsetoetus oli 1525 krooni loomühiku kohta (2007.a 1230 kr).

Piima tootmiskvoodi alusel makstav toetus, mis on samuti tootmisest lahtiseotud toetus, määrati neile, kel oli 2007. aasta 31. märtsi seisuga määratud piimatootmiskvoot. Seega said 1430 taotlejat 628,8 mln piimakilogrammi kohta 276,7 mln krooni toetust. Heakskiidetud taotluste arv vähenes aasta jooksul 23 ja maksmise aluseks olevad piimakilogrammide arv võrra, väljamakstav summa aga kasvas üle 25 000 krooni tänu sellele, et iga kilogrammi eest maksti 2008. aastal toetust 44 senti varasema 40 asemel.

2008. aastal määratud loomatoetuste kogusumma oli 429,4 mln krooni, mis oli üle 63 mln krooni suurem kui eelmisel aastal.

Väiketalunik, kelle ettevõttes oli eelnenud majandusaastal kuni kuus töötajat ning kuni 5 loomühiku jagu loomi ja eelmise majandusaasta netokäive jäi alla 15 mln krooni, on võimalik taotleda puhkuse ajaks koolitatud asendaja. Riikliku toetusega hüvitatakse kuni 100% põllumajandus- tootja tegelikest kuludest kuni 28-päevase puhkuse ajal. Alates 2009. aasta 1. jaanuarist rakendub veel üks oluline muudatus: lisaks puhkuseperioodile saavad väiketalunikud hakata kasutama asendajat ka oma haiguse korral. Asendus hüvitatakse kuni 14 haiguspäeva ulatuses aastas. 2008. aasta veebruaris-märtsis korraldatud taotlusvoorus puhkuse ajaks asendaja leidmiseks laekus taotlusi 33 asenduse (5908 tunni) kohta summas ligi 0,8 mln krooni. Paraku tegelikult toimus vaid 2114 tundi asendusi 16 väiketaluniku juures. Ühe asendustunni kohta maksti toetust 135 krooni. Järgmises taotlusvoorus tõusis asendustoetuse tunnitasu määr 200 kroonini.

2008. aastal said elatusalude kohanemise toetust taotleda vaid need, kes kinnitasid 2005. või 2006. aastal võetud viieaastast kohustust selle kohta, et nad jätkavad elatusalus füüsilisest isikust ettevõtjana põllumajandustegevust. Toetuse suurus on kõigile võrdne, 15 647 krooni, kokku maksti 2008. aastal 40,5 mln krooni. Taotluse esitajaid oli läinud aastal kokku 2968, rahuldamata jäetud taotluste osakaal oli aga tunduvalt suurem kui eelnenud aastal – 375. Enamikel juhtudel oli taotluse rahuldamata jätmise põhjuseks taotleja riikliku maksu maksuvõlg või ei suutnud suurendada ettevõtlustulu 2006. aastal võrreldes 2003. aastaga 12%, mis on üks toetuse saamise tingimusi.

Põllumajandustootjaile pakutakse ka kindlustustoetust, mille eesmärgiks on võimaldada põllumajandustootjal maandada looduslikest teguritest ja looma- ja taimehaigustest ning kahjurite levikust tulenevaid riske ja seeläbi tõsta sektori krediitvõimelisust. Kindlustustoetus on rahaline abi, millega osaliselt hüvitatakse väikese ja keskmise suurusega põllumajandustootjale kindlustusmaksed, mis ta on tasunud kindlustusandjaga sõlmitud kindlustuslepingu alusel kindlustustoetuse perioodil.

27 taotlejale maksti kindlustustoetust välja kokku ligi 221 000 krooni, summad ulatusid paarisajast kroonist 57 000 kroonini. Kindlustusriski sisuks, mille eest PRIA vastavalt sätestatud tingimustele toetust maksta sai, kujunes kariloomade kindlustuse sõlminutel see osa kindlustusest, mis hõlmab loomahaigusi ja –taude. Taotluste menetlemisel selgus ka, et abikõlbulikke kindlustusteenuseid põllumajandusettevõtjatele osutasid kaks kindlustusfirmat: AS IF Eesti Kindlustus ning Ergo Kindlustuse AS.

Lisaks eelpool mainitud toetustele oli võimalik taotleda veel:

- Mikropõllumajandusettevõtte arendamise investeeringutoetust, mille eesmärgiks on Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alusel toetada Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) põllumajandusettevõtjate investeeringuid, millega suureneb nende konkurentsivõime, ajakohastatakse põllumajandussektorit, parandatakse toodangu kvaliteeti ja aidatakse kaasa keskkonna ning loomade heaolu parandamisele. Samuti on eesmärgiks säilitada tööhõivet põllumajanduses;
- Põllumajandusloomade aretustoetust, mille eesmärgiks põllumajandusloomade aretustegevuse arendamise kulude osaline või täielik hüvitamine;
- Loomakasvatusehitise investeeringutoetus, mille eesmärgiks on Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alusel toetada Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) põllumajandusettevõtjate investeeringuid põllumajandusliku tootmise konkurentsivõime suurendamiseks, sealhulgas soodustada uute tehnoloogiate kasutusele võtmist. Samuti on eesmärgiks aidata kaas keskkonna- ja tööohutuse ning loomade heaolu parandamisega kaasnevate nõuete täitmisele;
- Sõnnikuhoidlale esitatavate veekaitsenõuetega vastavusse viimise toetus, mida võib taotleda loomakasvatusehitise juurde kuuluva sõnnikuhoidla või sõnniku- ja virtsahoidla veekaitsenõuetega vastavusse viimiseks.

Lambakasvatus

Alates 2000. aastast on lammaste arv Eestis aasta-aastalt suurenenud ning selline trend jätkus ka 2008. aastal. 2009. aasta 1. jaanuari seisuga oli SA andmetel Eestimaal 84,0 tuhat lammast ja kitse, seda oli 9,9% ehk 7,6 tuhat pead enam kui aasta tagasi. Esialgsetel andmetel toodeti 2008. aastal lambaliha 400 tonni, mis oli ligi kolmandiku vähem kui 2007. aastal. Eesti kogu lihatoodangust moodustas lambaliha 2008. aastal 0,5%. Senini on ligi 2/3 toodetud lambalihast tarbitud farmisiseselt ja vaid 1/3 lihast kaubastatud. Perspektiivikaks peetakse võimalust lambaliha (talleliha) ekspordida – Euroopa Liidus tervikuna on tallelihaga isevarustatuse tase alla 100%. Eesti looduslikud tingimused on igati sobivad lammaste kasvatamiseks. Eestis on piisavalt piirkondi (saared, rannaäärsed alad), kus traditsiooniliste põllumajandusharudega tegeleda ei tasu. Järjest lisandub ka kasutamata võsastuvaid rohumaid. Need alad on aga igati sobilikud lambakasvatusega tegelemiseks.

Tabel 7

Lammaste kokkuost 2007 – 2008. aastal

Aasta	Kokkuost (tuh tk)	Liha kaal (t)	Lihakeha keskm kaal, kg	Keskm hind (kr/kg)
2007	2,3	47,2	21	33.71
2008	2,7	51,9	19	34.66

Allikas: SA

Lambakasvatuse arengu soodustamiseks on loodud ka terve rida toetusi-meetmeid, mis katavad tervet tootmisahelat kasvatamisest kuni turustamiseni. Samas peab rõhutama, et ilma koostöö ja kokkulepeteta ettevõtjate vahel ning nende ettevõtlikkusega on lambakasvatuse arengus positiivseid nihkeid võimatu saavutada.

Tootmisega otseselt seotud toetustest makstakse lambakasvatajatele ute kasvatamise täiendavat otsetoetust praegu karjas olevate loomade eest. Tootmisest lahti seotud toetusi saab aga taotleda eelmisel aastal kindlaks määratud uttede arvu alusel.

Ute kasvatamise toetust sai 2008. aastal 915 taotlejat ligi 41 000 ute kohta kokku 8,9 mln krooni. Taotlejate arv küll kahanes aastaga kümmekonna võrra, loomi oli aga ligi 4000 rohkem. PRIA andmetel kasvatati kõige rohkem lambaid Saaremaal (üle 7000), järgnes Võrumaa ligi 3800-ga. Ute kasvatamise täiendav otsetoetus (219 kr looma kohta) jäi 2008. aastal samale tasemele 2007. aastal välja makstuga. Uue toetusena maksti eelmisel aastal esmakordselt ute täiendavat otsetoetust (53 kr looma kohta), mida maksti 2007. aastal ute kasvatamise täiendava otsetoetuse menetlemise käigus kindlaks määratud uttede arvu alusel, mis pidi olema vähemalt 10. Selle toetuse saajaid oli mullu 831, toetussumma kokku 1,8 mln krooni. Ka siin läksid suurimad toetussummad Saaremaale ja Võrumaale.

Loomade kasvatamise eest tulu saamine eeldab võimalikult heade müügikanalite olemasolu. Nende leidmiseks on võimalik taotleda туруarendustoetust. Selle toetuse taotlejaks ei saa olla lambakasvataja ise, vaid neid ühendav mittetulundusühing, kelle liikmeteks omakorda on lamba-

kasvatajad. See võimaldab oma toodangule ja teenustele ühiselt reklaami teha, turutingimusi uurida, messidel käia jne.

Nõuandetoetus on mõeldud nõustamiskeskustest konsulentide poolt projektide koostamisel, taotlemisega seotud probleemide lahendamisel jne osutatud teenuse eest makstud tasu hüvitamiseks. Peamine meede, mille kaudu põllumajandustoodangut töötlevad tööstusettevõtted investeerivad, on Maaelu arengukava (MAK) meede 1.6, mille toel on põllumajandustoodangut töötleva tööstusettevõttel võimalik ehitada-sisustada vorstitsehhid, tootmis- ja pakkeliinid, külmhooned ja –seadmed, lõikurid, küpsetus- ja suitsuahjud – kõike, mida töötlemisprotsess vajab. Samas meede ei kohusta tööstusettevõtteid võtma töötlemisse lambaid ega osutama ka tapamaja-teenust. Selleks saab kohustada vaid lambalihaturul valitsev soodne seis.

Suurte tööstusettevõtete kõrval on ka lambakasvatajail võimalik taotleda mikropõllumajandus- tootmise investeeringutoetust (MAK meede 1.4.1), mille raames on võimalik luua enda kasvata tud loomade realiseerimiseks nii tapamaja kui ka väike lihatööstus. Arvestama peab küll kõikide toidukäitlemise nõuetega. Selle meetme raames on võimalik teostada ka koostööprojekte. Ühtlasi saab selle meetme raames toetust ka kõikidele põllumajandusmasinatele, mis võivad olla vaja- likud sööda tootmiseks. Ühistaotluste puhul on maksimaalne toetuse summa 3 129 320 krooni ühe osapoole kohta.

Mittepõllumajandusettevõtja saab maapiirkonnas majanduse mitmekesistamise investeeringu- toetuse (MAK meetmest 3.1) toel rajada tapamaja ja lihatööstuse teenuste osutamiseks. Lisaks tööstuse hoonetele ja seadmetele saab toetuse abil teha ka toodangut tutvustavaid trükiseid, luua kodulehe, teha turu-uuringuid ja osaleda messidel. Lisaks eelpool mainitule annab see meede võimaluse luua ka maapiirkonnas toitlustusettevõtteid. Huvilistel on võimalus rajada lambaliha roogi pakkuv restoran, aga ka vastavat toodangut müüv kauplus või müügipunkt. Lisaks saab selle meetme kaudu toetust lambanaha ja villa töötlemiseks (lõnga- ja vildivabrik, nahaparki- mine, käsitöökoja sisustamine neist toodangu valmistamiseks ja neile toodetele müügipunkti rajamiseks).

Riigi poolt on rakendatud hulk meetmeid, mida teiste hulgas ka lambakasvatajad saavad nii üksiküritajana kui ka üheskoos ära kasutada oma tootmisharu edendamiseks.

Linnukasvatus

2008. aasta alguses oli SA andmetel Eestis 1,5 mln lindu ning aasta lõpuks oli nende arv kasva- nud 1,7 miljonile. Aasta jooksul suurenes lindude arv 18,0% ehk 265,7 tuhande linnu võrra. Haiguspuhangute eelse tasemeni jõudmiseks aga kulub tõenäoliselt veel mitu aastat. 2008. aastal toodeti Eestis linnuliha esialgsete andmete järgi 13,3 tuh tonni ehk 15,7% enam kui aasta varem (2007.a 11,5 tuh t). Eesti kogu lihatoodangust moodustas linnuliha 18%, selle osakaal suurenes viimase aastaga 2,3%-punkti võrra. Linnuliha tootmine on pärast 2005. ja 2006. aasta haiguspuhanguid ning linnugripi ohtu uuesti hoogustumas. Osaliselt on suudetud tagasi võita ka kohalik tarbijaskond, kes vahepealsetel aastatel oli sunnitud leppima imporditud linnulihaga. Linnuliha impordis, mis säilitas küll 2008. aastal pea 2007. aasta taseme, kasvas kalkunite ja hanede sissevedu, mida Eestis ei toodeta, kanaliha import aga vähenes.

Linnuliha siseturu tarbimismaht oli 2008. aastal 26,8 tuh tonni ning selle osakaal liha kogutarbimises ulatus 29%-ni. 2007. aastaga võrreldes linnuliha tarbimine kasvas 0,4% (2007.a 23,7 tuh t). 2008. aastal kaeti Eesti siseturu vajadusest kodumaise linnulihaga 50% (2004.a 58%). Alates 2005. aastast on importlinnuliha pakkunud kohalikele toodetele siseturul tugevat konkurentsi, eriti hinnakonkurentsi. 2008. aasta toodangunäitajad viitavad, et kodumaine linnuliha on uuesti turul juhtpositsioone haaramas.

Lihatööstus

Veterinaar- ja Toiduameti andmetel oli Eestis 2008. aastal tegutsemisluba 118¹ lihakäitlemisettevõtet. Aastaga on lihakäitlemisettevõtete arv vähenenud 2 ettevõtte võrra. 70 ettevõtet olid tapamajad, 41 tegeles lihalõikusega ja 41-s valmistati lihatooteid.

2008. aastal ostsid Eesti tapamajad kokku 9,5 tuh tonni veiseliha ja 32,1 tuh tonni sealaha, kogumahuks 41,6 tuh tonni. Veiseliha kokkuostukogus vähenes võrreldes aastatagusega 4%, sealaha kogus suurenes 10,7%. Selle tulemusel oli liha kokkuostu kogumaht 2008. aastal 2700 tonni võrra ehk 6,9% suurem kui eelmisel aastal. Linnulihaga koos kasutati Eesti lihatööstusettevõtetes kodumaist toorainet kokku ligi 55 tuh tonni, mis on kümnendiku võrra rohkem kui 2007. aastal. Värsket ja külmutatud liha ja subprodukte imporditi Eestisse 2008. aastal kokku ligi 45 tuh tonni, mida on ligi 4 tuh tonni võrra (9,4%) enam kui eelmisel aastal. Seega 55% Eesti lihatööstusettevõtetes kasutatavast lihast oli kodumaine (2007.a 59%), 45% sissetoodud (41%). Kuigi koguliselt kodumaise liha kasutamine lihatööstusettevõtetes suurenes, vähenes selle osakaal kasutatavas tooraines. Selle üheks põhjuseks võib pidada nii elussigade kui -veiste suurenenud eksporti Eestist.

Eesti lihatööstused ostsid kokku 68% (2007.a 66%) kohalikest tapale viidavatest sigadest ja 59% (2007.a 57%) veistest.

Tabel 8

Liha kokkuost ja kodumaise tooraine kasutamine lihatööstusettevõtetes 2001 – 2008. aastal

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
							kiirstatistika	
Kodumaine tooraine, tuh t								
Tapaloomade ja –lindude eluskaal	90,7	107,9	105,4	109,2	102,3	106,5	106,7	111,4
Liha toodang kokku lihakaalus	57,3	70,8	70,1	71,3	69,7	72,4	73,4	73,7
Veiseliha kokkuost	7,1	8,8	9,3	10,2	9,3	9,8	9,9	9,5
Sealiha kokkuost	16,5	21,9	24,8	25,2	26,9	26,7	29,0	32,1

Allikas: SA

¹ Ettevõtete arvestus on erinevatel aadressidel asuvate tootmisüksuste loetelu. Seega on firmade arv nimetatust väiksem.

Kokkuostetud sigade kvaliteet Eestis üha paraneb. 2008. aastal oli esmakordselt S-klassi sigade kokkuostukogus kolmes suuremas tapamajas suurem kui E-klassi sigade kogus. 47,8% kokkuostetud sigadest klassifitseeriti S-klassi, 46,7% E-klassi ja 5,3% U-klassi, muid oli väga vähe (tabel 9). Emiste ja SEUROP-klassi nuumsigade summeeritud kokkuostust moodustasid emised 2008. aastal 2,3% (2007.a 2,8%, 2006.a 2,7%).

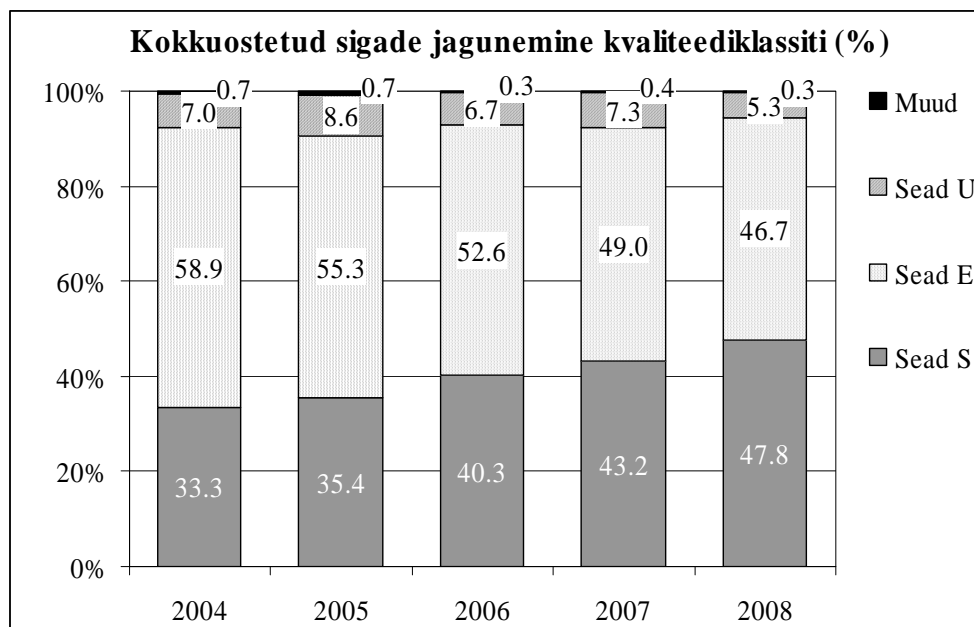
Tabel 9

Erinevate kvaliteediklasside osakaal sigade kokkuostus
(% kolme suurema tapamaja poolt kokkuostetud sigadest)

	2006	2007	2008				Aasta
			I kv	II kv	III kv	IV kv	
S	40,3	43,3	43,8	47,2	51,6	49,0	47,8
E	52,7	49,0	48,8	46,9	44,0	46,7	46,7
U	6,7	7,3	7,0	5,5	4,2	4,2	5,3
R	0,3	0,4	0,4	0,4	0,2	0,1	0,3
O	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
P	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
SEUROP	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Allikas: EKI

Joonis 3

Allikas: EKI

Eesti kolmes suuremas tapamajas 2008. aastal kokkuostetud veiste struktuuris olulisi muutusi ei toimunud. Endiselt moodustasid veiste kokkuostust suurima osakaalu lehmad (54%). Alla 2-aastaste pullide osakaal suurenes 0,5%-punkti võrra 35%-ni. Mullikaid oli kokkuostetud veiste seas 7%, härgasid ligi 3% ja vanemaid pulle ligi 2%.

Lehmadest klassifitseeriti 2008. aastal 33% P2-klassi (2007.a 30%), 19% P1 (22%), 17% P3 ja ligi 15% O3-klassi, ülejäänuid oli märgatavalt vähem. A-kategooria veistest klassifitseeriti 36% P2-klassi (2007.a 33%), 25% P1 (31%) ja 22% O2-klassi (21%), teisi oli oluliselt vähem. Ka E-kategooria mullikastest klassifitseeriti suurem osa P2-klassi (40%, 2007.a 41%), O3-klassi osakaal oli 20% (13%), P3 17% (17%) ja O2 12% (11%).

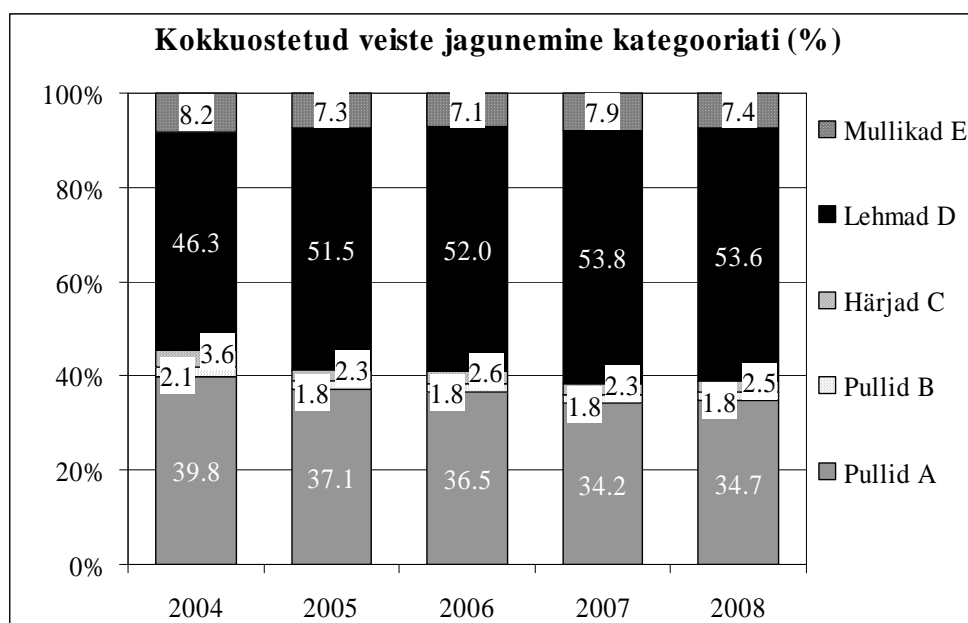
Tabel 10

Erinevate veise- ja vasikaliha kvaliteediklasside osakaal veiste kokkuostus
(% kolme suurema tapamaja poolt kokkuostetud veistest)

	2006	2007	2008				
			I kv	II kv	III kv	IV kv	Aasta
A – pullid alla 2 a	36,5	34,2	33,9	35,7	37,0	32,7	34,7
B – muud pullid	1,8	1,8	1,8	1,9	1,4	2,2	1,8
C – härjad	2,6	2,3	2,6	2,7	2,7	1,9	2,5
D – lehmad	52,0	53,8	54,2	52,7	52,9	54,5	53,6
E – mullikad	7,1	7,9	7,5	7,0	6,1	8,7	7,4
Veised kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Allikas: EKI

Joonis 4

Allikas: EKI

Tööstustoodangu aastastatistika avaldatakse suure ajalise nihkega, mistõttu on keeruline hinnata kas kiired majandusolukorra muutused on mõjutanud ka lihatööstusettevõtete valmistoodangu struktuuri. Kui viimastel aastatel on toodetud rohkem maitsestatud pooltooteid, täissuitsuvorste ja suitsuliha tooteid ning vähenenud on keedu- ja poolsuitsuvorstide tootmismah, siis 2008. aastal võis see trend muutuda. Pooltoodete asemel hakkasid Eesti tarbijad ostma varasemast rohkem

hakkliha ja tõenäoliselt ka viinereid. Samuti suurenes eeldatavalt sea- ja linnuliha ning vorstitoodete tootmiskaht, sest neid eksporditi mullusest enam.

Tabel 11

Lihatoodete valmistamine lihatööstusettevõtetes 2002 - 2008.a (tuh t)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2008
							kiirstatistika	
Liha (ka I kat subproduktid)	45,6	47,2	49,5	45,6	48,3	45,7	37,0	42,6
sh veiseliha	9,0	10,0	10,3	9,7	9,7	9,6
sealiha	25,9	30,2	30,7	30,4	33,7	32,3
muu liha	10,7	7,0	8,5	5,5	4,9	3,8
Vorstitooted	37,7	38,7	37,5	34,2	35,1	32,4	30,1	30,9
sh keeduvorstid	12,7	14,1	11,3	9,8	9,6	8,8
sardellid	4,4	4,5	4,8	4,2	4,3	3,7
viinerid	9,6	8,6	9,1	9,1	10,0	8,8
poolsuitsuvorstid	7,3	7,5	7,9	6,9	6,9	6,3
täissuitsuvorstid	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8	1,2
maksavorstid	0,8	0,8	0,9	1,0	1,1	1,0
verivorstid	1,5	1,5	1,6	1,4	1,4	1,3
muud vorstitooted	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,3
Termiliselt töötlemata naturaalsed pooltooted lihast	13,2	16,6	22,6	27,5	36,9	32,4
Termiliselt töödeldud tooted lihast	2,4	4,3	4,8	5,6	7,2	9,1
Pasteet	1,3	1,2	2,0	0,4	0,2	0,3
Suitsulihatooted	6,3	7,6	8,6	8,9	9,8	10,1	8,4	8,6
Lihakonservid	0,3	0,1	0,8	1,3	0,8	0,8	0,8	1,0

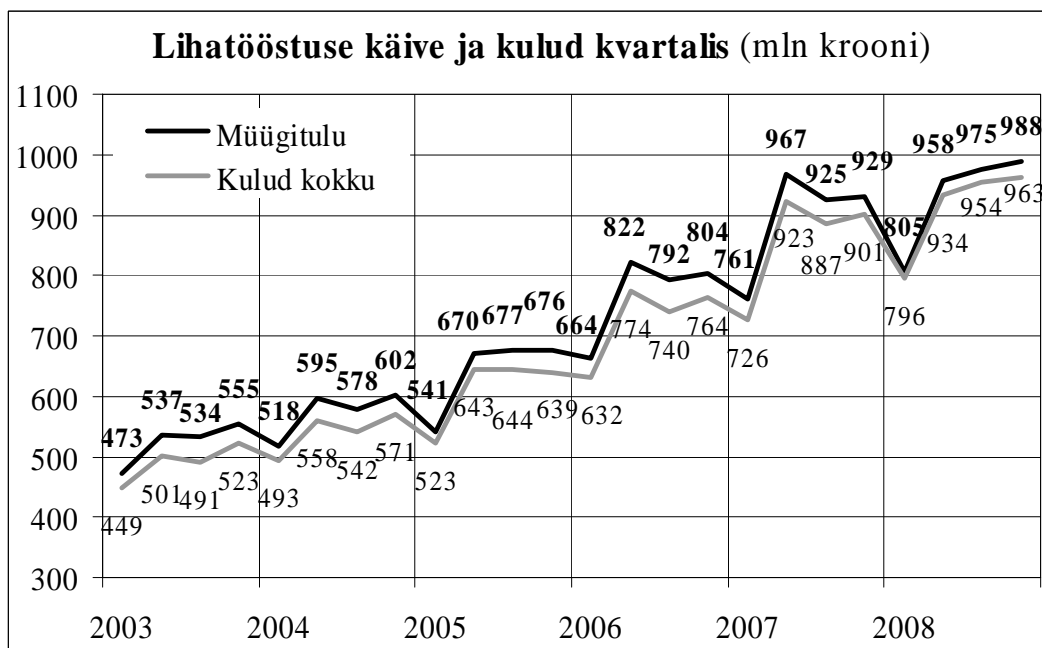
Allikas: SA

Eesti lihatööstuse müügi käibe kasvutempo 2008. aastal pidurdus. Kui kolmel viimasel aastal on lihatööstuse müügitulu suurenenud üle 10% aastas (2007.a +15,9%, 2006.a +13,5%, 2005.a +16,0%), siis 2008. aastal jäi kasv esialgsel hinnangul vaid 4,6%-le. Kokku teenisid Eesti lihatööstusettevõtted 2008. aastal 3,7 mlrd krooni müügitulu. Käibe kasv saavutati nii siseturu müügi kui ka ekspordikäibe suurenemise tulemusel, jätkus ka lihatoodete hinnatõus.

Kui viimastel aastatel on koos kiire müügitulu suurenemisega kasvanud enam-vähem samas proportsioonis ka lihatööstuse kulud, siis 2008. aastal ületas kulude kasv tulude suurenemist ning lihatööstuse kasum vähenes ligi poole võrra. Lihatööstuse kogukulud olid 2008. aastal esialgsel andmel 3,65 mlrd krooni ehk 7,0% suuremad kui aasta tagasi. Kulude ennaktempo suurenemisele andsid oma panuse nii tööjõukulude jätkuvalt suur kasv kui ka suuremad kulused toorainele, sest liha kokkuostuhind oli tunamullusest kõrgem. Kuigi lihatööstusettevõtetes töötajate arv 2008. aastal vähenes ligi 10%, suurenesid tööjõukulud 9,5% võrreldes aastatagusega. Tööjõukulude kasvutempo küll aeglustus, kuid see suurenemine ületas müügitulu

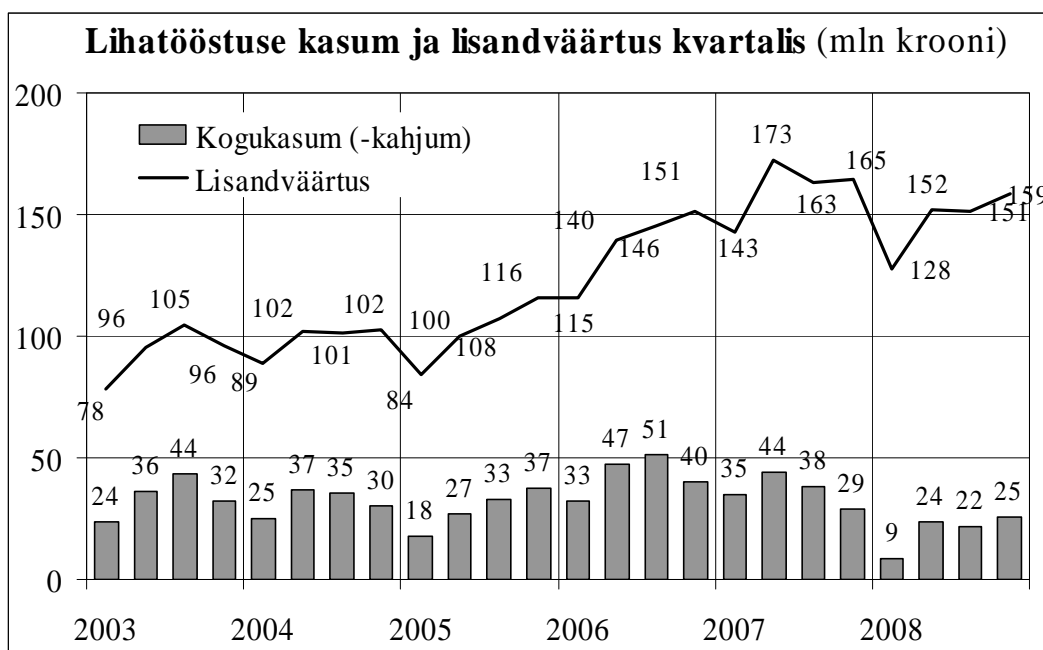
kasvu ligi kahekordselt. Tööjõukulude osakaal lihatööstuse kogukuludes oli 2008. aastal varasemate aastatega võrreldes rekordiline - 14,0% (2007.a 13,7%, 2006.a 12,4%). Kokku töötas Eesti lihatööstuses 2008. aastal 2916 inimest (2007.a 3246). Oma mõju töötajate arvu vähenemisele ja tööjõukulude suurenemisele oli kindlasti Soome Atria Grupi poolt 2008. aastal ostetud AS Vastse-Kuuste ja AS Wõro Kommerts lihatööstusettevõtete ostmisel, mis tõi kaasa osade töötajate koondamise ja koondamishüvitiste väljamaksmise.

Joonis 5

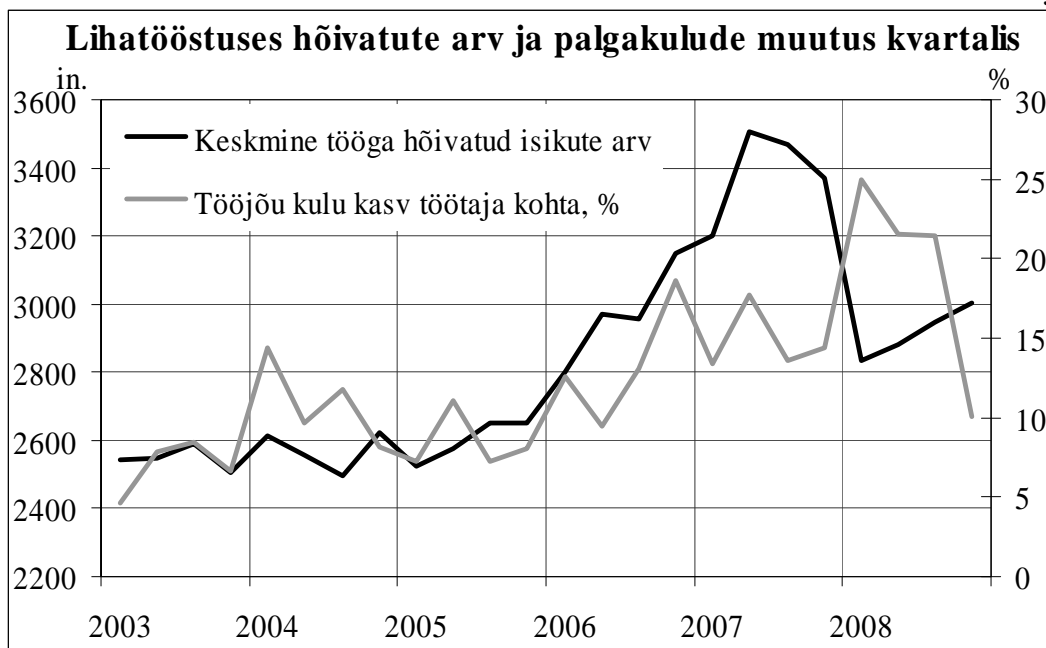
Allikas: SA

Joonis 6

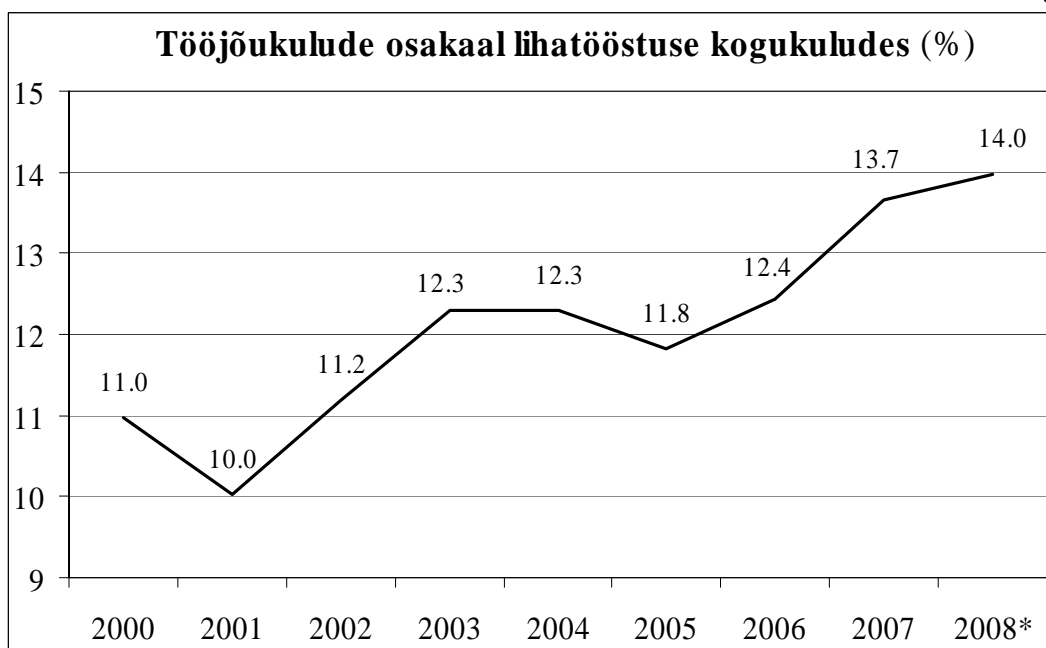
Allikas: SA

Joonis 7

Allikas: SA

Joonis 8

Allikas: SA

2008. aastal teenisid Eesti lihatööstusettevõtted kokku 79,4 mln krooni kasumit. Kui alates 2004. aastast lihatööstuse kasum suurenes, siis 2008. aastal see vähenes koguni 48% võrreldes eelneva aastaga (2007.a 152,7 mln kr). Lihatööstus tootis lisandväärtust 2008. aastal vähem kui viimasel kahel nn buumiaastal, võrreldes 2007. aastaga oli see 21,8% väiksem (kokku 589 mln kr, 2007.a 754 mln kr).

Tabel 12

Lihatööstuse majandusnäitajad (mln krooni)

	Aastastatistika*					Lühiajastatistika*					
	2003	2004	2005	2006	2007	2007*	2008*	I kv 2008	II kv 2008	III kv 2008	IV kv 2008
Müügitulu	2185	2335	2709	3074	3562	3582	3726	805	958	975	988
Ekspordi osakaal käibes, %	13,9	12,3	12,7	13,5	13,6
Kulud kokku	2071	2238	2601	2951	3409	3436	3647	797	934	954	963
sh tööjõukulud	255	275	308	367	466	497	510	119	128	129	133
Tööjõukulude osakaal kogukuludes, %	12,3	12,3	11,8	12,4	13,7	14,5	14,0	15,0	13,7	13,6	13,8
Kogukasum (-kahjum)	114	97	108	124	153	146	79	9	24	22	25
Lisandväärtus	451	452	516	605	754	643	589	128	152	151	159
Investeeringud põhivarasse	161	163	174	159	192	189	329	79	53	57	139
Müügitulu kasv, %**	4,4	6,8	16,0	12,5	15,9	16,2	4,0	5,8	-1,0	5,5	6,3
Lisandväärtuse kasv, %**	18,4	0,2	14,2	17,2	24,5	16,6	-8,4	-10,4	-12,0	-7,4	-3,6
Kulude kasv, %**	3,5	8,1	16,2	13,5	15,5	18,1	6,1	9,7	1,2	7,6	6,9
Tööjõukulude kasv, %**	13,7	8,1	11,7	19,2	26,9	30,7	2,6	10,6	-0,2	3,2	-1,9
Palgakasv, %**	7,1	10,5	8,8	13,1	27,2	14,8	2,7	10,9	-0,1	3,4	-1,7

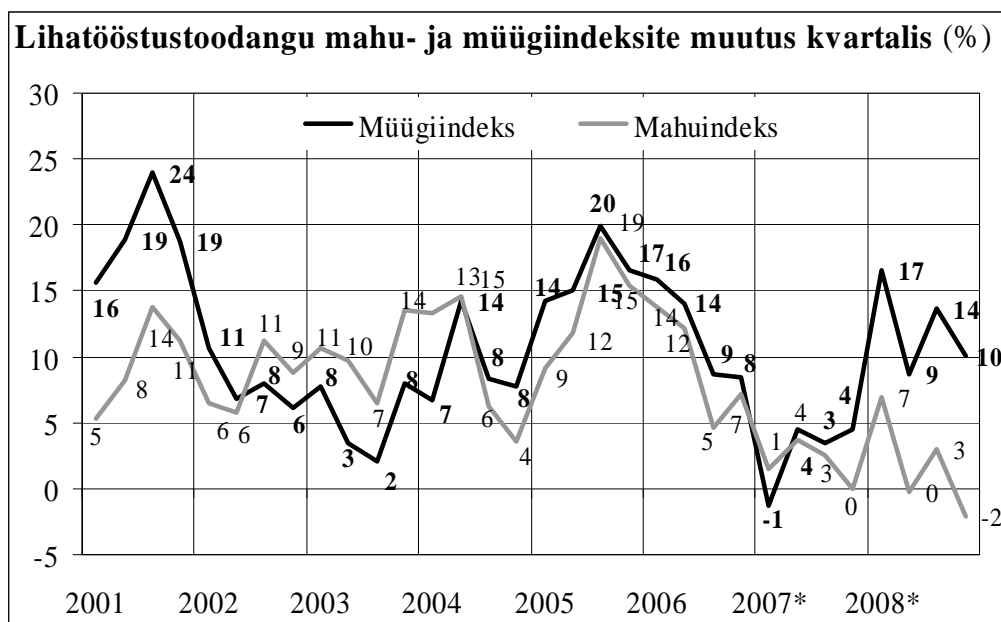
* Aastastatistika hõlmab kõik üle 20 töötajaga ettevõtted, 1-19 töötajaga ettevõtted on hõlmatud juhusliku valikuga. Andmed on laiendatud üldkogumile. Lühiajastatistika kogutakse kvartaalse küsitlusega ning hõlmab kõik 50 ja enama töötajaga ettevõtted, 1-49 töötajaga ettevõtted on hõlmatud juhusliku valikuga. Andmed on laiendatud üldkogumile. Võrreldavuse tagamiseks 2005 ja 2006 aasta vahel on 2005. aasta andmed esitatud ka lühiajastatistika kokkuvõtte põhjal.

** aastakasvud, kvartalite puhul on kasv arvatud eelmise aasta sama kvartali suhtes

...andmed puuduvad

Allikas: SA, EKI arvutused

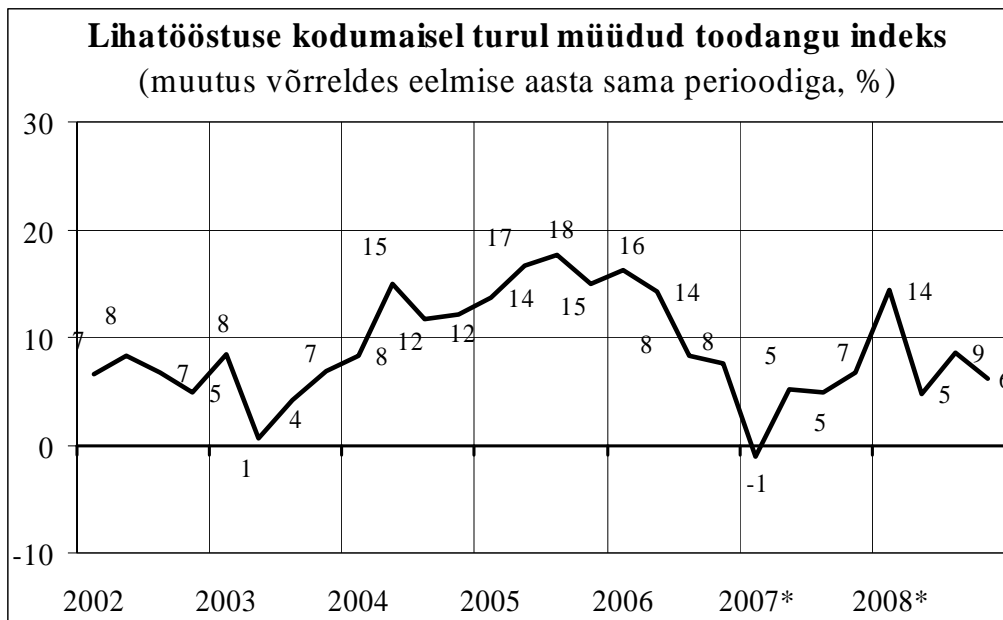
Joonis 9

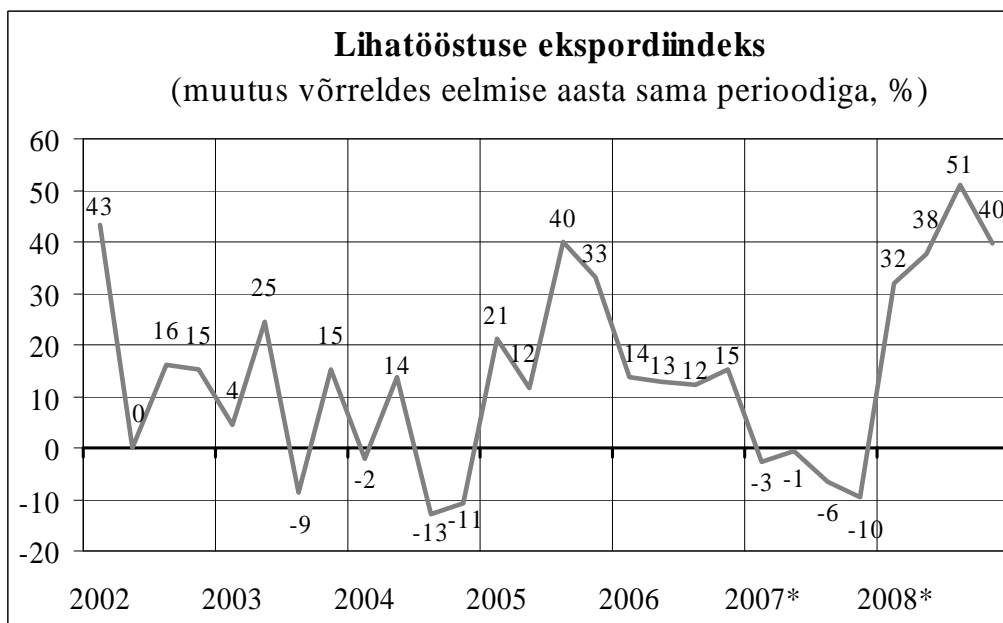
Lihatööstustoodangu mahuindeks kajastab lihatööstustoodangu tootmise mahu muutust püsihindades ning müügiindeks tööstustoodangu maksumuse muutust jooksevhindades võrreldes aastataguse perioodiga. 2008. aastal oli selgelt näha, et lihatööstuse toodangu mahu kasv aeglustus võrreldes varasemate aastatega ning IV kvartalis oli koguni 2% väiksem aastatagusest. Esi- algsetel andmetel oli 2008. aasta lihatööstuse mahuindeks 1,9%, mis näitab, et nimetatud aasta vältel olid lihatööstusest müüdnud kogused ligi 2% suuremad kui eelmisel aastal. Lihatööstustoodangu müügiindeks ehk tööstustoodangu maksumus oli 2008. aastal aga 12,3% kõrgem aastatagusest. Seega lihatööstuse müügitulu suurenemisele oli mahulise müügi kasvust oluliselt suurem mõju hinnatõusul.

Eesti lihatööstuse toodangu müük suurenes 2008. aastal nii koduturul kui eksporditurudel, kusjuures ekspordiks müügi käive suurenes aastaga 40%, koduturul müük 8,4%.

Joonis 10

Joonis 11

Lihatööstuse kogutootlikkus oli 2008. aastal väiksem kui üleelmisel aastal, kuid aasta jooksul tootlikkuse langus aeglustus. Esialgsel andmetel oli lihatööstuse rentaablus 2008. aastal 2,1%, mis on üle 2 korra madalam varasemate aastate tasemest. Rentaabluse languse põhjuseks on eelkõige tuludest suurem kulude kasv lihatööstuses. Samas müügitulu ja lisandväärtus töötaja kohta olid 2008. aastal mullusest suuremad, kuid töökulude tootlikkus oli aastatagusest väiksem. Seda põhjusel, et töötajate arvu lihatööstuses küll vähendati, kuid see ei vähendanud tööjõukulusid, nende kasv jätkus. Sarnaselt eelmise aastaga jäi lihatööstuse rentaablus (2,1%) alla kogu toiduainetööstuse keskmisele rentaablusele (5,2%), kusjuures vahe suurenes tunduvalt.

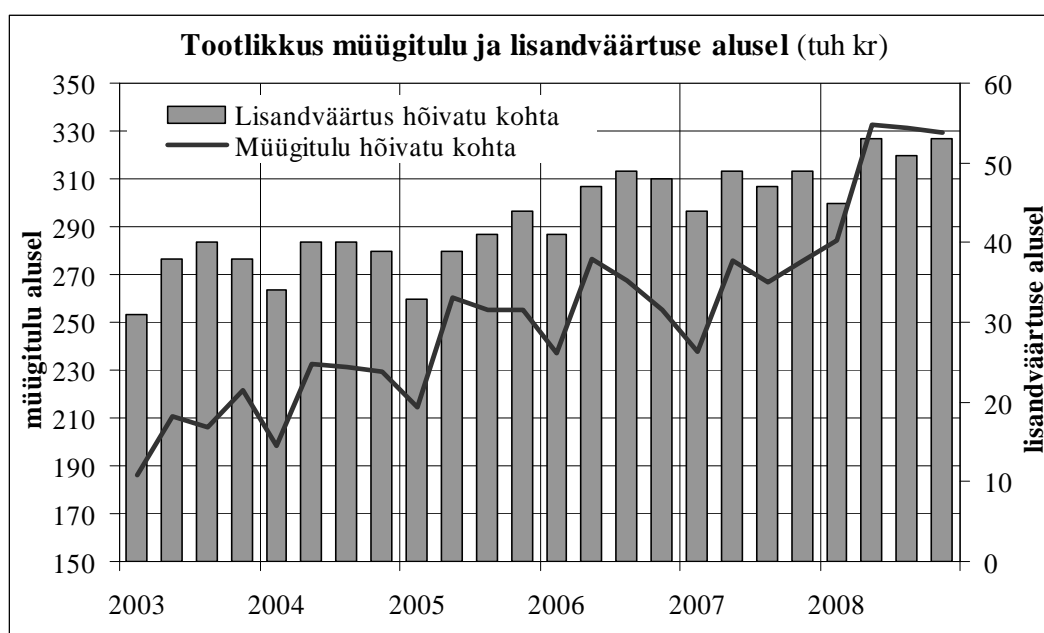
Tabel 13

Lihatööstuse tootlikkuse näitajad

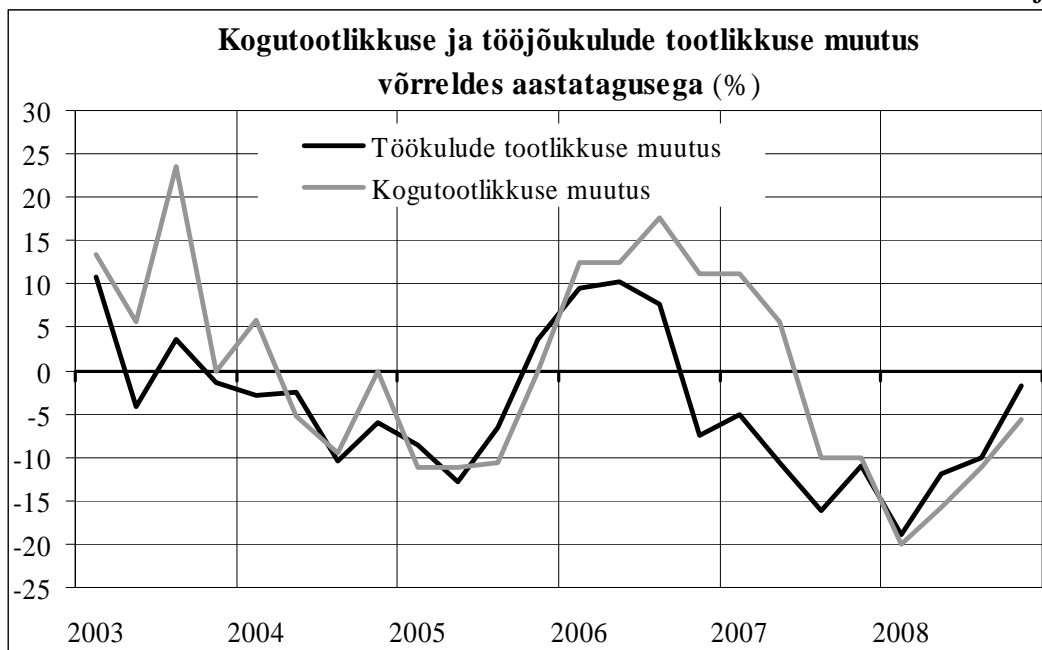
	Aastastatistika					Lühiajastatistika	
	2003	2004	2005	2006	2007	2007*	2008*
Tootlikkus töötaja kohta netokäibe alusel, tuh kr	801	869	977	1051	1097	1057	1276
kasv %	-1,0	8,5	12,4	7,6	4,4	1,9	20,7
Tootlikkus töötaja kohta lisandväärtuse alusel, tuh kr	165	168	186	207	232	189	202
kasv %	12,2	1,8	10,7	11,3	12,1	2,2	8,0
Kogutootlikkus lisandväärtuse alusel, kr	0,22	0,20	0,20	0,21	0,22	0,17	0,16
kasv %	15,8	-9,1	0,0	0,5	4,8	0,0	-5,9
Töökulude tootlikkus lisandväärtuse alusel, kr	1,77	1,64	1,68	1,65	1,62	1,29	1,16
kasv %	4,1	-7,3	2,4	-1,8	-1,8	-11,0	-10,1
Kogurentaablus (kasum/netokäibe), %	5,2	4,1	4,0	4,0	4,3	5,5	2,1

* Esialgsed andmed SA lühiajastatistika alusel, 2008/07. aasta kasvud on arvatud kvartali andmete põhjal.
Allikas: SA

Joonis 12

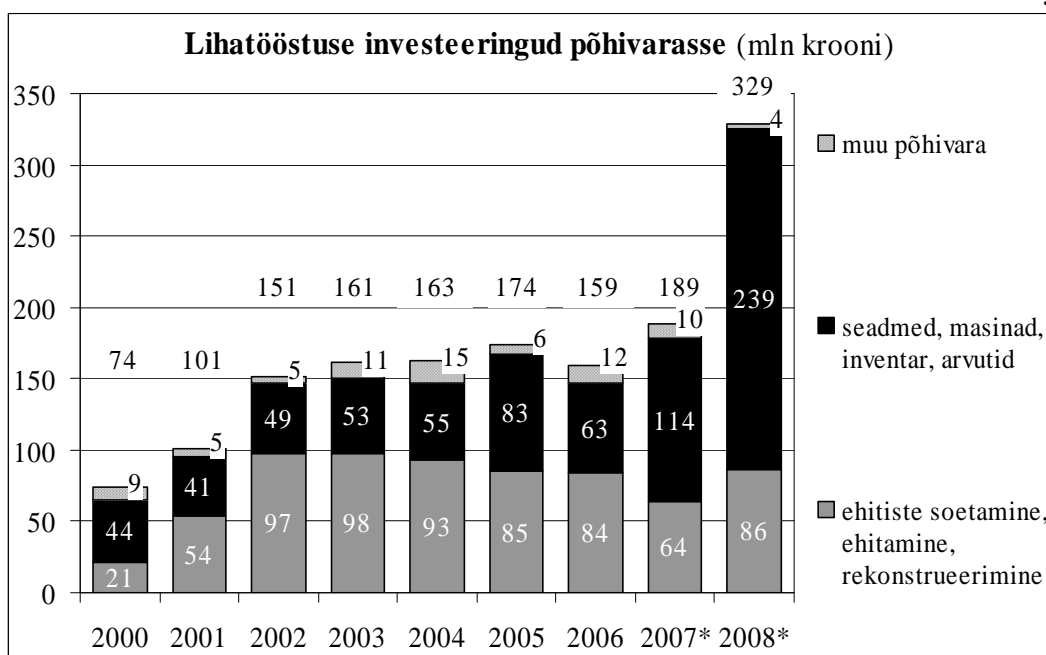

Allikas: SA

Allikas: SA

Investeeringute osas oli 2008. aasta Eesti lihatööstuse jaoks rekordiline - koguinvesteeringute maht oli esialgsel andmel 329 mln krooni. Seega investeeriti lihatööstusse 74% enam kui aasta varem. Hüppeliselt kasvasid investeeringud seadmetesse ja masinatesse, mille 239 mln kroonist mahust moodustas ligikaudu 130 mln krooni AS Rakvere Lihakombinaadi uue viineriliini ost. See oli läbi aegade kogu Eesti toiduainetööstuse üks suurematest ühekordsetest investeeringutest. Ehitistesse investeeringumahud olid kogu Eesti lihatööstuses enam-vähem viimaste aastate tasemel.

Allikas: SA

Väliskapitali osatähtsus Eesti lihatööstuse põhikapitalis oli kuni 2004. aastani 85% ringis, 2006. aastaks suurenes see 92%-ni ning 2008. aastal suurenes see veelgi.

Hinnad

2005. ja 2006. aastal EL-i sealihaturul valitsenud stabiilne ja tootjatele soodne turuolukord lõppes 2007. aastal, mil turg oli küll stabiilne, kuid kokkuostuhind püsis tootjatele ebasoodsalt madalal. Euroopa Komisjoni ettepanekul võeti 2007. aasta viimases kvartalis kasutusele täiendavad meetmed sealihaturu olukorra parandamiseks. Rakendatud meetmete toel peatus esialgu küll kokkuostuhinna langus, kuid loodetud hinnatõusu ei järgnenud. Turuolukord leevendus alles 2008. aasta märtsist, mil lõpuks sigade kokkuostuhind tõusma hakkas. Hinnatõus jätkus kuustkuusse oktoobrini. Aasta viimases kvartalis kokkuostuhind mõnevõrra langes, kuid hind püsis siiski oluliselt kõrgem 2007. aasta viimase kvartali kokkuostuhinnast. Nii oli 2008. aasta detsembris EL-i keskmine kokkuostuhind 22.65 kr/kg, mis oli 9,5% kõrgem kui aasta tagasi.

E-klassi sigade EL-i keskmised kokkuostuhinnad kõikusid 2008. aastal 21-27 kr/kg vahel. Kui jaanuaris maksti sigade kokkuostul 20.64 kr/kg, siis augustis, mil hind oli mullusel kõrgeimal tasemel, maksti 27.22 kr/kg. I poolaasta E-klassi sigade keskmiseks kokkuostuhinnaks EL-is kujunes 22.65 kr/kg, II poolaastal tõusis hind hooajast tulenevate suvekuiste hinnatõusude survele 25.34 kr/kg-ni. Aastakeskmiseks hinnaks kujunes 23.99 kr/kg, mis oli 13,4% ehk 2.83 krooni kilo kohta enam kui 2007. aastal.

Eesti sigade kokkuostuhinda mõjutab eelkõige kokkuostuhinna tase Soomes ja Taanis, kust imporditakse kohalikule turule enam sealiha. Teisalt avaldab kohalikule kokkuostuhinnale survet ka hinnatase Lätis ja Venemaal, kuhu on suhteliselt lihtne soodsamat turuolukorda ära kasutades seakasvatataval Eestist sigu eksportida. Kuna praeguseks kuulub kaks Eesti suuremat lihatööstusettevõtet Soome kapitalile, on sealihainport Soomest olnud suurem kui Taanist ning seetõttu ka Soome hinna mõju Eesti hinnatasemele on Taani hinnast tugevam.

Tabel 14

E-klassi sigade kokkuostuhinnad EL-is ja Eestis* (kr/kg tapakaalus)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009 I kv	2009 aprill
EL keskmine	21.61	21.76	22.74	21.16	23.99	21.30	22.35
Taani	18.86	19.09	20.08	18.42	20.43	18.21	19.06
Soome	19.99	21.58	20.82	21.63	23.50	23.45	22.94
Läti	...	22.86	24.07	23.32	26.72	23.56	24.20
Leedu	...	22.64	22.46	22.02	26.59	23.82	25.40
Rootsi	20.28	20.84	21.82	22.54	23.82	19.56	20.70
Eesti	21.37	21.37	21.86	22.21	24.32	23.31	23.16

* 2004.a. alates kaalutud keskmine

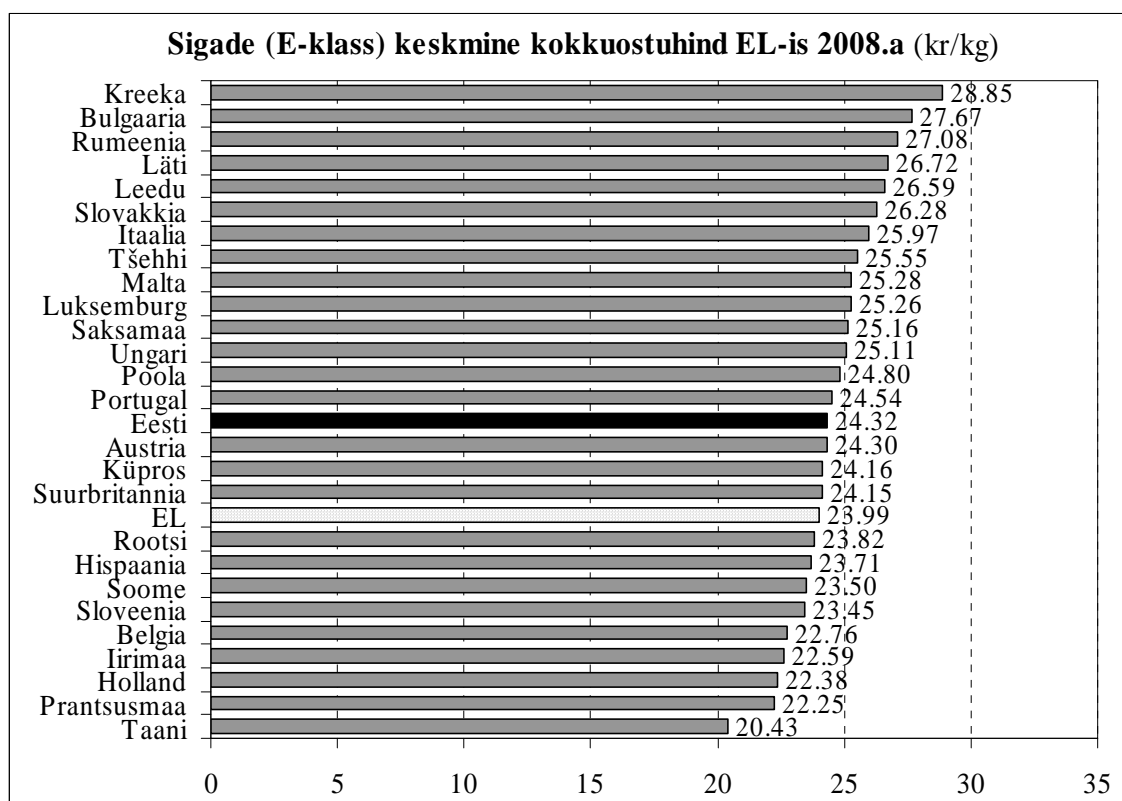
Allikas: MLC, Euroopa Komisjon ja EKI

2008. aastal püsis sigade kokkuostuhind Taanis tublisti madalam Euroopa Liidu keskmisest hinnast. 2008. aasta alguses oli sigade kokkuostuhind seal 16.76 kr/kg, suve lõpul kerkis hind küll 23.25 kr/kg-ni, kuid aasta lõpuks langes taas 19.63 kr/kg-ni, olles küll 12% kõrgem kui eelmisel aastavahetusel. Terve aasta jooksul püsis aga kokkuostuhind Taanis keskmiselt 15% madalam EL-i keskmisest kokkuostuhinnast.

Soomes oli 2008. aasta alguses kokkuostuhind Taaniga võrreldes endiselt oluliselt kõrgem – 23.54 kr/kg. Kogu aasta jooksul liikus sigade kokkuostuhind Soomes 23-24 krooni vahel. Aasta viimasel kuul oli kokkuostuhind 24.11 kr/kg, olles 6,4% kõrgem 2007. aasta detsembri hinnast. Kui Taanis püsis sigade kokkuostuhind terve 2008. aasta Euroopa Liidu keskmisest madalam, siis Soomes oli see aasta esimestel ja viimastel kuudel kõrgem Euroopa Liidu keskmisest, kuid suvekuudel oli hind EL-i keskmisest madalam. Soomes oli aastakeskmise sigade kokkuostuhind 2,0% ja Taanis 14,8% madalam Euroopa Liidu aastakeskmisest hinnast.

Lätis, kuhu Eestist elussigade vedu 2008. aastal kasvas üle 13%, oli sigade kokkuostuhind terve aasta jooksul oluliselt kõrgem Eesti kokkuostuhinnast.

Joonis 15

Allikas: Euroopa Komisjon

Kui nuumsigade (SEUROP) kokkuostuhind kõikus mullu Eestis 23-27 kr/kg vahel, siis E-klassi sigade kokkuostuhind liikus 22-26 kr/kg juures. Aastakeskmise nuumsigade kokkuostuhind oli 2008. aastal 24.83 kr/kg. See oli 10,5% kõrgem 2007. aasta keskmisest kokkuostuhinnast. Hinnatõusule aitas kaasa 2008. aastal uuesti suurenenud elussigade väljavedu, mis pingestas kohalikku turgu ning nii sealih ekspordi mahu kasv kui ka ekspordihinna tõus. I poolaastal oli nuumikute

(SEUROP) keskmine hind 23.73 kr/kg ning E-klassil 23.24 kr/kg, II poolaastal aga sigade kokkuostuhind tõusis ning poolaasta keskmiseks hinnaks kujunes nuumsigadel 26.01 kr/kg ning E-klassi sigadel 25.55 kr/kg.

Tabel 15

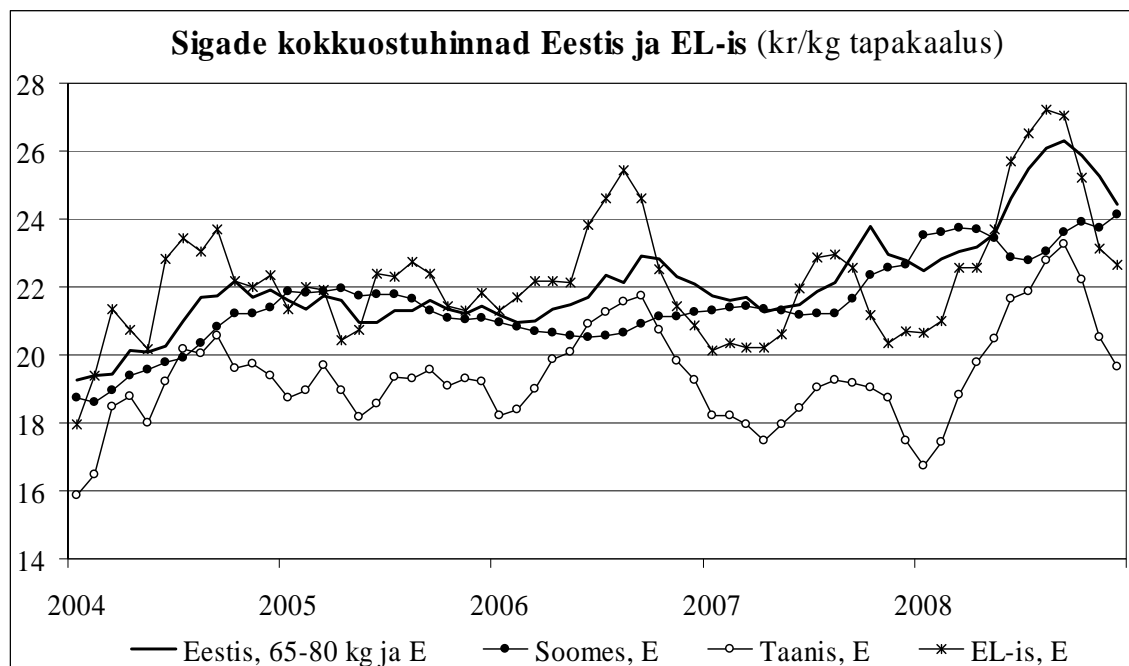
Sigade kaalutud keskmised kokkuostuhinnad Eestis 2008.a
(kr/kg käibemaksuta tapakaalus, jahutatud EL standardiga* lihakehad)

	2007 keskm	2008 jaan	2008 juuli	2008 aug	2008 sept	2008 okt	2008 nov	2008 dets	2008 keskm	Muutus '08/'07 +/-, %
S	23.07	23.76	26.41	27.00	27.19	26.89	26.44	25.64	25.61	11,0
E	22.21	22.48	25.48	26.07	26.32	25.85	25.24	24.42	24.32	9,5
U	20.93	20.85	24.00	24.48	24.66	23.94	23.45	23.07	22.44	7,2
R	20.12	19.58	23.05	22.82	23.21	21.45	21.63	21.64	21.11	4,9
O	17.42	20.13	16.01	21.30	-	21.45	-	-	18.61	6,8
P	16.38	-	-	-	-	-	-	-	-	-
SEUROP	22.48	22.89	25.88	26.47	26.71	26.28	25.73	24.97	24.83	10,5
Emised	12.64	11.32	15.08	15.86	16.70	15.85	14.65	14.22	13.85	9,6
SEUROP + emised	22.21	22.58	25.62	26.24	26.54	26.09	25.60	24.69	24.57	10,6

* lihakeha koos pea, saba ja esijalgadega

Allikas: EKI

Joonis 16

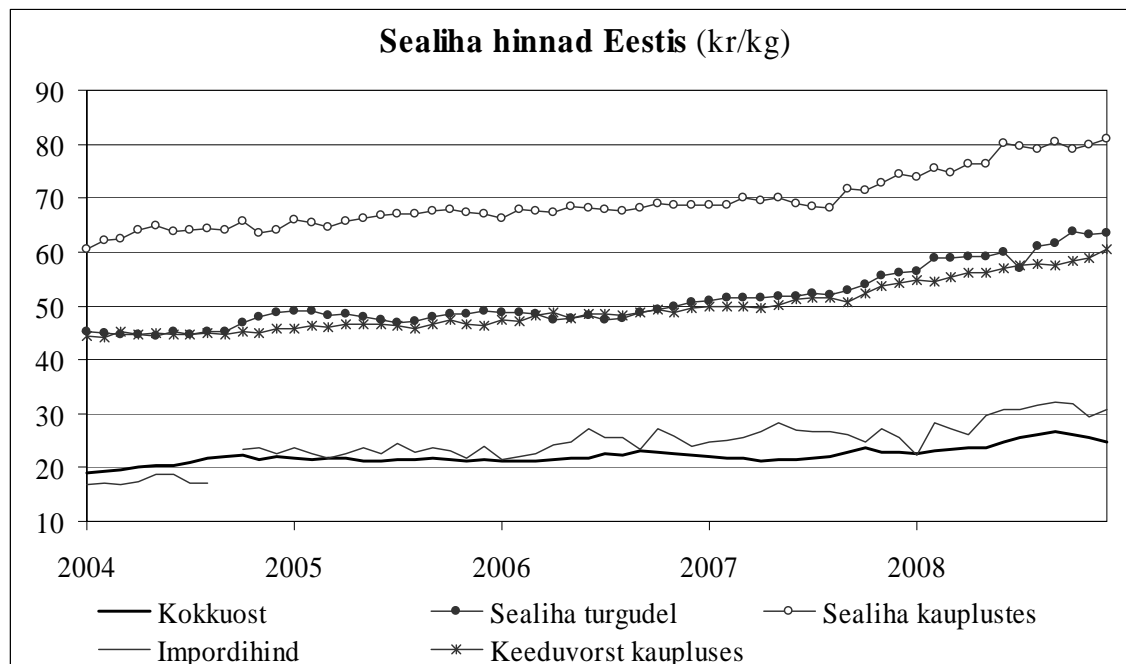

Allikas: EKI, Euroopa Komisjon

2008. aastal jätkus sealiha **jaehinna** iga-aastane tõus. Aastaga kallines sealiha kauplustes 11,1%, seejuures veidi enam kallines kondita liha (+11,7%). Turgudel oli sealiha hinnatõus 14,3%, kuid seal kallines madalama kategooria liha keskmisest pisut enam (+14,6%). Nii viinerite kui keeduvorsti keskmine jaehind kauplustes tõusis aastaga 11,4% ning hakkliha jaehind 10,6%.

2009. aasta esimestel kuudel on sealiha jaehinna tõus kauplustes jätkunud. Kuigi aasta lõpus on sealihajahind reeglina kõrge ning uue aasta saabudes uuesti langeb, oli käesoleva aasta märtsi lõpus kauplustes hind 2008. aasta lõpuga võrreldes 3,2% kõrgem, turgudel oli kolme kuuga hind aga langenud 4,9%. 1 kg hakkliha jahhind oli 2009. aasta märtsis 4,7% kõrgem kui 2008. aasta viimasel kuul. Samal ajal viinerite hind langes 4,4% ja keeduvorsti hind tõusis 1,7%.

Joonis 17

Allikas: EKI

Veiseliha tootmise vähenemine EL-is, samas ka impordi vähenemine eelkõige Brasiiliast ja Argentiinast aitasid hoida veiste kokkuostuhinda stabiilsena, kergel tõusval trendil läbi terve 2008. aasta. Kui 2007. aastal oli alla **2-aastaste pullide** (A-kategooria) aastakeskmine kokkuostuhind Euroopa Liidus 48.06 kr/kg, siis 2008. aastal oli see 50.77 kr/kg. 2007. aasta detsembris maksti noorte pullide eest veel EL-is keskmiselt 48.96 kr/kg. 2008. aasta jaanuaris oli EL-i keskmiseks hinnaks juba 50.30 kr/kg ning kuude lõikes kõikus kokkuostuhind terve aasta vältel 50-52 kr/kg vahel. Aasta viimasel kuul maksti noorte pullide eest keskmiselt 51.90 kr/kg, mis oli 6,0% enam kui aasta varem. Veiste kokkuostuhind püsis üpris stabiilsena ka käesoleva aasta I kvartalis, kuid täheldada võis mõningast suundumust hinna langusele. 2009. aasta märtsis oli veiste keskmine kokkuostuhind EL-is 51.94 kr/kg, see oli 1,5% madalam kui selle aasta jaanuarikuus.

2008. aastal kallines A-klassi veiseliha pea kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides, vaid Portugalis (-6,1%), Hispaanias (-5,3%) ja Küprosel (-0,9%) see mõnevõrra langes. Kõige enam tõusis hind Lätis ja Leedus, kus aastakeskmised hinnad tõusid aastaga vastavalt 21,3% ja 24,7%. Teistest kõrgem oli A-kategooria pullide mullune aastakeskmine kokkuostuhind Kreekas ja Itaalias, kus nende liha oli vastavalt 23,0% ja 13,6% kallim kui Euroopa Liidu keskmine.

Tabel 16

Liha aastakeskmised hinnad Eestis 2005 – 2008. aastal (kr/kg)

	2005	2006	2007	2008	2008 I pa	2008 II pa	2009 I kv
SEALIHA							
kokkuostuhind	21.47	21.98	22.21	24.57	23.45	25.80	23.50
jaehind turgudel	48.18	48.58	52.71	60.23	58.75	61.70	61.69
jaehind kauplustes	66.53	67.95	70.25	78.03	76.14	79.92	82.59
ekspordihind	31.49	32.80	36.18	38.87	37.24	40.77	...
impordihind	23.03	24.54	26.16	29.59	27.90	31.16	...
VEISELIHA							
kokkuostuhind	24.34	24.98	23.99	27.01	25.89	27.88	27.54
jaehind turgudel	51.11	56.36	61.53	71.52	69.26	73.77	71.65
jaehind kauplustes	65.60	68.99	73.47	88.25	85.86	90.65	88.80
ekspordihind	41.92	55.89	48.23	44.79	47.70	41.66	...
impordihind	34.51	31.01	36.15	41.87	40.50	43.75	...
LAMBALIHA							
kokkuostuhind	32.96	35.39	33.70	34.61	34.50	34.72	34.57
jaehind turgudel	72.10	81.21	87.17	98.91	98.55	99.26	97.04
jaehind kauplustes	101.49	107.36	115.66	142.05	131.89	152.22	135.98
ekspordihind	115.57	65.76	112.81	106.26	98.45	118.08	...
impordihind	91.27	83.19	84.96	92.23	87.24	99.20	...
LINNULIHA							
tootjahind	19.30	21.76	28.18	29.39	32.19	28.38	25.96
jaehind turgudel	37.44	36.63	43.67	50.97	50.68	51.26	49.74
jaehind kauplustes	38.16	37.51	43.24	50.10	50.39	49.80	46.40
ekspordihind	19.05	19.37	30.42	29.49	31.84	27.24	...
impordihind	16.40	15.24	19.05	21.03	20.82	21.25	...

Allikas: EKI ja PM Kaubanduspoliitika büroo

2008. aastal imporditi veiseliha Eestisse kõige enam Taanist ja Poolast, kus aastakeskmise hind tõusis 2008. aastal 2007. aastaga võrreldes vastavalt 8,7% ja 8,8%. Mõlemas riigis oli A-klassi veiste aastakeskmise kokkuostuhind Euroopa Liidu keskmisest madalam (Taanis 4,0% ja Poolas 21,1%). Noorte pullide kokkuostuhind püsis endiselt kõige madalam Lätis, kus hind tõusis aastaga küll 21,3%, kuid püsis Euroopa Liidu keskmisest endiselt madalam. Kui 2007. aastal oli aastakeskmise kokkuostuhind Lätis 46,1% madalam EL-i aastakeskmisest kokkuostuhinnast, siis 2008. aasta kiirem hinnatõus Lätis EL-i keskmisega võrreldes vähendas vahet 8%-punkti võrra.

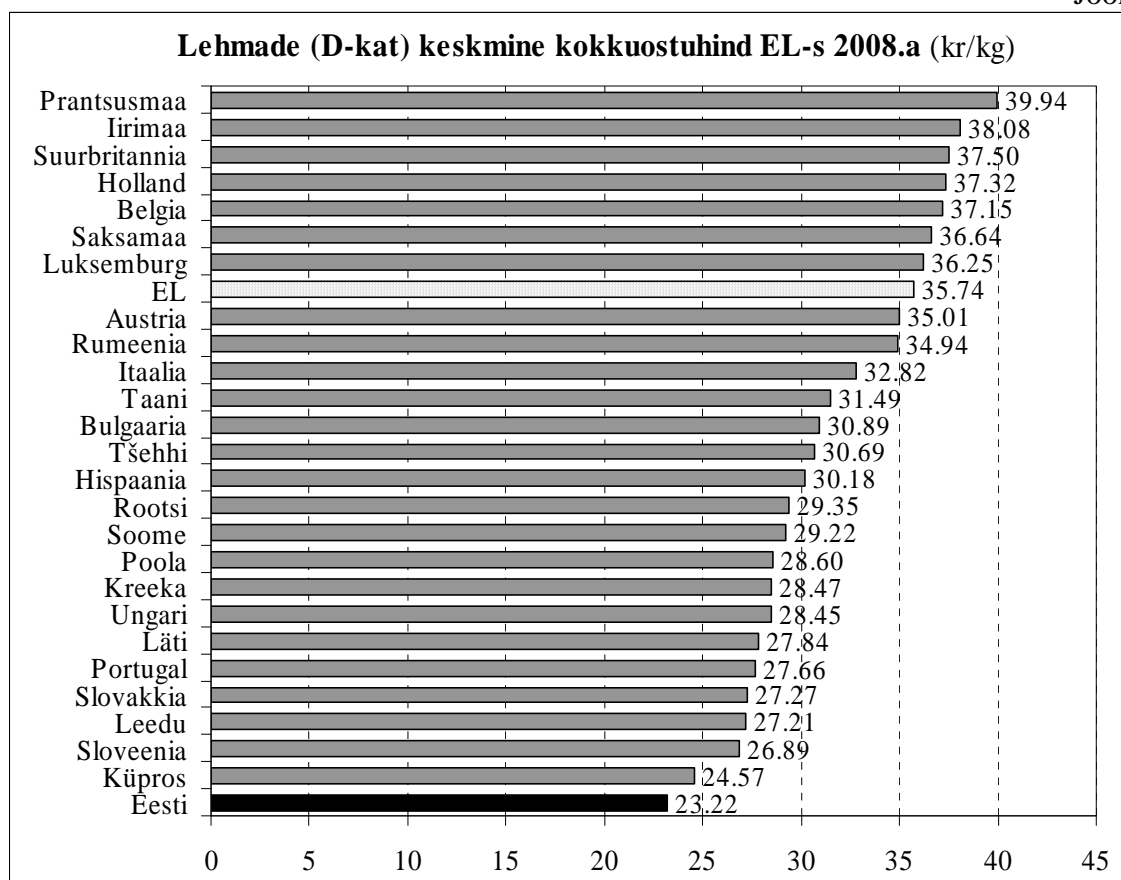
Lehmade (D-kategooria) keskmine kokkuostuhind Euroopa Liidus kõikus 2008. aastal märgatavalt rohkem kui pullide hind. Jaanuari keskmiseks hinnaks oli 35.30 kr/kg. Alates jaanuarist algas kokkuostuhinna tõus, mis kestis kuni juuni lõpuni. Juunikuine kokkuostuhind oli juba 39.86 kr/kg. Sellele tasemele jäi hind kõikuma kogu suveks. Septembrist alates lehmade kokkuostuhind EL-is langes ning aasta viimasel kuul oli keskmiseks hinnaks juba 34.71 kr/kg. Üsna

hüppeline, kuid 2007. aastast kõrgem hinnatase kujundas D-kategooria liha aastakeskmiseks hinnaks 37.58 kr/kg, mis oli 8,3% kõrgem kui 2007. aastal.

Lehmade aastakeskmine kokkuostuhind tõusis EL-i 27 liikmesriigist 25-s. Enam tõusis hind taas Lätis (+29,8%), Suurbritannias (+24,8%) ja Rumeenias (+22,6%). Vaatamata suurele tõusule oli kõigis neis kolmes riigis aastakeskmine kokkuostuhind EL-i keskmisest madalam.

Veiseliha Eestisse vedavatest riikidest Poolas ja Taanis tõusis aastakeskmine kokkuostuhind vastavalt 9,5% ja 10,5%. Kuid mõlema riigi kokkuostuhinnad jäid madalamaks Euroopa Liidu keskmisest hinnast (Poolas 13,7% ning Taanis 9,8%). Kõige odavam D-kategooria veiseliha oli EL-i riikidest Eestis, kus hind oli 38% madalam Euroopa Liidu keskmisest.

Joonis 18

Allikas: Euroopa Komisjon

Eesti veiselihaturule oli 2008. aastal 2007. aastaga võrreldes iseloomulik mõnevõrra kõrgem hind, kuid samas suuri hinna kõikumisi kuude lõikes ei esinenud. Kui jaanuaris oli veiste kaalutud keskmine kokkuostuhind 24.19 kr/kg (EKI andmetel), siis läbi väikeste tõusude ja languste jõudis see detsembris 28.32 kr/kg-ni, mis jäi ka kogu aasta kõrgeimaks hinnaks. Aastakeskmiseks kokkuostuhinnaks kujunes 27.01 kr/kg, mis oli 12,6% kõrgem 2007. aasta aastakeskmisest hinnast. SEUROP liha klassifitseerimissüsteemi alusel tõusis 2008. aastal kõige enam üle 2-aastaste pullide (B-klass) aastakeskmine kokkuostuhind, mis tõusis aastaga 21,6%. Samas oli nende osatähtsus kokkuostetud veiste seas vaid 1,8%. Kõige vähem tõusis noorte pullide (A-klass) kokkuostuhind (+8,9%), kelle osakaal oli kokkuostetud veiste hulgas 34,7%. Aastaga

suurenes nende osakaal veiste kokkuostukoguses 0,5%-punkti võrra. Kõige madalama hinnaga osteti kokku lehma (D-klass), kelle aastakeskmiseks kokkuostuhinnaks kujunes 2008. aastal 23.22 kr/kg, mis oli 15,9% kõrgem 2007. aasta keskmisest hinnast. Kuna lehmade osakaal oli kokkuostetud veiste seas suurim (53,6%), siis on selge, et selle kategooria madal hind mõjutab ka märkimisväärselt veiste keskmist kokkuostuhinda Eestis.

Veiseliha kvaliteedi paranemine ning tarbijaskonna nõudluse kasv rasvavaeste, kuid toiteväärtuslike toodete osas on suurendanud nõudlust ka veiselihale. Tarbijad on hästi vastu võtnud AS Rakvere Lihakombinaadis Eesti Lihaveise märgi all toodetava. Samas veiseliha nappus kogu EL-i turul on kasvatanud nii veiseliha kui ka elusloomade eksporti Eestist ning tõstnud veiste kokkuostuhinda nii Eestis kui ka EL-is.

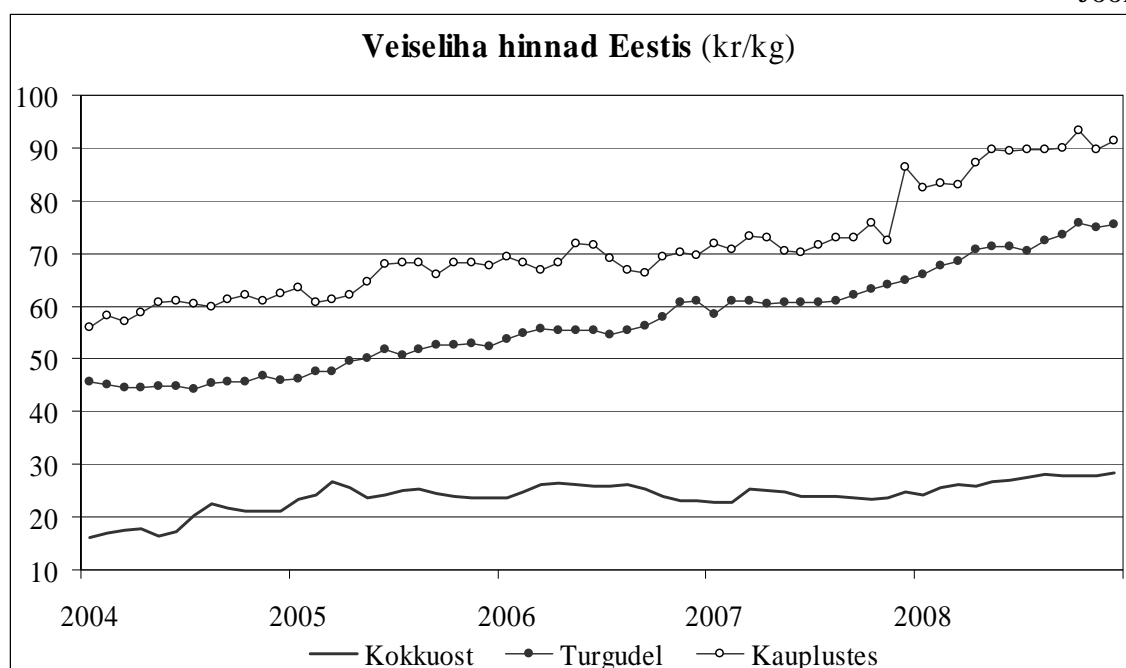
Tabel 17

Veiste kaalutud keskmised kokkuostuhinnad Eestis 2008.a.
(kr/kg käibemaksuta tapakaalus, jahutatud lihakehad)

	2007 keskm	2008 jaan	2008 juuli	2008 aug	2008 sept	2008 okt	2008 nov	2008 dets	2008 keskm	08/ 07 +/-, %
A-pullid <2 a	29.06	29.01	32.25	32.12	32.52	32.32	32.79	33.58	31.64	8,9
B-muud pullid	22.25	23.38	25.60	27.43	26.43	28.63	27.90	32.09	27.06	21,6
C-härjad	31.08	32.03	35.84	38.38	34.47	33.94	35.75	36.50	34.19	10,0
D-lehmad	20.04	20.30	24.00	23.61	24.03	24.06	24.33	24.07	23.22	15,9
E-mullikad	27.30	28.12	30.57	31.34	30.58	31.22	31.68	31.74	30.42	11,4
EUROP	23.99	24.19	27.48	27.98	27.83	27.83	27.82	28.32	27.01	12,6

Allikas: EKI

Joonis 19

Allikas: EKI

Veiseliha kvaliteedi paranemine, tootmise vähenemine, kokkuostuhinna tõus ning nõudluse kasv on tõstnud veiseliha **jaehinna** nii kauplustes kui ka turgudel enneolematult kõrgele. 2008. aastal kallines veiseliha Eesti kauplustes keskmiselt 20,1%. Märkimisväärselt on tõusnud just kvaliteetsema liha jaehind. Kui 2007. aastal maksis kondita veiseliha kauplustes keskmiselt 93.19 kr/kg, siis 2008. aastal tõusis hind juba 114.58 kr/kg-ni, mis teeb aastaseks kallinemiseks 22,9%. Kondiga liha hind tõusis 53.74 kr/kg-lt 2007. aastal 61.93 kr/kg-ni 2008. aastal. Seega vaatamata majanduse ja elanikkonna ostujõu kasvu aeglustumisele 2008. aasta II pooles tõusis veiseliha jaehind sel perioodil 15,2%.

Turgudel kallines veiseliha aastaga 16,2%. Siingi tõusis enam kondita veiseliha hind, mis liikus 72.61 kr/kg-lt 2007. aastal 84.53 kr/kg-le 2008. aastal, tõustes aastaga 16,4%. Kondiga veiseliha hinnatõus jäi veidi tagasihoidlikumaks – aastas 16,0%. Kui 2007. aastal maksis turgudel kondiga veiseliha keskmiselt 50.44 kr/kg, siis 2008. aastal küsiti juba kilogrammi eest 58.51 krooni. 2008. aasta lõpus oli veiseliha kauplustes keskmiselt 21% kallim kui turgudel.

Majanduslangus, töötuse kasv ning elanikkonna sissetulekute langus peatas 2009. aasta esimestel kuudel kauplustes veiseliha hinna tõusu ning asendas selle mõningase langusega. Kondita veiseliha hind kauplustes kukkus 2009. aasta kolme esimese kuuga 3,9% ehk 4.81 kr/kg võrra. Kondiga liha hind langes oluliselt vähem, 2008. aasta detsembriga võrreldes maksis see 2009. aasta märtsis 1,6% ehk 0.61 kr/kg võrra vähem.

2009. aasta I kvartalis langes veiseliha jaehind ka turgudel. Seejuures odavnesid nii kondita veiseliha (-10,1% ehk 9.13 kr/kg) kui ka kondiga veiseliha (-7,0% ehk 4.19 kr/kg). Veiseliha püsis turul ka 2009. aasta alguses 22,3% odavam kui kauplustes.

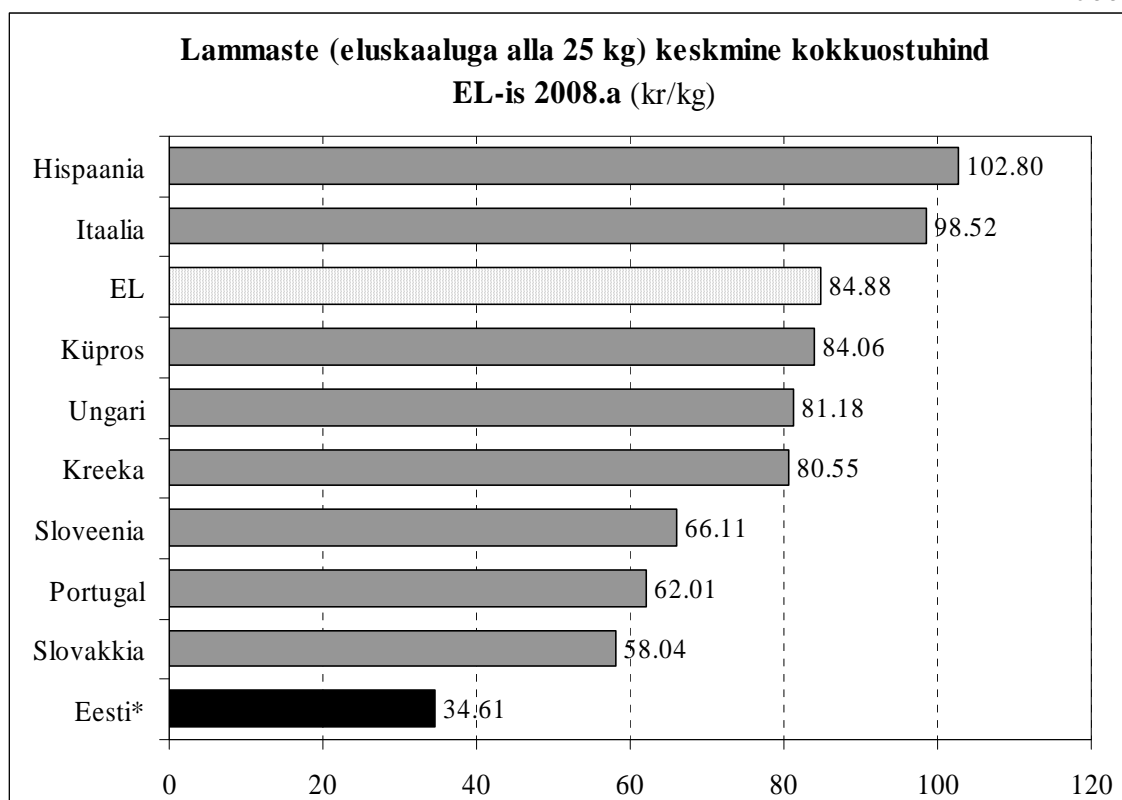
Lambaliha tarbimine on kogu Eesti lihatarbimises juba aastaid olnud kõige väiksema osakaaluga – pole harjutud lambaliha tarbima. Võrreldes teiste lihaliikidega on kvaliteetne lambaliha raskesti kättesaadav ning hinnalt kallis. Lammaste arvukus kasvab Eestis endiselt igal aastal, kuid enam kui pooltes maakondades puudub võimalus lambaliha turuletoomiseks. Nendeski piirkondades, kus on lammaste tarvis tapamaja olemas, on tootmisvõimsused äärmiselt piiratud. Suuremad lihatööstusettevõtted eluslambaid kokku ei osta ning eraldi liinid lammaste töötlemiseks neil puuduvad. Teisalt puudub neil ka lammaste kokkuostu sesoonsusest tulenevalt huvi lambaliha ja lambalihatoodete valmistamise vastu. Vaatamata tasapisi kasvavale tarbijaskonna nõudluse kasvule, on turg lambalihale teiste lihaliikidega võrreldes väike. Seetõttu tapeti endiselt enamik lihalambaid majapidamistes oma tarbeks, veeti elusloomadena välja või osteti tapateenust Lätist, kus lambaliha tootmine on paremal järjel.

Senist tühimikku lambalihaturul on täitnud imporditud liha, mida 2008. aastal toodi valdavalt Soomest, Belgiast ja Taanist. Aastakeskmise impordihind, mis 2007. aastaga võrreldes tõusis 8,6% ning ulatus 2008. aastal 84.96 kr/kg-ni, kasvatas varemgi juba tavatult kõrget jaehinda kauplustes veelgi. Kui 2007. aastal oli aastakeskmise lambaliha **jaehind** Eesti kauplustes 115.66 kr/kg, siis 2008. aastal tõusis hind 22,8%, olles 142.05 kr/kg. Turgudel, kus valdavalt kaubeldakse kohaliku lambalihaga, oli hinnatõus mõnevõrra tagasihoidlikum, kuid ikkagi suur - lambaliha keskmine jaehind turgudel oli 98.91 kr/kg, mis oli 13,5% kõrgem 2007. aasta keskmisest hinnast. Seejuures kauplustes oli lambaliha pea poole kallim turgudel pakutatavast.

2009. aasta esimestel kuudel lambaliha jaehind kauplustes mõnevõrra langes. Märtsis maksis kilo lambaliha seal 3,3% vähem kui 2008. aasta detsembris. Turgudel aga lambaliha jaehinnas muutusi ei olnud.

Ka Euroopa Liidus mõjutab noorte lammaste (eluskaaluga alla 25 kg) kokkuostuhinda sesoonsus. 2008. aasta I poolaastal, kui lammaste pakkumine oli suurem, nende kokkuostuhind Euroopa Liidus langes, jõudes poolaasta lõpus 83.16 kr/kg-ni. II poolaastal, mil noorte lammaste pakkumine langes, hakkas hind tõusma, ulatudes aasta lõpuks 111.16 kr/kg-ni. Alla 25 kg lammaste aastakeskmiseks kokkuostuhinnaks kujunes 2008. aastal 94.88 kr/kg (joonis 15). 2007. aastaga võrreldes tõusis lammaste kokkuostuhind 5,7%.

Joonis 20

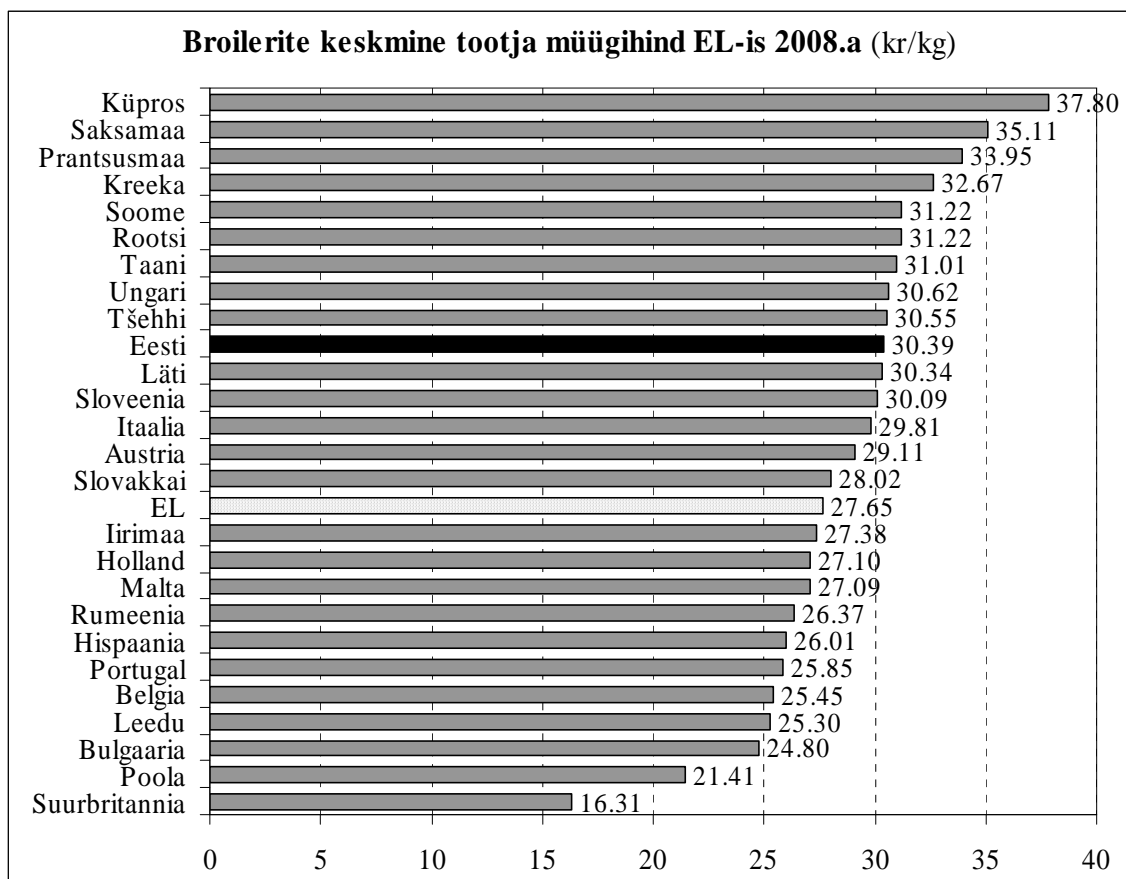
* kõigi kokkuostetud lammaste keskmine hind

Allikas: SA, Euroopa Komisjon

Linnuliha keskmine tootjahind Eestis on peale 2005. aasta juunis toimunud järsku hinnatõusu püsinud kõrge. 2008. aastal oli keskmine broileri tootjahind 29.39 kr/kg, mis oli 4,3% kõrgem 2007. aasta aastakeskmisest hinnast. Üheks tootjahinna tõusu põhjuseks võib pidada kõrget teravilja hinda 2008. aasta I pooles, mis kasvatas kulutusi linnuliha tootmisele. Peale vahepealseid langusaastaid, on linnuliha tootmine Eestis uuesti taastumas ning broilerite tööstusest väljamüügikogused suurenesid 2008. aastal üle kahe korra. Broilerite tootja- ja jaehinna tõus Eestis on toetanud kodumaise tootmise uut kasvu, mistõttu on osaliselt tagasi võidetud vahepealsetel aastatel kaotatud turuosa. Seda peegeldab ka linnuliha impordi kasvu peatumine 2008. aastal. Kuigi aastate jooksul on hoogsalt laienenud linnulihast valmis- ja pooltoodete sortiment, eelistavad tarbijad viimasel ajal odavamalt maitsestatamata naturaalselt linnuliha, mille turuosa kasvab taas.

Eesti broileri aastakeskmine tootjahind (29.39 kr/kg) oli 2008. aastal Euroopa Liidu aastakeskmisest hinnast (27.65 kr/kg) 6,3% kõrgem. Broileri aastakeskmine tootjahind Euroopa Liidus püsis mullu tunamullusel tasemel. EL-i linnuliha turgu iseloomustavad liikmesriigiiti üsna suured hinnaerinevused. 2008. aastal kõikus broileri tootjahind 16-35 kr/kg vahel. 2008. aastal oli broiler odavam Suurbritannias (16.31 kr/kg), kus tootjahind kukkus aastaga 27,1%. Enam aga on aastaga broileri hind kerkinud Tšehhis ja Taanis, kus hinnatõus oli vastavalt 23,2% ja 16,4%. Kõige kõrgem oli broileri keskmine tootjahind mullu Saksamaal – 35.11 kr/kg. Kõrge linnuliha hinna taga on sööda- (I poolaastal) ja energiahinna tõus maailmaturul. Sellele vaatamata on linnuliha jäänud populaarseks ning suhteliselt kättesaadavaks proteiiniallikaks. Eesti jaeturul tekkinud tühimiku nõudluse ja pakkumise vahel kasutasid ära lähinaabrid, kust linnuliha import küll 2008. aastal 2007. aastaga võrreldes ei suurenenud, kuid nendest riikidest imporditud odavam toodang on Eesti turul leidnud hinnatundliku tarbija. Kuna tegemist on toodetega, mis pärinevad eesti tarbija jaoks üsna usaldusväärsetest riikidest, siis pakuvad lähinaabrite tooted kodumaistel turul tugevat konkurentsi, eriti raskmatel aegadel, mil hinnal on ostuotsuse juures tavapärasest olulisem roll.

Joonis 21

Allikas: EKI, Euroopa Komisjon

2008. aasta jaanuaris maksis kodumaise broileri kilo kauplustes keskmiselt 49.42 krooni ning see oli 19,6% kallim kui aasta tagasi. Terve aasta püsis broileri **jaehind** 48-52 kr/kg vahel. Aasta viimasel kuul maksis kodumaine broiler kauplustes keskmiselt 48.13 kr/kg, olles 3% madalam nii jaanuarikuisest kui ka 2007. aasta detsembri hinnast. Aastakeskmiseks jaehinnaks kujunes

50.10 kr/kg, mis oli 15,9% kõrgem 2007. aasta aastakeskmisest jaehinnast. Mõningane hinnalangus on jätkunud ka 2009. aastal ning I kvartali lõpus maksis kohalik broiler kauplustes juba 44.98 kr/kg. Hinnatõusust ei jäänud kõrvale ka importbroiler, mille aastakeskmise hind tõusis 2008. aastal tunamullusega võrreldes 14,1%. Läbi aasta püsis importbroileri jaehind keskmiselt 5-6 kr/kg võrra madalam kohalikust toodangust.

Sarnaselt broileri jaehinnale kauplustes käitus hind ka turgudel. Jaanuaris maksis kohaliku broileri kilo turgudel keskmiselt 49.90 krooni, mis oli 20,2% enam kui 2007. aasta jaanuaris. Läbi aasta kõikuski kohaliku broileri kilohind turgudel 48-52 krooni vahel. Aasta lõpus maksis broiler turgudel keskmiselt 50.55 kr/kg, mis oli 1,3% enam kui jaanuaris ning 5,1% vähem kui 2007. aasta detsembris. Aastakeskmise jaehind turgudel (50.97 kr/kg) oli 16,7% kõrgem 2007. aasta aastakeskmisest jaehinnast. Uus aasta tõi ka turgudele mõningase rahunemise ning broileri jaehind mõnevõrra langes. 2009. aasta märtsis maksis kohalik broiler turgudel 47.87 kr/kg, olles 5,3% madalam jaehinnast eelmise aasta lõpus. Tähelepanu väärrib see, et pea terve eelmise aasta püsis kohaliku broileri jaehind turgudel kõrgem kui kauplustes. Sel aastal on käärid turgude ja kaupluste jaehinna vahel veelgi süvenenud.

Väliskaubandus

Liha ja lihasaaduste väliskaubandus on Eestis peale EL-iga liitumist aasta-aastalt aktiviseerunud nii sisse- kui väljaveo osas. 2008. aastal olid nii lihasaaduste ekspordi- kui impordikäibed viimaste aastate suurimad. Liha ja lihatooteid viidi nimetatud aastal Eestist välja kokku 844,5 mln krooni eest, nende ekspordikäive oli koguni 47% suurem kui eelmisel aastal. Kui arvestada siia juurde ka elusloomade ekspordikäive (sh elussigade ja -veiste ekspordikäive 249,4 mln kr), siis kokku moodustas selle tootegrupi eksport 1,14 mlrd krooni. Seega kogu lihasektori ekspordi rahaline väärtus oli 2008. aastal ligi 51% suurem aastatagusest. Kogu põllumajandussaaduste ekspordikäibest (12,0 mlrd kr) andsid liha, lihatooted ning elusloomad 9,5% (2007.a 6,4%). Tegelikult võis elusloomade ja sellega ka kogu lihasektori ekspordikäive olla siintoodust suuremgi, kuna elusloomade eksport oli tõenäoliselt suurem kui Statistikaameti väliskaubandusandmed näitavad.

Viimaste aastate rekordtasemel oli 2008. aastal ka liha ja lihasaaduste impordikäive - ligi 1,5 mlrd krooni. See oli 23% suurem kui eelmisel aastal (tabel 18). Koos elusloomade impordiga oli kogu tootegrupi impordikäive veidi üle 1,5 mlrd krooni. Põllumajandussaaduste koguimpordist (18,2 mlrd kr) moodustas lihasektori impordikäive 2008. aastal 8,2% (2007.a 7,4%).

Kuna lihasektori ekspordikäive suurenes rahaliselt rohkem kui impordikäive, siis selles valdkonnas väliskaubanduse puudujääk vähenes 2008. aastal -363 mln kroonini (2007.a -473 mln kr).

Liha ja lihatooteid tuuakse Eestisse põhiliselt Euroopa Liidust. Kuna neid veeti 2008. aastal Eestisse EL-ist sisse 23% enam kui eelmisel aastal, siis suurenes Euroopa Liidu osakaal mainitud tootegrupi rahalises **impordis** 99,3%-ni (2007.a 99,0%). Kui 2007. aastal vanade liikmesriikide osakaal liha ja lihasaaduste Eestisse impordis vähenes 63%-ni, siis 2008. aastal tõusis see taas 2006. aasta tasemele (70%). Olulisemateks impordipartneriteks olid Eestile Taani (24% liha ja

lihasaaduste kogu impordikäibest), Soome (20%), Leedu (14%) ning Saksamaa (9%). Uutest liikmesriikidest toodi enam liha ja -tooteid sisse Leedust (14%), Lätist (7%) ning Poolast (6%). 2008. aastal suurenes nii värsked ja külmutatud liha kui ka valmistoodete impordikäive. Eriti suur kasv toimus veiseliha ja vorstitudete impordis - nii impordikäive kui koguseline impordimaht kasvasid aastaga mõlemas tootegrupis üle 40%.

Tabel 18

Liha ja lihatoodete import 2007 – 2008. aastal

	2007			2008			Koguse muutus +/-, %
	Kogus tonni	Summa mln. kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa mln. kr	Hind kr/kg	
Liha ja söödavad subproduktid	41732	978,3	x	44875	1264,6	x	7,5
Veiseliha	3377	122,0	36.15	4931	206,5	41.87	46,0
Sealiha	17373	454,5	26.16	19440	575,3	29.59	11,9
Linnuliha ja subproduktid	16946	322,8	19.05	17034	358,2	21.03	0,5
Lambaliha	137	11,6	94.96	130	12,0	92.23	-5,1
Subproduktid	1815	28,6	15.77	1627	23,6	14.50	-10,4
Muu liha, pekk	1701	24,6	14.44	1599	35,1	21.94	-6,0
Soolatud, suitsutatud liha ja subproduktid või pulber	373	13,9	37.28	106	7,1	66.86	-71,6
Muud	10	0,3	30.31	8	0,2	31.02	-20,0
Hinnanguline					46,6		
Valmistooted lihast	4344	150,8	x	5308	222,8	x	22,2
Vorstitud	709	35,0	50.04	1000	45,6	45.63	41,0
Konservid ja muud tooted	3635	115,8	31.85	4308	166,9	38.74	18,5
Hinnanguline		81,2			10,3		
Kokku	x	1210,3	x	x	1487,4	x	x

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Kogu liha ja lihatoodete impordist oli värsked ja külmutatud liha osakaal 85% ning lihast valmistoodetel 15%. Teist aastat järjest vähenes liha ja kasvas lihast valmistoodete osakaal aastaga 2%-punkti jagu. Kuid import ei kasvanud mitte ainult rahalises vääringus, vaid ka koguseliselt. 2008. aastal imporditi koguseliselt varasemast enam nii veise-, sea- ja linnuliha kui vorstitudeteid ja konserve. Linnulihast imporditi aastatagusest rohkem just kalkuni- pardi- ja haneliha, kanaliha sissevedu aga vähenes. Lambaliha impordikogus jäi 2007. aasta tasemele. Mõnevõrra vähenesid 2008. aastal muu liha ja peki ning subproduktide impordikogused. Seejuures subproduktide import on vähenenud neljal järjestikusel aastal.

Värsked ja külmutatud liha toodi Eestisse 2008. aastal sisse 3143 tonni võrra enam ehk 7,5% suuremas koguses kui 2007. aastal. Põhiliselt suurenes sealiha (+2067 tonni) ja veiseliha (+1554 tonni) impordikogus. Sealiha impordis kasvas valdavalt külmutatud sealihatükkide (+12,7% ehk +1420 tonni) ning värsked ja jahutatud rümpade sissevedu (+35,3% ehk +644 tonni).

Tabel 19

Liha impordi struktuur riigiti 2008. aastal
(% vastava saaduse üldisest impordikogusest)

Veiseliha		Sealiha		Linnuliha		Subproduktid	
2003.a. – 1029 tonni		2003.a. – 14409 tonni		2003.a. – 20859 tonni		2003.a. – 3063 tonni	
2004.a. – 1625 tonni		2004.a. – 14887 tonni		2004.a. – 15922 tonni		2004.a. – 3124 tonni	
2005.a. – 3535 tonni		2005.a. – 16528 tonni		2005.a. – 15125 tonni		2005.a. – 3011 tonni	
2006.a. – 3613 tonni		2006.a. – 20010 tonni		2006.a. – 15360 tonni		2006.a. – 2191 tonni	
2007.a. – 3377 tonni		2007.a. – 17373 tonni		2007.a. – 16946 tonni		2007.a. – 1815 tonni	
2008.a. – 4931 tonni		2008.a. – 19440 tonni		2008.a. – 17034 tonni		2008.a. – 1627 tonni	
Taani	31	Soome	34	Soome	23	Soome	44
Poola	20	Taani	30	Taani	23	Poola	11
Leedu	16	Saksamaa	12	Leedu	15	Taani	10
Holland	15	Hispaania	7	Saksamaa	11	Rootsi	8
Läti	6	Poola	4	Holland	8	Suurbritannia	6
Saksamaa	4	Belgia	4	Läti	5	Iirimaa	6
Uruguai	3	Rootsi	2	Poola	4	Holland	4
Soome	1	Holland	1	Prantsusmaa	3	Austria	3
Teised	4	Ungari	1	Rootsi	2	Hispaania	2
		Suurbritannia	1	Ungari	2	Ungari	2
		Teised	4	Teised	4	Teised	4

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Pea kogu jahutatud ja külmutatud sea-, veise- ning linnuliha imporditi 2008. aastal endiselt Euroopa Liidu liikmesriikidest. 1990-ndate aastate keskel toodi praktiliselt kogu importlinnuliha Eestisse USA-st, kuid alates 2005. aastast on linnuliha imporditud vaid Euroopa Liidu liikmesriikidest (tabel 19).

Sarnaselt linnulihale pärines ka kogu Eestisse sisseveetud sealiha Euroopa Liidust. Riikidest on Soome osakaal viimastel aastatel vähehaaval suurenenud ning 2008. aastal toodi 34% sisseveetud sealiha Soomest. Taanist pärit sealiha osakaal sealiha koguselisest impordimahust oli 30%-ga ja Saksamaa sealiha 12%. Poola sealiha osakaal Eesti turul 2008. aastal vähenes.

Veiseliha imporditi Eestisse 2008. aastal 96% ulatuses Euroopa Liidu liikmesriikidest, valdavalt Taanist (31%), Poolast (20%), Leedust (16%) ja Hollandist (15%) (tabel 19).

Lihast valmistooteid imporditi Eestisse 2008. aastal vaid Euroopa Liidu liikmesriikidest. Alates 2005. aastast, mil Maxima kaupluste kett laienes Eestisse, pakuvad kodumaistele lihatoodetele

Tabel 20

Sealiha ekspordi ja impordi struktuur ja -hinnad

	Eksport				Import			
	Kogus, t		Hind, kr/kg		Kogus, t		Hind, kr/kg	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Jahtunud	4151,6	5724,9	36.64	40.36	5929,9	6704,9	28.01	31.34
Külmutatud	1957,6	2594,2	35.20	35.59	11443,3	12735,2	25.20	28.68

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

turul tugevat konkurentsi ka leedu tooted. 2006. aastal leedu vorstitoodete turupositsioon Eestis küll märgatavalt nõrgenes (import vähenes enam kui 11 korda), kuid peale 2007. aasta stabiilset vorstitoodete importi, see 2008. aastal suurenes taas 2 korda. Lihakonservide import Leedust 2006. ja 2007. aastal suurenes oluliselt (vastavalt 21% ja 2 korda), kuid 2008. aastal jäi püsima eelmise aasta tasemele.

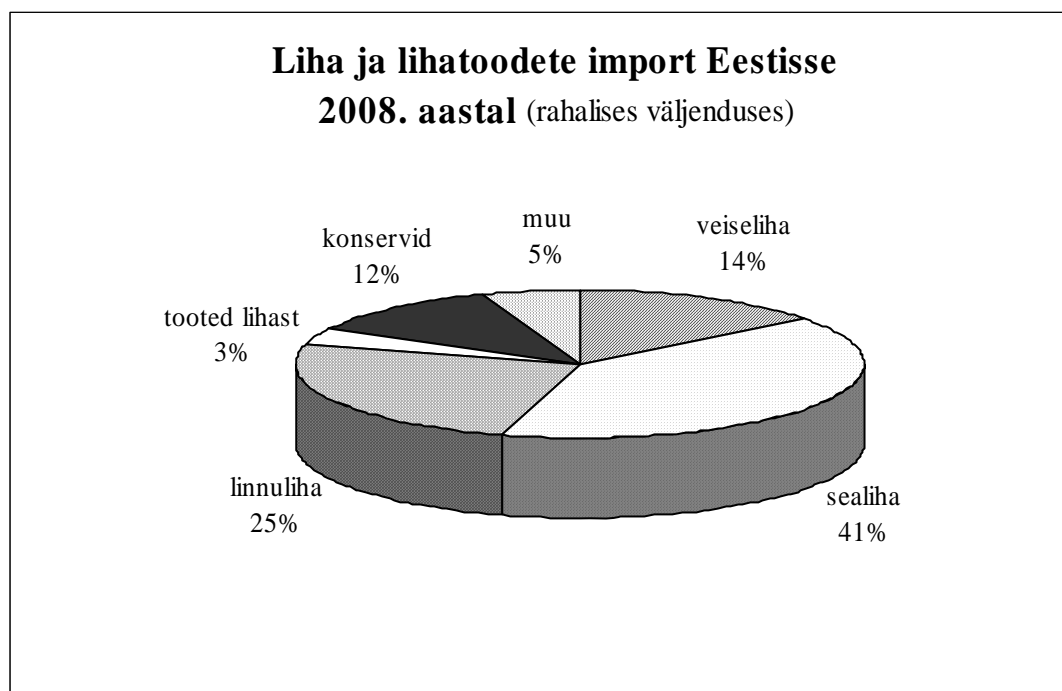
2008. aastal suurenesid ka sisseveetud vorstitoodete ja lihakonservide kogused Lätist vastavalt 26% ja 18% (tabel 21).

Tabel 21

Lihatoodete ekspordi – impordi struktuur 2008. aastal
(% vastava toote ekspordi või impordi üldisest kogusest)

Ekspord		Import	
Vorstitooded	Konservid	Vorstitooded	Konservid
2003.a. – 5220 tonni	2003.a. – 2143 tonni	2003.a. – 661 tonni	2003.a. – 1150 tonni
2004.a. – 4015 tonni	2004.a. – 2094 tonni	2004.a. – 516 tonni	2004.a. – 1389 tonni
2005.a. – 3789 tonni	2005.a. – 2570 tonni	2005.a. – 645 tonni	2005.a. – 2375 tonni
2006.a. – 4965 tonni	2006.a. – 2226 tonni	2006.a. – 545 tonni	2006.a. – 2928 tonni
2007.a. – 4133 tonni	2007.a. – 4354 tonni	2007.a. – 709 tonni	2007.a. – 3635 tonni
2008.a. – 5605 tonni	2008.a. – 4351 tonni	2008.a. – 1000 tonni	2008.a. – 4308 tonni
Läti 42	Läti 79	Poola 25	Leedu 42
Leedu 41	Leedu 14	Läti 25	Läti 30
Venemaa 13	Saksamaa 4	Rootsi 24	Soome 9
Ukraina 3	Soome 1	Leedu 15	Poola 4
Soome 1	Teised 2	Hispaania 6	Prantsusmaa 3
		Soome 3	Taani 3
		Saksamaa 2	Ungari 3
			Teised 6

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Joonis 22

Kõige olulisem lihatoodete impordiartikkel oli endiselt sealiha, mille osakaal kogu liha ja lihatoodete rahalises impordikäibes ulatus 39%-ni. Tunamullusega võrreldes vähenes sealiha osakaal 2%-punkti võrra. 24% (2007.a 29%) kõigist lihatoodete sisseveost haaras enda alla linnuliha ning 14% (2007.a 11%) veiseliha sissevedu (joonis 22).

2008. aastal jätkus keskmiste **impordihindade** tõus pea kõigis tootegruppides, vaid lambaliha, subproduktide ja vorstitudoodete hinnad langesid aastatagusega võrreldes. Aastaga tõusis kõige rohkem muu liha ja peki keskmine impordihind (+84,7%). Sealihaga keskmine impordihind tõusis aastaga 13,1% ning see oli 19,2% kõrgem kui kokkuostetud sigade kaalutud aastakeskmine SEUROP hind Eestis. Odavaim sealihaga tuli mullu Iirimaalt, kust imporditud külmutatud sea tagaosade ja muude tükkide keskmiseks hinnaks kujunes 16.56 kr/kg. Suurim kogus sealihaga imporditi mullu Soomest (6532,4 tonni), kust toodud liha keskmine impordihind oli 24.32 kr/kg. Aastaga suurenes Soomest imporditud sealihaga kogus 17,9% ning hind tõusis 18,2%. Taanist toodi eelmisel aastal 5898,2 tonni sealihaga keskmise hinnaga 35.20 kr/kg. Ka Taanist toodud sealihaga hind tõusis (+21,8%) ja kogused suurenesid (+9,0%) aastatagusega võrreldes. Kui Taanist imporditud sealihaga keskmine hind oli 41,8% kõrgem Eesti kohalikust SEUROP klassi sigade kaalutud keskmisest kokkuostuhinnast (24.83 kr/kg), siis Soomest sisse toodud liha ja Eestis kokkuostetud sealihaga aastakeskmine hind olid ühel tasemel. Osaliselt on hinnaerinevused tingitud lihalõikude erinevusest ning sellest kas tegemist on jahutatud või külmutatud lihaga.

Veiseliha imporditi 2008. aastal 15,8% kallimalt kui eelmisel aastal. Veiseliha keskmine impordihind oli 55,0% kõrgem veiste kaalutud aastakeskmisest kokkuostuhinnast (EUROP) Eestis. Odavaimat veiseliha toodi mullu Austriast (30.77 kr/kg). Taanist, kust toodi 2008. aastal kõige rohkem veiseliha Eestisse (1533,2 t), oli sisseveetud veiseliha keskmine hind (34.99 kr/kg) üldisest keskmisest impordihinnast 16,4% madalam, kuid 29,5% kõrgem EUROP-klassi veiste keskmisest kaalutud kokkuostuhinnast Eestis. Samas võrreldes teiste importivate maadega kallines Taanist sisseveetav veiseliha aastaga oluliselt vähem (+5,5%). Poolast ja Leedust Eestisse sisseveetud veiseliha kogused suurenesid aastaga vastavalt 11,1% ja 15,3%. Poolast toodud 979,0 tonni veiseliha aastakeskmine impordihind oli 35.36 kr/kg, mis oli küll 15,5% madalam üldisest aastakeskmisest veiseliha impordihinnast, kuid 27,2% kõrgem kui 2007. aastal seal imporditud. Leedust toodud 790,7 tonni veiseliha aastakeskmiseks impordihinnaks kujunes mullu 60.04 kr/kg, mis oli 50,2% kõrgem 2007. aasta hinnast. Kui Taanist ja Leedust toodud veiselihast ligi 50% oli jahutatud kujul, siis Poolast imporditi valdavalt külmutatud liha.

Tabel 22

Veiseliha ekspordi ja impordi struktuur ja -hinnad

	Ekspord				Import			
	Kogus, t		Hind, kr/kg		Kogus, t		Hind, kr/kg	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Jahutatud	218,5	1270,3	50.59	40.81	449,0	1584,6	51.94	39.62
Külmutatud	287,1	502,8	46.44	54.86	2928,1	3346,8	33.73	42.93

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Linnuhaigustest põhjustatud häired kohaliku toodanguga varustamisel võimaldasid 2005-2007. aastal linnuliha importi Eestisse kasvatada. 2008. aasta tõi selles osas muutuse – imporditud linnuliha kogus suurenes 2007. aastaga võrreldes vaid 0,5%. Kasv saavutati kalkuni-, pardi- ja haneliha sisseveo 6,7%-lise suurenemise arvel, kanaliha import näitas esimest aastat suundumust vähenemisele. Kohalikud tootjad on suures osas tagasi saanud vahepealsetel aastatel kaotatud turuosa. Kogu imporditud linnulihast 88% oli kanaliha ning 12% muude lindude (kalkun, hani, part) liha.

Kanaliha keskmine impordihind tõusis 2008. aastal 10,1% võrreldes eelmise aastaga, olles 34,1% madalam kohalikust aastakeskmisest broilerite tootjahinnast. Kõige odavamast kanaliha toodi mullu Austriast (9.29 kr/kg). Taanist, kust toodi eelmisel aastal kõige rohkem kanaliha (3788,5 t) Eestisse, oli sisseveetud kanaliha keskmine hind (15.74 kr/kg) 18,7% madalam üldisest keskmisest kanalina impordihinnast ning enam kui poole madalam kohalikust aastakeskmisest tootjahinnast. Suured kogused kanaliha toodi mullu ka Soomest (3512,8 t) ja Leedust (2437,1t). Kui Taani kasvas mullu kanaliha ekspordit Eestisse 4,3%, siis Soomest ja Leedust vähenes kanaliha sissevedu aastaga vastavalt 13,6% ja 2,0%. Selle põhjuseks oli Taanist imporditud kanaliha impordihinna 3,9%-line langus ning Soomest ja Leedust sisseveetu hinnatõus aastaga vastavalt 19,7% ja 22,4%.

Muude lindude liha toodi 2008. aastal Eestisse 6,5% rohkem kui eelmisel aastal ning nende keskmine impordihind tõusis 8,9%. Endiselt veeti kõige enam kalkuniliha sisse Soomest, kust 2008. aastal toodi kalkuniliha 460,5 tonni keskmise hinnaga 17.10 kr/kg. Kuid aastaga kahanes imporditud kalkuniliha kogus Soomest 6,3% ning keskmine impordihind langes 15%.

Liha ja lihatooteid **eksporditi** Eestist 2008. aastal kokku 844,5 miljoni krooni väärtuses. 2007. aastaga võrreldes suurenes ekspordikäive koguni 46,7% (tabel 23). Koos elussigade ja -veiste ekspordiga ulatus liha ja lihatoodete ekspordikäive üle 1,1 miljardi krooni. Kui 2007. aastal saavutati liha ja lihatoodete ekspordikäibe kasv põhiliselt ekspordihindade tõusu arvel, siis 2008. aastal saadi see peamiselt ekspordi koguselise mahu kasvu abil, sest ekspordihinnad tõusid aastatagusest oluliselt vähem kui koguni langesid (tabel 23). Suurema osa ekspordikäibe kasvust andis liha ja söödavate subproduktide väljamüügikäibe suurenemine (+66%). Valmistoodete ekspordikäive suurenes samuti olulisel määral (ligi +23%).

Lisaks lihale ja lihast toodetele eksporditi Eestist 2008. aastal 85,1 tuhat nuumsiga tapaks põhiliselt Venemaale, aga ka Läti, Leetu ja Hollandisse eluskaaluga 9419 tonni 205,4 miljoni krooni väärtuses. Elussigade koguline eksport kasvas 2008. aastal 2007. aastaga võrreldes enam kui kolmandiku jagu. Väljaveetava sea keskmine eluskaal jäi mullu tunamullusele tasemele, kuid sigade eluskaalu kilogrammi hind oli 20% kõrgem.

2008. aastal eksporditi Eestist ka ligi 19,9 tuhat veist eluskaalus 1738,9 tonni 51,1 miljoni krooni väärtuses. Veised veeti valdavalt Saksamaale ja Hollandisse. 2007. aastaga võrreldes elusveiste eksport pea kahekordistus ning väljaveetud veiste eluskaalu hind tõusis aastaga kolmandiku võrra. Elusloomade ekspordi peamiseks põhjuseks on kõrgemad kokkuostuhinnad ning soodsamad loomade realiseerimistingimused.

Tabel 23

Liha ja lihatoodete eksport 2007 – 2008. aastal

	2007			2008			Koguse muutus +/-, %
	Kogus t	Summa mln kr	Hind kr/kg	Kogus t	Summa mln kr	Hind kr/kg	
Liha ja söödavad subproduktid	10411	342,4	x	15917	569,6	x	52,9
Veiseliha	506	24,4	48.23	1773	79,4	44.79	350,4
Sealiha	6109	221,0	36.18	8319	323,4	38.87	36,2
Linnuliha ja subprod.	1970	60,0	30.42	3529	104,1	29.49	79,1
Lambaliha	13	1,5	112.81	19	2,0	106.26	46,2
Subproduktid	1478	13,3	8.90	1745	15,6	8.94	18,1
Muu liha, pekk	312	21,2	67.87	476	27,4	57.47	52,6
Soolatud, suitsut. liha ja subprod-d või pulber	19	0,9	48.98	21	0,9	41.94	10,5
Muu	4	0,1	32.54	35	1,1	31.25	
Hinnanguline					15,7		
Valmistooted lihast	8787	224,1	x	9956	274,9	x	13,3
Vorstitooted	4133	101,7	24.61	5605	131,8	23.53	35,6
Konservid	4354	122,4	28.11	4351	133,2	30.62	-0,1
Hinnanguline					9,9		
Hinnanguline		9,3					
Kokku liha ja valmistooted		575,8			844,5		
Elusveised	1177	26,2	22.25	1739	51,1	29.40	47,7
Elussead	6829	124,1	18.18	9419	205,4	20.54	37,9
KOKKU	x	726,1	x	x	1101,0	x	x

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Eesti põhilised liha ja lihatoodete **ekspordipartnerid** on läbi aastate olnud lähinaabrid Läti, Leedu ja Soome. Kogu Eestist eksporditud lihast ja lihatoodetest (rahas) läks eelmisel aastal Läti 46%, Leetu 24% ning Soome 14%. 2008. aastal suurenes liha ja lihatoodete ekspordimaht EL-i tervikuna 47,7%. Eksport naabrite juurde kasvas aastaga kokku 48%, seejuures eksport Läti suurenes aastatagusega võrreldes 40%, Leetu 62% ja Soome 55%. EL-i liikmesriikide osakaal oli liha ja lihatoodete ekspordis 2007. aasta 95% asemel 2008. aastal 96%. Märkimist väärib ka see, et eksport kasvas nii vanadesse (+67%) kui ka uutesse liikmesriikidesse (+41%) ning 3-ndatesse riikidesse (+46%). Tööstused, kes olid sunnitud 2007. aastal väljavedu 3-ndatesse riikidesse pea veerandi võrra vähendama, suutsid mullu eksporti nendesse riikidesse taas kasvatada.

Kolmandatest riikidest oli Eesti ettevõtetele liha ja lihasaaduste ekspordil kõige olulisemaks turuks 2008. aastal Venemaa, kuid tähtsad sihtkohad olid ka Ukraina ja Hongkong. 2007. aasta aprillisündmuste järel Venemaale liha ja lihatoodete eksport vähenes. 2008. aasta tõi aga kaasa

uue majandusuhete elavnemise Venemaaga ning eksport sinna hakkas taas kasvama. Koguseliselt kasvas nii elussigade (2008.a 6788 t, 2007.a 5257 t), vorstitoodete (2008.a 712 t, 2007.a 5223 t) kui ka linnuliha (2008.a 14 t, 2007.a 2 t) eksport, kahanes vaid konserve (2008.a 6 t, 2007.a 7 t) väljavedu Venemaale.

Valmistoodangust (koguselises arvestuses) viidi Läti 42% (2007.a 52%) vorstitoodete ja 79% (2007.a 82%) konserve ekspordist (tabel 20). Lisaks valmistoodangule jõudis Läti ka 45% (2007.a 37%) linnuliha, 48% (2007.a 46%) sealihaga ja 14% (2007.a 46%) veiseliha kogueksportist (tabel 23). Leetu, kui teise olulise liha ja lihast toodete ekspordi sihtriiki, veeti 2008. aastal 5% (2007.a 10%) veiseliha, 37% (2007.a 40%) sealihaga, 9% (2007.a 17%) linnulihast, 41% (2007.a 30%) vorstitoodete ning 14% (2007.a 8%) konserve ekspordikogusest.

Tabel 24

Liha ekspordi struktuur 2008. aastal
(% vastava saaduse üldisest ekspordikogusest)

Veiseliha		Sealiha		Linnuliha		Subproduktid	
2003.a. – 31 tonni		2003.a. – 9828 tonni		2003.a. – 5070 tonni		2003.a. – 95 tonni	
2004.a. – 225 tonni		2004.a. – 7503 tonni		2004.a. – 4373 tonni		2004.a. – 481 tonni	
2005.a. – 596 tonni		2005.a. – 7203 tonni		2005.a. – 3036 tonni		2005.a. – 1140 tonni	
2006.a. – 381 tonni		2006.a. – 7157 tonni		2006.a. – 3271 tonni		2006.a. – 963 tonni	
2007.a. – 506 tonni		2007.a. – 6109 tonni		2007.a. – 1970 tonni		2007.a. – 1478 tonni	
2008.a. – 1773 tonni		2008.a. – 8319 tonni		2008.a. – 3529 tonni		2008.a. – 1745 tonni	
Holland	40	Läti	48	Läti	45	Läti	29
Soome	28	Leedu	37	Soome	26	Hongkong	25
Läti	14	Soome	3	Leedu	9	Cote d'Ivoire	17
Saksamaa	10	Taani	3	Luksemburg	7	Leedu	9
Leedu	5	Kreeka	3	Rumeenia	5	Vietnam	6
Teised	3	Rootsi	2	Vietnam	4	Poola	6
		Vietnam	2	Taani	2	Soome	4
		Teised	2	Hongkong	2	Taani	3
						Teised	1

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Läbi aastate on Eesti liha ja lihast toodete ekspordikäibes olnud suurima osakaaluga sealihaga, mille osatähtsus ulatus 2008. aastal 38%-ni (2007.a 39%). Nii suure osakaalu tagas suuresti nii 7,4%-lise ekspordihinna tõus (tabel 23) kui ka ekspordikoguste 36%-line suurenemine. Koguseliselt suurenes sealihaga import 2008. aastal 2,2 tuhande tonni võrra, sealihaga eksport aga 2,1 tuhande tonni võrra. Suuremate ekspordikoguste tõttu tuli lihatöötajatel ka varasemast enam imporditud sealihaga kasutada. Läti, mis on aastaid olnud Eesti sealihale atraktiivne turg, eksporditi mullu 1150,9 tonni enam sealihaga kui 2007. aastal. Leetu suurenes sealihaga eksport 1019,9 tonni võrra. Eesti kaalutud keskmisest sealihaga (SEUROP) kokkuostuhinnast oli keskmine ekspordihind Läti ja Leetu ligi 1,5 korda kõrgem.

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Veiseliha on seni Eestist eksporditud suhteliselt vähe, kuid 2008. aastal suurenes veiseliha eksport võrreldes 2007. aastaga 3,5 korda. Enam kui 80% kogu veiseliha väljaveost läks mullu Soome, Hollandisse ja Lätti. 73% väljaveetud veiselihast oli jahutatud liha keskmise hinnaga 42.09 kr/kg. Veiseliha keskmine ekspordihind oli 2008. aastal võrreldes aastatagusega 7,1% madalam (2006.a 55.89 kr/kg, 2007.a. 48.234 kr/kg, 2008.a 44.79 kr/kg).

Aastatel 2005-2006 häirisid Eestis linnuliha tootmist ja selle läbi ka ekspordi linnuhaigused. Salmonelloosipuhangu läbi 2005. aastal kaotas Eesti suurim linnuliha tootja AS Tallegg suure osa siseturust ning ka soodsa positsiooni Läti ja Leedu turul. 2006. aasta tõi kaasa linnugripi ohu, mis muutis tarbijad linnuliha suhtes ettevaatlikuks. Probleemide lahenedes avanes lõpuks linnuliha tootjatel võimalus asuda tootmismahutusid taastama. Terav võitlus turu pärast ning kaotatud positsioonide taastamine eelkõige sise-, aga ka välisurul, on kandnud vilja. Linnuliha osatähtsus liha ja lihatoodete ekspordi rahaliselkäibes kasvas 2008. aastal 2007. aastaga võrreldes 1,8%-punkti, seejuures ekspordikogused suurenesid 1558,7 tonni võrra ehk 79% ning ekspordihind alanen aastaga 3,1%. Kui 2007. aastal kahanen linnuliha eksport Soome üle kolme korra, siis 2008. aastal hakkas see uuesti kasvama. Aastaga suurenesid linnuliha ekspordikogused Soome enam kui kolmveerandi võrra. Kuid endiste mahutade taastamiseks kulub veel aega. 2008. aastal enam kui kahekordistus ka linnuliha eksport Lätti. Vaid Leetu vähenen linnuliha ekspordikogused viimase aastaga 10%. Samal ajal jäid linnuliha impordikogused tunamullusele tasemele.

Liha ja lihast toodete väliskaubandusbilanss Euroopa Liidu liikmesriikidega oli 2008. aastal 669,0 miljoni krooniga negatiivne. Vaatamata nii ekspordikoguse kui -käibe suurele kasvule, süvenes puudujääk aastaga 46 mln krooni võrra. Kolmandate riikidega oli kaubavahetus mullu plussis. Kui 2007. aastal ületas kaubavahetuses kolmandate riikidega ekspordikäive impordikäivet 17 mln krooniga, siis 2008. aastal oli eksport 26 miljoni krooni võrra suurem impordist.

Tarbimine

2003. aastast alates on Eestis liha ja lihatoodete **siseturu maht** ulatunud enam kui 90 tuhande tonnini. 2008. aastal oli liha siseturu kogumaht esialgsetel andmetel 92,0 tuh tonni ehk 3,7% väiksem kui aasta tagasi (95,5 tuh t). 80% siseturul tarbitud lihast oli kodumaine (2007.a 77%), ülejäänud import. Kodumaise tootmise kasv ning siseturu mahu vähenemine kahandasid liha ja lihatoodete impordivajadust, mistõttu imporditi liha ja lihatooteid (ümberarvestatuna lihaks) 2008. aastal Eestisse 1,2% vähem kui 2007. aastal.

Tabel 25

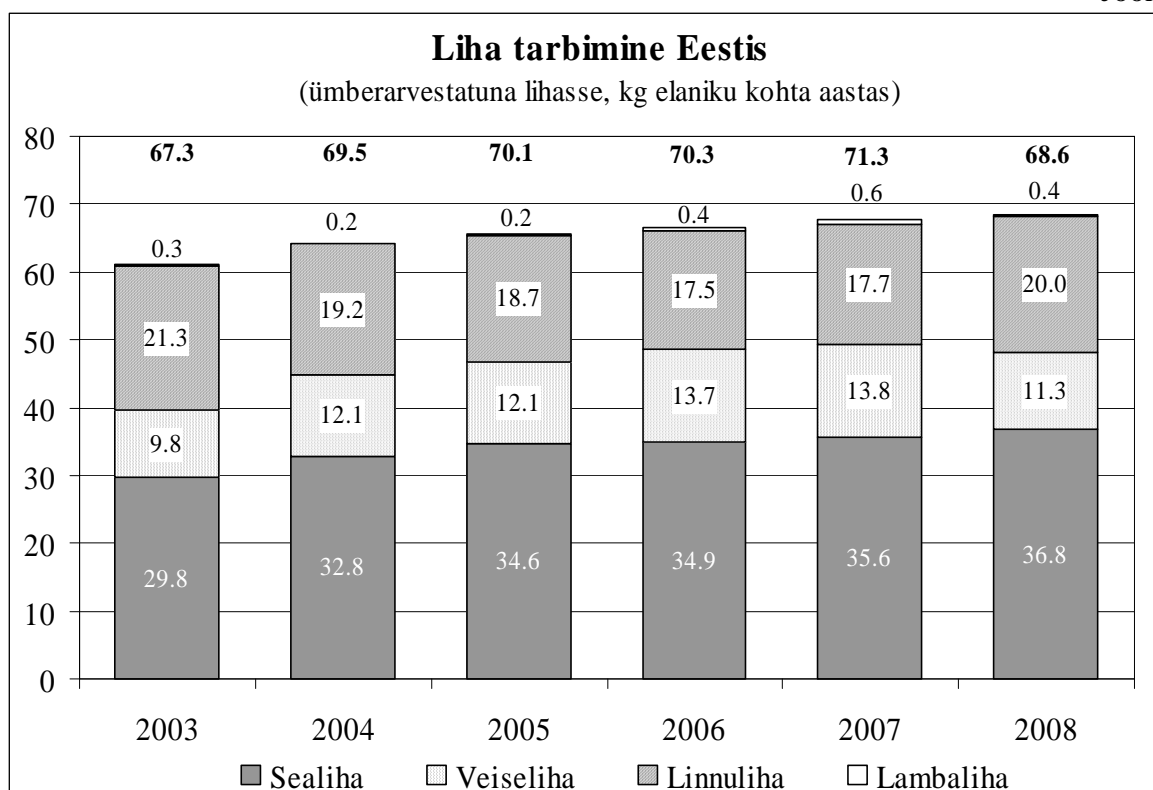
Liha ja lihatoodete tarbimine ühe elaniku kohta (kg)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Lihatoodete tarbimine 1 elaniku kohta *(ümber arvestatud lihale)	67,4	65,8	67,3	69,5	70,1	70,3	71,3	68,6
sh sealiha	28,9	27,2	29,8	32,8	34,6	34,9	35,6	36,8
veiseliha	11,7	12,3	9,8	12,1	12,1	13,7	13,8	11,3
linnuliha	21,5	21,0	21,3	19,2	18,7	17,5	17,7	20,0
muu liha	0,3	0,8	0,5	0,3	0,3	0,5	0,9	0,4
rupskid	5,0	4,5	5,9	5,1	4,4	3,6	3,3	...

* aastani 2001 tarbimine SA leibkonnauuringute alusel, alates 2002. aastast tarbimine SA liha ressursside ja nende kasutamise alusel

Allikas: SA, Põllumajandusministeerium

Joonis 24

Kui viimastel aastatel on Eestis liha ja lihatooteid (ümberarvestatuna lihaks) tarbitud keskmiselt ligi 70 kg elaniku kohta aastas, siis 2008. aastal tarbimine vähenes EL-iga liitumise eelsele tasemele. Esialgsetel andmetel tarbiti 2008. aastal Eestis keskmiselt 68,6 kilogrammi liha ja lihatooteid ühe elaniku kohta aastas. Tarbimine vähenes aastaga 2,7 kg võrra elaniku kohta (2007.a 71,3 kg; tabel 25) peamiselt veiseliha tarbimise languse tõttu (-2,5 kg/inimese kohta aastas). Ilmselt oli selle põhjuseks järsult tõusnud veiseliha jaehind, mis Eesti suhteliselt hinnatundlikule tarbijale enam taskukohane ei ole.

Eesti lihatööstusettevõtete **valmistoodete valik kauplustes** regulaarselt toimuvate Eesti Konjunktuuriinstituudi vaatluste andmetel² 2008. aastal vähenes (tabel 26). Seega kohalike toodete turupositsioon sortimenti arvestades nõrgenes. Liha ja lihatoodete osas on tarbija konservatiivsem ning endiselt eelistatakse kodumaist toodangut. Kodumaise toodangu osakaal pakutavas sortimendis langes vaid linnuliha (2007.a 71%, 2008.a 69%), suitsuliha (langus aastaga 0,9%-punkti) ja suitsuvorstide (langus aastaga 0,4%-punkti) osas. Kohalike lihakonservide osakaal aga pakutavas sortimendis tõusis 64%-lt 2007. aastal 75%-le 2008. aastal.

Kaupluste spetsialistide hinnangul moodustab enamike lihasaaduste käibest kodumaise toodangu osa 76-100%. Tugevamat konkurentsi siseturul pakub endiselt imporditud linnuliha, mille müügi osatähtsus moodustas 33% linnuliha jaemüügi käibest. See oli siiski 4%-punkti vähem kui 2007. aastal. On ilmne, et üha enam eestimaalasi tarbib kodumaist värsket linnuliha, mille osatähtsus kaupluste linnuliha müügi käibes kasvas aastaga 63%-lt 67%-ni. Kuigi viimasel ajal on märgata eestimaalaste seas kodumaise toidukauba eelistamise vähenemist ning varasemte aastatega võrreldes suuremat huvi naaberriikide toodete vastu, on AS Tallegg vahepealsetel aastatel kaotatud turuosa tagasi võitmas.

Viimase aastaga tõusid liha ja lihatoodete hinnad Eesti kauplustes kõigis vaatluse all olnud kodumaistes tootegruppides. Uuritud importlihasaadustest kallinesid 3 ja odavnesid 2 tootegruppi. Kodumaised liha ja lihatooted kallinesid aastaga kõik üle 10%. Kõige vähem kallines suitsuliha (+10,2%) ja kõige enam lihakonservid (+29,2%) ja veiseliha (+24,3%). Importtoodetest kallinesid suitsuvorstid (+5,1%) ja linnuliha (+20,4%). Endiselt püsib importkanaliha hind (44.91 kr/kg) madalamal kodumaisest (50.85 kr/kg). Vaatamata sellele, et 2008. aastal kallines kodumaine linnuliha importkanalihast kiiremini, eelistas tarbija valdavalt kodumaist linnuliha.

Teiseks kodumaisest odavamaks importihatooteks kauplustes on lihakonservid. 2008. aasta mais oli importkonservide hind 24.63 kr/kg võrra madalam kodumaistest. Viimase aastaga kodumaised lihakonservid kallinesid järsult ning hinnavahe suurenes 17.98 kr/kg võrra. 2008. aastal toimunud vaatluse järgi on soodsam hind imporditud lihakonservide osatähtsust kaupluste müügi käibes aastaga kasvatanud 1%-punkti võrra, tõstes selle 24%-le.

Eesti kauplustes müüdadavad keeduvorstid ja viinerid, täis- ja poolsuitsuvorstid ning suitsu- ja keedusingid on valdavalt Eesti lihatööstuste toodang. Kodumaiste keeduvorstide ja viinerite sortiment Eestis tervikuna suurenes 56-lt 57 tootenimetuseni, suitsuvorstide valik vähenes 53-lt 51-ni ja suitsuliha valik suurenes 55-lt 59-ni.

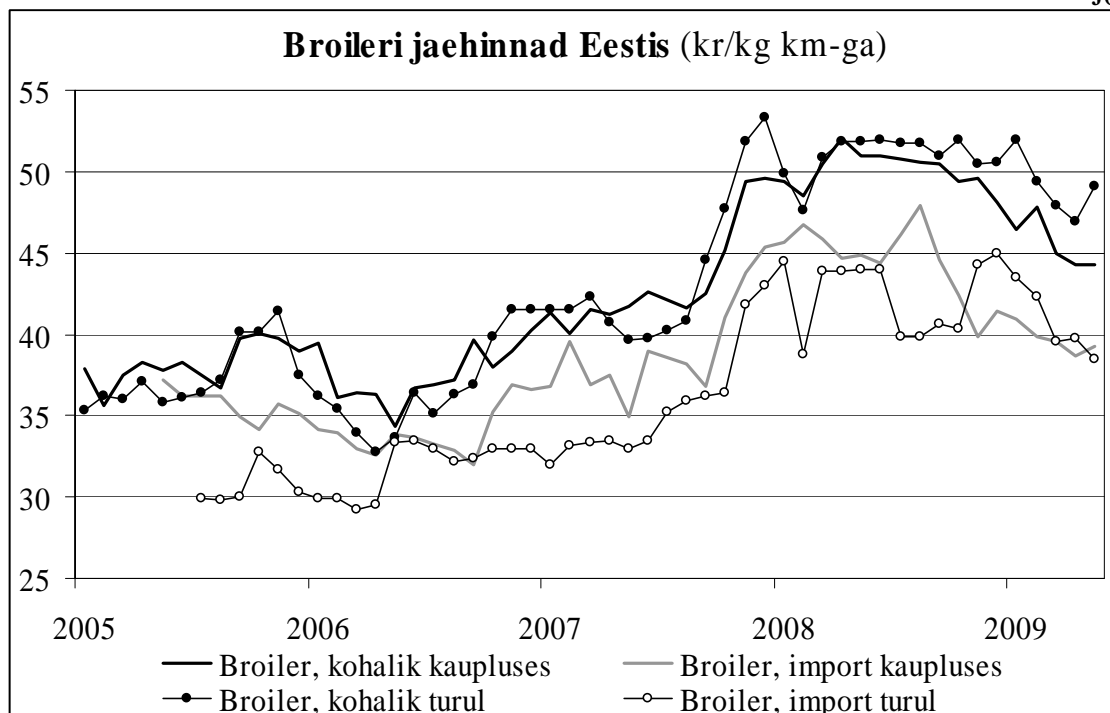
² Eesti toidukaupade positsioon siseturul. EKI, mai 2008

Tabel 26

Eesti lihatööstuste poolt toodetud ja importlihasaadused Eesti kauplustes

Toidukaubad	Eesti toode				Importtoode			
	Mai 2005	Mai 2006	Mai 2007	Mai 2008	Mai 2005	Mai 2006	Mai 2007	Mai 2008
Osatähtsus rahalises käibes, %								
Veiseliha	100	100	100	99	-	-	-	1
Sealiha	100	100	100	99	-	-	-	1
Linnuliha	60	64	63	67	40	36	37	33
Lihakonservid	82	77	77	76	18	23	23	24
Keeduvorstid, viinerid	100	100	100	100	-	-	-	-
Suitsuvorstid	99	99	98	97	1	1	2	3
Suitsuliha	99	100	99	98	1	-	1	2
Toodete nimetuste arv kaupluse sortimendis								
Veiseliha	2,2	1,9	2,5	2,1	-	-	-	-
Sealiha	7,4	9,0	8,9	8,3	-	-	-	-
Linnuliha	7,1	8,0	9,0	7,0	2,7	3,4	3,7	3,2
Lihakonservid	9,0	7,8	7,8	10,2	3,9	4,2	4,4	3,4
Keeduvorstid, viinerid	57,3	56,4	55,8	57,6	0,2	0,2	0,2	0,2
Suitsuvorstid	42,4	47,6	53,4	51,2	2,2	2,4	3,3	3,4
Suitsuliha	48,8	48,5	54,7	59,6	1,3	1,1	1,5	2,2
Osatähtsus pakutavas sortimendis, %								
Veiseliha	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-	-	-
Sealiha	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-	-	-
Linnuliha	72,7	70,1	70,7	68,8	27,3	29,9	29,3	31,2
Lihakonservid	69,9	64,8	63,9	75,2	30,1	35,2	36,1	24,8
Keeduvorstid, viinerid	99,6	99,7	99,7	99,7	0,4	0,3	0,3	0,3
Suitsuvorstid	95,0	95,2	94,1	93,7	5,0	4,8	5,9	6,3
Suitsuliha	97,4	97,8	97,4	96,5	2,6	2,2	2,6	3,5
Keskmiised hinnad, kr/kg								
Veiseliha	73.80	78.95	88.27	109.71	-	-	-	-
Sealiha	64.53	67.56	70.83	78.67	-	-	-	-
Linnuliha	38.45	38.66	42.48	50.85	26.66	33.13	37.31	44.91
Lihakonservid	49.07	49.14	54.70	70.66	45.27	41.74	48.05	46.03
Keeduvorstid, viinerid	45.96	48.04	49.75	55.62	62.60	57.68	65.70	60.56
Suitsuvorstid	71.93	78.33	85.08	96.82	149.87	163.23	184.79	194.14
Suitsuliha	84.69	85.48	88.19	97.20	-	287.00	157.56	156.07

Allikas: EKI

Allikas: EKI

Alates 1996. aastast igal aastal viib Eesti Konjunktuuriinstituut läbi tarbijaküsitluse¹, mille eesmärgiks on uurida **tarbijate toitumisharjumusi ning toidukaupade ostueelistusi**. 2008. aasta kohta tehtud uurimuses tõdeti, et jätkub suund toidukaupade ostmise sageduse vähenemisele. Täiskasvanud Eesti elanik ostab tüüpiliselt toidukaupu 2-3 korda nädalas (39% vastanutest). Iga päev ostis toitu 21% elanikest, 4-6 korda nädalas 33% ja üks kord nädalas 7%. Aastaga on 4%-punkti vähenenud igapäevaste toiduostjate osakaal. Käitumise muutust on ilmselt süvendanud perede majanduslik olukord, mis sunnib üha enam läbimõeldumalt ja kulutusi piirates toidukaupu ostma.

Enamasti ostetakse toidukaupu suurtest toidukauplustest, mis on peamiseks ostukohaks 78%-le vastanutest. See osakaal pole aastaga muutunud. Väikestest toidukauplustest teeb toiduoste 18% (2007.a 17%) vastanutest, turud on peamiseks toiduostukohaks vaid 2%-le (2007.a 3%) tarbijatest ning hulgilaod ja autokauplused 1%-le tarbijatest. Turgude osa peamise toiduostukohana on aastast-aastasse vähenenud. Suurel osal toodetest on hinnad kauplustes ja turgudel ühtlustunud. Nii mõnigi toode (nt broileriliha) on aga turgudel kallim kui kauplustes ostes. Talunikelt ja tootjatelt otse ostetakse vaid üksikuid, peamiselt hooajalisi, toidukaupu.

Liha ja lihatooteid ostetakse Eestis valdavalt kauplustest – 56% liha ja 77% lihatoodete ostudest, kuid see on aastaga oluliselt vähenenud. Võrreldes 2007. aastaga vähenes kaupluste osakaal liha ja lihatoodete ostukohana 7%-punkti võrra. See tähendab, et liha puhul langes kaupluste osakaal 2006. aasta tasemele, lihatoodete puhul aga 2005. aasta tasemele. Vaatamata sellele, et liha hinnavahe kauplustes ja turgudel on viimastel aastatel vähenenud, on turgudel keskmine liha ja lihatoodete hinnatase madalam. Turgudel on valikus rohkem odavamaid tooteid, sh tooteid, mis

¹ Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused. EKI, 2008

on väikepakendisse pakendamata ja viilutamata ning mille kilohind on seetõttu madalam kui kauplustes müüdava sortimendi keskmine hind. Samuti müüakse turgudel väiketootjate tooteid, mis väikeste tootmismahdade tõttu suurtesse jaemüügiketitesse ei pääse. Keerulisemas majandusolukorras pöörduvad osa tarbijaid tagasi turgudele liha ja lihasaadusi ostma, kus hinnatase on madalam. Kuna liha ja lihatooted on kallis kaup, võib sääst turgudelt ostes olla pere eelarve jaoks oluline.

Tabel 27

Liha ja lihatoodete ostukohtade jaotus
(% tooterühma ostudest)

	Kauplus	Hulgiladu	Turg	Talunik (va turg)	Oma toodang	Kokku
Liha						
2008	56	2	34	7	1	100
2007	63	2	25	7	3	100
2006	56	2	26	11	5	100
2005	54	2	30	10	4	100
2004	50	3	32	10	5	100
2003	44	3	33	14	6	100
Lihasaadused						
2008	77	1	19	2	1	100
2007	84	2	12	1	1	100
2006	81	4	13	1	1	100
2005	77	4	17	1	1	100
2004	75	4	18	2	1	100
2003	71	6	19	2	2	100

Allikas: EKI

Ostuotsuseid ei tehta ainult ühe kriteeriumi põhjal, päritolumaast peeti olulisemaks toote maitset, värskust, kvaliteeti, tervislikkust, soodsat hinda, toote välimust, koostist, sooduspakkumisi ning tuttavat kaubamärki. Kui enamus tegurite tähtsus 2008. aastal langes, siis maitse, toote välimuse ja määrgiste puhul püsis senine tase. Kuigi kodumaisus, Eestis tootmine, on valikukriteeriumide pingereas langenud ühe positsiooni võrra 10-ndaks, eelistas 2008. aastal suurem osa tarbijatest osta valdavalt kodumaiseid toidukaupu – 70% vastanutest, 28% vastanutest polnud toidukaupade päritolumaad oluline ja 2% eelistas osta imporditud toidukaupu. Aastaga on kodumaiste toidukaupade eelistamine langenud 3%-punkti võrra (2007.a 73%), ükskõiksete osakaal suurenenud 2%-punkti (2007.a 26%) ja impordi eelistavate tarbijate osakaal suurenenud 1%-punkti võrra (2007.a 1%). Muutuse põhjuseks on lisaks kaupade eristusraskustele ja sellele, et Eesti tootjad ise osa oma tooteid välisriigis toodavad, ka hüppeline toidukaupade hinnatõus 2007. aasta lõpus ning kõrge hinnataseme püsimine 2008. aastal.

Kodumaine toidukaup, milleks vastanute arvates oli Eesti toorainest (92%) valmistatud ja Eestis toodetud (91%) kaup. Selle peamiseks omadusteks peeti värskust, harjumuspärast maitset, usal-

dusväärst ja tervislikkust. Kuigi Eestis valmistamine ja kodumaine tooraine on elanike arvates jätkuvalt kodumaise toidukauba tunnused, siis osa tarbijaid on leppinud paratamatusega, et Eesti tootjad toodavad osa oma kaupa teistes riikides. Aastaga on väga olulised muutused toimunud kodumaiste toodete harjumuspärase maitse, toodete usaldusväärse, lisainete sisalduse, kvaliteedi ja sortimendi laiuse hinnangutes, kuid paraku on suurem osa neist muutustest eesti toodete suhtes negatiivsed. Eriti oluliseks tuleb pidada hinnangute muutust maitse ja usaldusväärse osas, sest need omadused on kodumaiste toodete puhul tarbijale alati olnud ühed olulisematest. Elanike kvaliteedihinnangud kodumaistele toidukaupadele langesid tagasi 2003. aasta tasemele. Selle üheks põhjuseks võib pidada tootjate reaktsiooni turuolukorra ning tarbijate ostukäitumise muutusele. Kui tarbijad eelistasid varasemast enam odavaid tooteid, siis tootjad neid ka pakku-sid, kuid odavamate toodete kvaliteet ei pruugi alati kallimate toodetega võrreldav olla.

Kodumaiste ja importtoidukaupade eristamine on muutunud aastate jooksul järjest raskemaks. Suurimad takistused toidukauba päritolu määramisel olid endiselt liiga väikeses kirjas tooteinfo pakendil, pakendil olevast tooteinfost tooraine päritolumaa ning tootja ja tootjamaa väljaselgitamine. Eesti toodete kõrval oli tarbijate usaldus suurem lähiriikide toidukaupade vastu. Importkauba tootjamaadest olid usaldusväärsemad Põhjamaad, Läti, Leedu, Euroopa Liit ja Saksamaa. Kui sortimendis on esindatud nii kodumaine kui ka importtoodang, siis eelistati valdavalt kodumai-seid toidukaupu impordile. Kodumaiste toidukaupade osatähtsus oli suurim sinkide ja suitsu-vorstide grupis, kus ainult + peamiselt kodumaised tooted eelistas 86% vastanutest.

Tabel 28

Kodumaiste lihatoodete ostmine aastatel 2001 – 2008
(% vastanutest, kes eelistasid osta kodumaist toidukaupa*)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Linnuliha	59 (34)	61 (37)	63 (35)	67 (38)	73 (42)	68 (40)	70 (37)	67 (37)
Suitsuvorst, sink	96 (73)	94 (69)	94 (67)	91 (65)	91 (63)	90 (62)	88 (57)	86 (53)

* ainult + peamiselt kodumaiste toidukaupade ostjate osakaal, sulgudes on toodud ainult kodumaiseid toidukaupu eelistavad ostjad

Allikas: EKI

Toidukaupade hindade vaatamise harjumus pole elanikel aastaga oluliselt muutunud – 99% tarbijatest jälgib hindu toitu ostes, neist 61% alati, 33% sageli, 5% jälgib harva ja 1% üldse mitte. Tähelepanelikumalt on hakatud jälgima eriti liha ja lihatoodete hindu. Kolmandik elanikest on hakanud valmistoitude asemel ise rohkem süüa tegema, on vähendanud ostetava toidu kogust või on püüdnud ostusid paremini planeerida. Kuid samas toidukulude arvestamise harjumused pole aasta jooksul kardinaalselt muutunud. Kolm tarbijat neljast (75%) peab mingil määral arvestust. Vanuse tõustes ja sissetulekute vähenedes hakatakse toidukulusid enam arvestama. Harjumus-pärasem on toidukulude arvestamine venekeelsele tarbijarühmale, neid arvestab 84% vene- ja 70% eestikeelsest elanikkonnast.

Eesti elanikud ostsid 2008. aastal üldiselt soovikohast toidukaupa, kuid seda mitte alati. Vähenenud on tarbijate osakaal, kes võisid alati osta sellist toitu, mis meeldib (-4%-punkti) ja suure-

nenud tarbijate osakaal, kes said osta meelepärast väga harva (+4%-punkti). Toidukaupade hinnatõusu ja majandussurutise mõjul muutis 79% tarbijatest 2008. aasta jooksul oma toidukaupade ostu- ja tarbimisharjumusi (2007.a. 76%), kusjuures 60% tegi mõningaid muutusi ja 19% muutis harjumusi tunduvalt. Hinnatõusu või majanduslanguse tõttu vähendasid tarbijad enda hinnangul liha ja lihatoodetest sinkide, lihast kulinaariatoodete, veiseliha, vorstitoodete ja sealihaga tarbimist. Majandussurutise võimalikul jätkumisel 2009. aastal arvas 71% tarbijatest, et see mõjutab pere toidu-kaubaostusid ning vaid 22% arvates see toiduostudele mõju ei avalda. Sissetulekute vähenedes hakkavad elanikud ostma odavamalt toitu, kasutama rohkem sooduspakkumiste ja allahindluste võimalusi. See võib omakorda tähendada sageli kodumaisest tootest odavamate importtoidukaupade eelistamist. Toitumisharjumuste muutmisel valitakse lahjemaid, odavamaid toiduaineid, väheneb kalli liha ja lihatoodete ning valmistoitude ja pooltoodete tarbimine. Majanduslanguse mõjul kardavad elanikud toitumise muutumist ühekülgsemaks ja tagasihoidlikumaks, valiku kitsenemist ja koguste vähenemist.

Euroopa Liidu ja maailmaturg

Maailma majandust on tabanud viimase 60 aasta sügavaim kriis. Euroopa Liidu sisemajanduse koguprodukt kasvas 2008. aastal 1%. 2009. aastaks prognoositakse aga selle 1,8%-list vähenemist. Majanduse mõningat elavnemist oodatakse alles 2010. aastal.

2007. aastal ja 2008. aasta alguses tõusid põllumajandustoodete hinnad järsult nii maailmas kui ka EL-is. 2008. aastat tervikuna aga iseloomustas paljusid põllumajandussaadusi puudutanud väga suured ja järsud hinnalangused, mis küll lihaturgu säästsid, kus hinnad siiski veel 2008. aastal pigem tõusid. Globaalne finants- ja majanduskriis vähendas aga 2008. aasta sügisest liha nõudlust nii EL-i siseturul kui ka välisurgudel. Võrreldes 2007. aastaga võib 2008. ja 2009. aastal EL-i lihatoodang väheneda kokku 2,4% ning alates 2010. aastast taas suurenema hakata. 2015. aastaks prognoosib Euroopa Komisjon EL-i lihatoodangu 2,1%-list kasvu võrreldes 2007. aasta tasemega.

Kõrged hinnad ja langenud ostujõud viis liha tarbimise vähenemisele. 2008. aastal vähenes EL-is liha tarbimine 2007. aastaga võrreldes 2,2% ning oli 85,1 kg inimese kohta aastas. Majanduse languse kestes on oodata ka liha tarbimise edasist langust. 2015. aastaks oodatakse siiski nii liha tootmise kui ka tarbimise väikest kasvu. Euroopa Komisjoni prognoosi järgi peaks EL-i liha tarbimine 2015. aastaks suurenema 87,6 kg-ni elaniku kohta ehk kasv on 0,7% võrreldes 2007. aasta tasemega. Eelkõige peaks taastuma linnu- ja sealihaga tootmine ja tarbimine, veise- ja lambaliha tarbimine tõenäoliselt väheneb jätkuvalt.

EL-i lihaeksport kolmandatesse riikidesse suurenes 2008. aastal tänu eksporditoetuste rakendamisele aastatagusega võrreldes 24%, kuid 2009. aastaks prognoositakse nõudluse languse ja kaubavahetuse finantseerimise raskuste tõttu ekspordi langust. Kuna nõudluse kasv on kiirem tootmise kasvust, nõrgeneb jätkuvalt EL-i kui liha eksportija positsioon maailmaturul.

EL-i **sealiha**sektori jaoks oli 2007. aasta ja 2008. aasta algus väga keeruline - kõrgete sööda-hindade ja madalate kokkuostuhindade tõttu oli tootjatel majanduslikult keeruline hakkama saada. Olukord paranes 2008. aasta teises pooles, kui söödahinnad taas langesid. Kuni augustini makstud eksporditoetuste abil suurenes EL-i sealiha eksport ligi kolmandiku võrra, eelkõige eksporditi Venemaale, Ukrainasse ja Aasiasse.

Sigade arv oli EL-i lääneosas üsna stabiilne, kuid vähenes idapoolsetel aladel. Näiteks Hollandis on emiste arv aastatagusega võrreldes vähenenud 3,3%, kuid esmakordselt tiinete emiste arv suurenenud 4,2%. Itaalias on emiste arv suurenenud 0,3%, Tšehhis aga vähenenud 24,2%. Poolas on sigade arv praegu peale 1970. aastat rekordiliselt madalal tasemel ning see vähenes viimase aastaga 19%. Taanis vähenes sigade arv 2008. aastal 7,4% ning emiste arv 2,7%.

Järgmise seitsme aasta jooksul peaks kasvama nii sealiha tootmine kui ka tarbimine, kuid siiski oluliselt aeglasemalt kui varasematel aastatel. Põhjuseks kõrged sööda hinnad ning turul konkurentsi pakkuv linnuliha. Euroopa Komisjoni prognooside kohaselt peaks sealiha tootmiskaht EL-is 2015. aastaks ületama 2007. aasta taset 1,7%. Kuid sealiha peaks jääma endiselt EL-i tarbijate lemmiklihaks ning selle osakaal tarbimises peaks jääma 50%-le. Prognooside kohaselt kasvab EL-is sealiha tarbimine aastaks 2015 3,8% ning tootmismahu kasv tarbitakse suuresti ära koduturul.

2008. aastal valitsenud soodsa olukorra sealihaturul, mis võimaldas sealiha ekspordi kasvatada 29%, lõpetab kõigi eelduste kohaselt 2009. aastal süvenev majanduskriis ning Venemaa karmistuv impordipoliitika. EL-i ekspordi kasvu pidurdab ka karm konkurentsivõitlus madalamate tootmis-kuludega riikidest eksporditava lihaga. Seega prognoositakse EL-i sealiha ekspordi aeglast, kuid pidevat vähenemist.

Vaatamata sellele, et alates 2008. aasta augustist teravilja hinnad langesid märkimisväärselt, **linnuliha** hinnad püsisid kogu 2008. aasta suhteliselt kõrgel tasemel. Sellega teenisid linnuliha-kasvatavad kasumit. Ka linnuliha ekspordikogused EL-ist 2008. aastal suurenesid tänu eksporditoetustele. Impordikogused vähenesid veidi 2007. aasta suure impordimahuga võrreldes. 2008. aastal oli EL linnuliha osas netoeksportija. Kunagi varem ei ole EL-is toodetud nii palju linnuliha kui 2008. aastal, mil tootmiskaht ulatus 11,4 mln tonnini. Kasv eelmise aastaga võrreldes oli 1,3%. Linnuliha toodang on EL-is suurenenud põhiliselt seetõttu, et suured tootjad (Saksamaa, Prantsusmaa) on kasvanud oma tootmiskahte. Saksamaal suurenes linnulihatoodang 2008. aastal 4,7% ja Prantsusmaal 3,5%. EL-i kanalihatoodang oli 2008. aastal 8,65 mln tonni (+2% võrreldes aastatagusega), kalkuniliha toodang oli 1,39 mln tonni (-1,3%). Paljud kalkuniliha-tootjad on oma tootmise kanalihatootmiseks ümber korraldanud. 2001. aastaga võrreldes on kalkuniliha toodang EL-is vähenenud 27%. Vaatamata majanduskriisile loodetakse 2009. aasta tootmiskaht hoida eelmise aastaga samal tasemel. Tootmise soodsat arengut toetab teiste lihaliikidega võrreldes konkurentsivõimeline hind ning tarbijaskonna kindel eelistus.

Suure linnuliha nõudluse kasvu jätkumisel peaks linnuliha toodang EL-is 2015. aastaks suurenema 12,5 mln tonnini ehk 8,8% võrreldes 2007. aastaga. Linnuliha tarbimine suureneb prognooside järgi isegi suuremal määral - 9,4%. Linnuliha osakaal lihatarbimises peaks suurenema 2015. aastaks 1,5%-punkti võrra 28%-ni.

Linnuliha ekspordikogused vähenevad ning enam müüakse koduturul, impordimaht aga veidi suureneb, mistõttu EL muutub lähiaastail uuesti linnuliha netoimportijaks.

2008. aastal olid **veiseliha** tootjahinnad EL-is rekordtasemel, sest pakkumine vähenes nii kodu- kui välisturul. Brasiilia lihale kehtis impordikeeld, sest nende toodete osas ei suudetud täita EL-i nõudeid liha jälgitavuse osas, ning Argentiina liha ekspordi piiras kohaliku valitsuse sekkumine. EL-i veiseliha eksport 2008. aasta I poolaastal suurenes tänu eksporditoetustele ning Šveitsi müüdud suurematele kogustele (ka seal kehtestati Brasiilia lihale impordikeeld). Aasta teises pooles veiseliha hinnad langesid majanduskeskkonna halvenemise, nõudluse languse ja arvamuste tõttu, et Brasiilia suudab peagi oma ekspordi EL-i jätkata. See tõi kaasa veiseliha toodangu vähenemise EL-is.

Veiseliha tootmine peaks järgmise seitsme aastaga EL-is vähenema ligi 4,8%. 2015. aastaks prognoositakse veiseliha tootmismahuks 7,9 mln tonni. Selle põhjuseks peetakse nõudluse langust ja ka toetuste maksmise põhimõtte muutmist. Tarbimine väheneb samal ajal aeglasemalt, vaid -2,7%, mistõttu impordivajadus suureneb 2015. aastaks 608 tuh tonnile.

Lamba- ja kitseliha toodang EL-is 2008. aastal vähenes oluliselt, sest põhilistes tootmispiirkondades levis lammaste sinikeelsustõbi. Lähiaastaiks prognoositakse lambaliha toodangu vähenemise jätkumist ning 2015. aastaks peaks tootmismahud olema alla 1 mln tonni, mis on 9,6% väiksem 2007. aasta tasemest. Selle põhjuseks on nii nõudluse langus kui ka muudatused toetuste maksmisel. Lambaliha import lähiaastail veidi suureneb, katmaks nõudlust koduturul, mis väheneb 2015. aastaks 7,5%.

Lihaturu arengute peegeldusi ajakirjanduses

Taanis oli 2009. aasta 1. jaanuari seisuga 12,2 mln siga, keda eelmise aastaga võrreldes oli 7% vähem. Emiste arv oli 1,056 mln tk ehk 3% vähem kui aasta tagasi. Prognooside kohaselt võib sigade arvukus Taanis veel väheneda, sest tootmiskulude ja kokkuostuhinna tasakaal on paigast ära.

2008. aasta jooksul vähenes Taanis sigu kasvatavate talude arv 20%. 2007. aastal oli neid 7213, 2008. aastal vaid 5819. Seega vähenes sigu kasvatavate talude osakaal kogu talude arvust 16%-lt 13%-ni. 1988. aastal peeti sigu aga 41%-s Taani põllumajandustaludes. Seega sealihatootmisüksused muutuvad Taanis üha suuremaks - 2007. aastal oli Taani seakarjas keskmiselt 1900 siga, 2008. aastal 2200 siga.

Üldiselt oli 2008. aasta aga Taani sealihasektorile edukas aasta. Sealihatootmisüksuste eksport suurenes viimase aastaga 76 tuh tonni võrra 1,7 mln tonnini. Ekspordikäive oli ligikaudu 63 mlrd Eesti krooni ning ekspordi sihtriike 130. Taani oli suuruselt kolmas sealihatootmisriik maailmas. Taani eksportis 2008. aastal sealihatootmisüksused Poola üle 1 mlrd Eesti krooni eest. Ekspordikäive Jaapanisse suurenes samuti ning sealihatootmisüksused müüdi sinna 10,5 mlrd Eesti krooni väärtuses. Ekspordikäive Austraaliasse kasvas viimase aastaga 30% 43 tuh tonnini ning ekspordikäive jõudis 2,1 mlrd Eesti kroonini. Venemaa poolsed

impordipiirangud, mis jõustuvad alates 2008. aasta algusest, takistasid sealih eksporti Venemaale terve aasta jooksul. Kuid 2009. aastal on sinna eksport Taanist jällegi lubatud.

Taani Lihaliit prognoosib 2009. aastaks madalamat sigade kokkuostuhinda kui oli 2008. aastal. Arvatakse, et see võib teises kvartalis olla keskmiselt 19.43 Eesti krooni kilo kohta, II poolaastal ligikaudu 21 kr/kg. 2009. aasta esimestel kuudel prognoose alandati võrreldes 2008. aasta detsembriga, sest üldine majanduskriis osutus sügavamaks, kui algul arvati ning seetõttu nõudlus langeb. Samas oodatakse tootmiskulude väikest langust, eelkõige sööda- ja intressikulude osas.

Poolas vähenes sigade arv 2008. aastal drastiliselt - 3 mln sea võrra ehk ligi 20%. Seetõttu on nüüdsest ka Poola sealih import suurem kui eksport. Imporditakse nii nuumamisele minevaid sigu kui tapasigu, nt Hollandist ja Saksamaalt toodi 2008. aastal sisse 300 tuh tapasiga ja 730 tuh nuumsiga. Kuna 2009. aasta algul on zloti kurss euro suhtes nõrgenenud, on see ka sigade impordi hakanud piirama.

2008. aasta detsembris **Irimaad** tabanud dioksiiniskandaal avaldab mõju Iirimaa sealih siseturu müügile ja ekspordile veel tükk aega. Arvutuste kohaselt saavad seakasvatavad dioksiiniskandaali tõttu endiselt ligikaudu 1.89 Eesti krooni kilo kohta madalamat kokkuostuhinda, kui muidu oleks saanud. Lisaks tootjate majandusprobleemidele, on iiri sealih praegu väga raske eksporditurgudel müüa ning ka kaubandusettevõtted ei soovi seda müügile võtta. Värske iiri sealih müük on paljudel turgudel lausa seiskunud, see puudutab nii Hiinat, Hongkongi, Singapuri, Lõuna-Aafrikat kui ka Venemaad. Kui kõik kahjud kokku arvata, võib dioksiiniskandaali kahju hinnata miljarditesse kroonidesse.

Saksamaal tehtud uuringute kohaselt saavad sealsed seakasvatavad sealih jaehinnast endale vaid viiendiku. Kui sigade kokkuostuhind on Saksamaal keskmiselt 18.78-20.34 kr/kg, kaupluses maksavad tarbijad aga sealih eest 104.83-109.53 kr/kg. Seakasvatavad maksavad põrsaste eest 9.39 kr/kg ja sama palju sööda eest, kuid lisaks kulub energiale ja muule veel 4.69 kr/kg. Seega seakasvatavate arvates peaks sigade kokkuostuhind olema vähemalt 23.50 kr/kg. Tootjate arvates võtavad kauplused ja tapamajad liha müügil liiga suure vaheltkasu.

Kuna Taanis ja Hollandis sigade arvukus väheneb ja neist riikidest sealih eksport samuti, siis selle tühimiku on täitnud Saksamaa seakasvatavad. Sealih eksport Saksamaalt üha suureneb, viimase aastaga on see kasvanud 20%. Nõudlus on suur Venemaal, Hongkongis ja Hiinas, suuri lootusi pannakse ka Indiasse eksportimisele.

Saksamaa lihatööstusettevõtted on ka käesoleva aasta osas optimistlikud. 2008. aastal suurenes Saksamaal sealihatoodang 2,6%, tapeti 54,6 mln siga (2007.a 40 mln). Paljudes teistes riikides tapetud sigade arv 2008. aastal vähenes, Saksamaal aga suurenes, sest suudeti sealih eksporti kolmandatesse riikidesse suurendada. Suurimaks sealih ekspordi sihtriigiks on sakslastele Venemaa, kuhu viidi 764 tuh tonni sealih. Palju eksporditakse ka Hongkongi (454 tuh t) ja Jaapanisse (236 tuh t).

2008. aasta veebruaris keelustas EL Brasiilia liha impordi. Brasiilia on maailma suurim liha-eksportöör ja kui EL piirid sulges, tõusis kohe ka veiseliha hind EL-is. Nüüdseks on impordikeeld tühistatud ning Brasiiliast tuakse liha EL-i, mis on veiseliha hinnad jälle alla viinud. Hinnalangus oleks veelgi suurem kui Uruguais ja Argentiinas poleks põua tõttu veiseliha pakkumine vähenenud.

Maailmaturg

2008. aasta 10 kuuga importis **Hiina** sealiha ligi 5 korda enam kui aasta tagasi. Suure impordinõudluse põhjuseks peetakse sealiha suuremat nõudlust Hiinas ja stabiilseid hindu. 2008. aasta jaanuarist oktoobrini importis Hiina 348 tuhat tonni sealiha, impordikäive oli ligi 6 mlrd Eesti krooni. Suurem osa (ligi 89%) imporditud sealihast pärines Euroopa Liidust ja USA-st. USA-st kasvas sealiha import Hiinasse aastaga 820%, Euroopa Liidust 520%. Kuigi kasvuprotsendid on suured, on koguseliselt Hiina sealiha import siiski veel üsna väike.

2008. aasta 9 kuu jooksul toodeti Hiinas sealiha 31,96 mln tonni, mis on 5,7% enam kui aasta tagasi. Suurenenud sigade pakkumise tõttu on kokkuostuhinnad käesoleval aastal alanenud 24% aastavahetusega võrreldes.

Austraalias on sigade arvukus viimase raske majandusaasta järel oluliselt vähenenud ning 2008. aasta suvel tõusid sigade kokkuostuhinnad rekordilisele tasemele. Viimase aasta jooksul on 40% Austraalia seakasvatajatest oma tootmise lõpetanud. Selleni viisid kõrged söödahinnad ning odava sealiha import Põhja-Ameerikast ja Euroopast. 50 aastat tagasi oli Austraalias 50 tuhat seakasvatajat, nüüd vaid 1500.

Majanduskriis on tabanud ka **Brasiilia** seakasvatajaid ning nad on riigilt abi palunud. Tootjad soovivad, et riik ostaks kokku 50 tuhat tonni sealiha. Alates 2008. aasta septembrist on Brasiilias sealiha kokkuostuhinnad tugevalt langenud. Seda eriti lõunaosariikides, millest mõnes langesid hinnad 2008. aasta septembrist 2009. aasta jaanuarini üle 50%. Kuigi Brasiilia sealiha ekspordikogused ja -käive on käesoleval aastal suuremad kui aasta tagasi, ei ole see veel piisav tootjatele normaalsete majandustulemuste saavutamiseks.

2009. aasta jaanuarist olid **USA-s** sealiha laovarud rekordilised. Seda on tinginud tarbimise vähenemine, eriti kallimate lihatükkide osas, mis omakorda on tingitud elanikkonna ostujõu langusest.

USA-s on maailma suurim linnulihatootja Pilgrims Pride pankroti äärel ning palunud valitsuselt abi. Viimase aastaga on ettevõtte aktsia väärtus langenud 98%. Raske majandusliku seisu põhjuseks loetakse kõrgeid söödakulusid, madalaid linnuliha hindu ning 2007. aastal ettevõtte poolt ostetud USA-s suuruselt neljanda linnulihatootja eest makstud 14,7 mlrd krooni. Ettevõtet püütakse kulude kärpimisega päästa, kuid 2008. aasta kahjum oli ülisuur. Kui päästeplaan ei õnnestu, läheb ettevõtte tõenäoliselt pankrotti ja jaguneb mitmeks väiksemaks üksuseks.

Venemaa plaanib 2009. aastal vähendada sealihä impordikoguseid 200 tuh tonni võrra ning asendada see oma toodanguga. Tegevusi selles suunas on juba näha. Nt 2008. aasta lõpuks kaotas 11 USA tapamaja Venemaale sealihä sisseveo tunnustused, otsust neile muul moel ei põhjendatud kui, et ettevõtted ei vasta Venemaa nõuetele. Sama taktikat on kasutatud ka EL-i ettevõtete puhul.

Samuti soovitakse linnuliha impordikoguseid vähendada 200 tuh tonni võrra ja sellega soodustada oma tootmismahu kasvu. 2008. aastal oli Venemaa linnuliha impordikvoot 1,2 mln tonni, millest 870 tuh tonni toodi USA-st.

Ukraina parlament võttis 2008. aasta 23. detsembril vastu seaduse, mis püüab piirata liha impordi uute impordimaksude kehtestamise abil. Kuigi selline tegevus on WTO reeglite vastane, põhjendatakse seda riigieelarve tasakaalu raskustega. EL-i jaoks on see tõsine samm, sest 2008. aasta 9 kuuga eksporditi EL-ist Ukrainasse ligi 138 tuh tonni sealihä ning sellega on Ukraina EL-i jaoks suuruselt neljas sealihä ekspordi sihtriik.

Rahvusvaheline konkurents

HK Scan HK Scan 2008. aasta müügi käive oli 35,9 mlrd Eesti krooni. Sellest 50% teeniti Rootsis, 31,4% Soomes, 11,5% Poolas ja 7,1% Balti riikides. Äri kasum oli 596,1 mln krooni, millest 41,8% teeniti Rootsis, 33,5% Soomes, 14,9% Balti riikides ja 9,8% Poolas. Ettevõtte rentaablus (äri kasum/müügi käive) oli 2008. aastal 1,7% (2007.a 2,6%), sh Soomes 1,9%, Rootsis 1,5%, Poolas 1,6% ja Balti riikides 3,8% (2007.a 7,4%). Kokku töötas HK Scanis üle 7400 töötaja. Kokku investeeris ettevõtte 2008. aastal 1,3 mlrd krooni (2007.a 2 mlrd kr).

HK Scan tegeleb praegu uue efektiivsuse suurendamise programmi väljatöötamisega kogu Scan-grupi jaoks. Kogu ettevõtte tegevuskontseptsioon soovitakse teha protsessipõhisemaks ning klientide ja tarbija nõudlusele enam vastavaks. Näiteks 2009. aasta maikuu jooksul soovitakse luua loomade kokkuostmise ettevõtte, mis kindlustaks toorainebaasi lihatöötlemisüksustele. Muudetakse ka Scani juhtimist. Rootsis soovitakse HK Scani rentaablus viia 5%-le ning Rootsi turule pööratakse lähiaastail suurt tähelepanu. Lähema kolme aasta jooksul soovitakse läbi viia kulude kokkuhoiu programm ning ühtlasi investeerida suurema lisandväärtusega toodete tootmisse ja müügi tegevuste parandamisse.

2009. aasta I kvartali jooksul on HK Scani majandustulemused võrreldes aastatagusega paranenud. Kui 2008. aasta I kvartali kahjum oli 1,565 mlrd Eesti krooni, siis sel aastal on saadud 26,7 mln krooni kasumit. Hea tulemus saavutati põhiliselt Rootsis, kus tootmismahd ja müügi käive on märgatavalt suurenenud, turupositsioon tugevnenud ja rentaablus paranenud.

ATRIA ABP
Good food - better mood.

Atria ABP grupi müügi käive oli 2008. aastal 21,2 mlrd Eesti krooni. See oli 6,7% suurem kui eelmisel aastal. 59% müügi käibest saadi Soomest, 34% Skandinaaviamaadest, 7% Venemaalt ja üle 2% Balti riikidest. Atria äri kasum oli 624,3 mln krooni ning see vähenes aastatagusega võrreldes oluliselt (2007.a 960,7 mln kr). Ettevõtte ren-

taablus (ärikasum/müügikäive) oli 2008. aastal 2,9% (2007.a 4,8%), sh Soomes 4,3% (2007.a 5,8%), Skandinaavias 3,4% (4,5%), Venemaal -3,6% (6,5%) ja Balti riikides -11,8% (-11,6%). Ettevõtte koguinvesteeringud olid 2008. aastal ligi 2,4 mlrd krooni. Kokku töötas ettevõttes 6135 töötajat.

Atria müügitulu oli 2009. aasta I kvartalis 2,4% suurem kui aasta tagasi, kuid kahjum oli ligi 6,3 mln krooni. Müügitulu suuremat kasvu on mõjutanud Rootsi krooni ja Vene rubla väärtuse kahanemine. Püsiva valuutakursiga oleks müügitulu aastaga suurenenud 9,4%. Käive suurenes nii Skandinaavias, Venemaal kui Baltikumis.

Ka Atria Skandinaavia on käivitanud suure kokkuhoiuprogrammi, millega soovitakse säästa ligi 110 mln Eesti krooni ning töötajate arvu vähendada erinevates üksustes kokku 100 võrra.

DANISH CROWN Danish Crowni müügikäive suurenes 2007/2008. majandusaastal 5,9% 98,6 mlrd Eesti kroonini, kuid kasum vähenes 18,9% 2,1 mlrd Eesti kroonini. Aasta lõpu lisamakse oli sigade eest 1.26 Eesti krooni kg kohta, emiste eest 1.37 kr/kg ja veiste eest 1.47 kr/kg kohta. Kõik aastalõpu lisamaksud olid väiksemad kui eelmisel majandusaastal. Ettevõtte osanike arv väheneb pidevalt ning oli viimasel majandusaastal viimaste aastate väikseim (12 152 osanikku, 2006/2007 13 465).

Ettevõtte on seadnud eesmärgiks osta kokku 3 tuhat headu siga nädalas ning selle saavutamiseks otsitakse uusi tootjaid, kes hakkaksid headusigu kasvatama. Taanlased valivad oma õhtusöögilauale üha sagedamini headusigade liha ning selle liha müük suureneb. Näiteks on headusigade liha jaoks välja töötatud kaubamärgid Antonius, Bornholmergrisen või Den Go'e Gris. Headusigade puhul on esitatud tavapärasest kõrgemad nõuded loomade headule, ruumile ja söödale. Headusigade kokkuostuhind on Taanis tavahinnast 2.94 Eesti krooni/kg võrra kõrgem.

Viimase poole aastaga on Danish Crown suurendanud veiseliha eksporti Rumeeniasse, Bulgaariasse ja Horvaatiasse. Uute põnevate turgudena nähakse ka Bosnia Hertzegovinat ja Ukrainat.

Danish Crown on välja töötanud programmi, millega soovitakse kokku hoida 2,7 mlrd Eesti krooni. See koosneb järgmistest punktidest:

1. vähendada tapadivisjonide otseseid ja kaudseid kulusid, parandatakse logistikat ja juhtimist;
2. igas tüürettevõttes tehakse kulude kokkuhoiu ja konkurentsivõime parandamise tegevuskavad, mis kokku peaks kogu grupi majandustulemusi parandama;
3. administratiivsete funktsioonide lihtsustamine ja osade erialaspetsialistide töö parem jagamine kontserni ettevõtete vahel;
4. investeerimiseelarve miinimumi viimine ja kahe Taani tootmisüksuse sulgemine lähiajal;
5. sigade tapamaja loomine Saksamaal, kus hakatakse tapma Saksamaal kasvanud sigu;
6. kogu organisatsiooni teenindava osa efektiivsemaks muutmine ja kokkuhoid;
7. seakasvatajatele pakutakse uut arveldamissüsteemi, mille lähtekohaks on turg ja optimeerimisvõimalused nii suurtele kui väikestele hankijatele. Selle eesmärgiks on parema toorainebaasi kindlustamine, mis oleks praegusest kasulikum ka kõigile osanikele;
8. palgakulude 20%-lise vähendamise võimaluse loomine;

9. ebaõiglaste poliitiliste takistuste likvideerimise nõudmine, mis peaks soodustama kohalikke tootjaid ja suurendama ettevõtte rahvusvahelist konkurentsi.

Kõigi nende abinõude rakendamisel, mida soovitakse ellu viia ühtse paketina, loodetakse kokkuvõtteks saavutada positiivseid majandustulemusi.

Eesti lihaturu prognoos 2009. aastaks

Vaatamata sellele, et maailma majandus näitas jahtumise märke juba eelmise aasta II kvartalis, oli Eesti majandusele 2008. aasta esimene pool veel üsnagi soodne. II poolaastal ilmnemised esimesed ohumärgid ka siinses majanduskliimas, mil majanduskasv aeglustus märgatavalt. 2009. aastal asendus majanduse aeglustunud kasv juba langusega, mis on oluliselt muutnud kogu ettevõtluskliimat Eestis. Ka lihatööstuses on toimunud suured muutused. Käesoleva aasta esimeses kvartalis suurenes müük püsivhindades vaid 0,8%, toodangu maht vähenes aga koguni 7%, seega müügikäive suurenes vaid hindade tõusu arvel. Koduturu maht mõnevõrra kasvas, kuid müük ekspordiks kahanes. Ekspordiindeks kahanes I kvartalis 0,2% võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Kodumaisel turul müüdü toodangu indeksi kasv oli 1%. Kuna toodangu mahu indeks vähenes oluliselt enam, siis viitavad nii ekspordiindeksi kui ka kodumaisel turul müüdü toodangu indeksi muutused hinnatõusule. On ilmne, et süvenev majanduslangus, kasvav tööpuudus ning elanikkonna sissetulekute vähenemine seab piirid kallimate suurema lisandväärtusega toodete tarbimisele ning tööstustel tuleb laiendada odavamate toodete sortimenti. Liha tarbimine võib 2009. aastal väheneda.

Kokkuvõte

Alates 2006. aastast on **lihatoodang** Eestis jõudsalt kasvanud ning ületanud kindlalt 70 tuhande tonni piiri. Esialgsetel andmetel kasvas 2008. aastal lihatoodang eelmise aastaga võrreldes 0,4% ning ulatus 73,7 tuhande tonnini. Tagasihoidliku kasvu taga oli veiseliha tootmise vähenemine. Kui 2006. ja 2007. aastal veiseliha tootmine suurenes, siis eelmisel aastal kahanes see esialgsetel andmetel 17,0%, kukkudes taas 2005. aasta tasemele. See-eest linnuliha tootmine, mis kolmel eelneval aastal järjest vähenes, väljus 2008. aastal madalseisust ning hakkas taas kasvama. Mullu toodeti linnuliha 15,7% enam kui 2007. aastal. Sealiha toodang suurenes aastaga 9,3%.

2008. aastal oli liha **siseturu kogumaht** esialgsetel andmetel 92,0 tuhande tonni ehk 3,7% väiksem kui aasta tagasi. Kodumaine lihatoodang kattis siseturu vajadusest 80% (2007.a 77%). Liha tootmise mahu kasv, teisalt aga tarbimise vähenemine kasvatasid 2008. aastal siseturu lihaga isevarustatuse taset 3%-punkti võrra, kusjuures isevarustatuse tase tõusis kõigi põhiliste lihaliikide osas.

Esialgsete arvestuse järgi **tarbiti** möödunud aastal Eestis keskmiselt 68,6 kilogrammi liha ja lihatooteid ühe elaniku kohta aastas (ümberarvestatuna lihaks). Aastaga on tarbimine vähenenud 2,7 kg võrra elaniku kohta, millest põhilise osa andis veiseliha tarbimise vähenemine. Eelmisel aastal kasvas elusveiste väljavedu, vähenes kohalik veiseliha tootmine, samas tõusis järsult veiseliha jaehind, mis oligi tarbimise vähenemise peamiseks põhjusteks.

Nummsigade aastakeskmise kokkuostu**hind** oli 2008. aastal Eestis 24.83 kr/kg, mis oli 10,5% kõrgem kui 2007. aastal. 2008. aastal jätkus ka sealiha jaehinna iga-aastane tõus - aastaga kallines sealiha kauplustes 11,1% ja turgudel 14,3%. Nii viinerite kui keeduvorsti keskmine jaehind kauplustes tõusis aastaga 11,4% ning hakkliha jaehind 10,6%.

Veiseid osteti Eestis 2008. aastal kokku keskmise hinnaga 27.01 kr/kg, mis oli 12,6% kõrgem 2007. aasta aastakeskmisest hinnast. Veiste jaehind oli 2008. aastal Eestis rekordiline, kauplustes kallines veiseliha aastaga koguni 20,1%.

Lammaste kokkuostuhind oli 2008. aastal Eestis 13,1% kõrgem kui eelmisel aastal. Jaehind tõusis kauplustes 142.05 kr/kg-ni ehk 22,8%. Turgudel, kus valdavalt kaubeldakse kohaliku lambalihaga, oli aasta keskmine hind 98.91 kr/kg ehk 13,5% kõrgem 2007. aasta keskmisest.

Linnuliha keskmine tootjahind Eestis on peale 2005. aasta juunis toimunud järsku hinnatõusu püsinud kõrge. 2008. aastal oli keskmine broileri tootjahind 29.39 kr/kg, mis oli 4,3% kõrgem 2007. aasta aastakeskmisest hinnast. Aastakeskmiseks jaehinnaks kujunes kauplustes 50.10 kr/kg, mis oli 15,9% kõrgem 2007. aasta aastakeskmisest jaehinnast ning turgudel 50.97 kr/kg, mis oli 16,7% kõrgem aastatagusest.

2008. aastal olid nii lihasaaduste **ekspordi- kui impordikäibed** viimaste aastate suurimad. Liha ja lihatoodete ekspordikäive oli 844,5 mln krooni, see oli 47% suurem kui eelmisel aastal. Kui arvestada siia juurde ka elusloomade ekspordikäive, siis kokku moodustas selle tootegrupi eksport 1,14 mlrd krooni (+51%).

Liha ja lihasaaduste impordikäive oli 2008. aastal ligi 1,5 mlrd krooni. See oli 23% suurem kui eelmisel aastal. Koos elusloomade impordiga oli kogu tootegrupi impordikäive veidi üle 1,5 mlrd

krooni. Kuna lihasektori ekspordikäive suurenes rahaliselt rohkem kui impordikäive, siis selles valdkonnas väliskaubanduse puudujääk vähenes 2008. aastal -363 mln kroonini (2007.a -473 mln kr). Suurenesid nii liha kui ka lihast valmistoodete impordikogused. Kõige enam kasvas lihakonservide ja veiseliha sissevedu. Sea- ja veiseliha impordi kasvu üheks põhjuseks on ka elusloomade Eestist väljaveo kiire kasv.

Eesti **lihatööstuse** müügi käibe kasvutempo 2008. aastal pidurdus ning esialgsel hinnangul jäi kasv 4,6%-le. Käibe kasv saavutati nii siseturumüügi kui ka ekspordikäibe suurenemise tulemusel, jätkus ka lihatoodete hinnatõus. Kui viimastel aastatel on koos kiire müügitulu suurenemisega kasvanud enam-vähem samas proportsioonis ka lihatööstuse kulud, siis 2008. aastal ületas kulude kasv tulude suurenemist ning lihatööstuse kasum vähenes ligi poole võrra. Kulude ennaktempo suurenemisele andsid oma panuse nii töötajukulude jätkuvalt suur kasv kui ka suuremad kulutused toorainele, kuna liha kokkuostuhind oli tunamullusest kõrgem.

2008. aastal teenisid Eesti lihatööstusettevõtted kokku 79,4 mln krooni kasumit. Kui alates 2004. aastast lihatööstuse kasum suurenes, siis 2008. aastal see vähenes koguni 48% võrreldes eelneva aastaga. Lihatoöstuse kogutootlikkus oli 2008. aastal väiksem kui üle-eelmisel aastal, kuid aasta jooksul tootlikkuse langus aeglustus. Esialgsel andmetel oli lihatööstuse rentaablus 2008. aastal 2,1%, mis on üle 2 korra madalam varasemate aastate tasemest. Rentaabluse languse põhjuseks on tuludest suurem kulude kasv lihatööstuses.

Investeeringute osas oli 2008. aasta Eesti lihatööstuse jaoks rekordiline – lihatööstusse investeeriti 74% enam kui aasta varem.

Maailma majandust on tabanud viimase 60 aasta sügavaim kriis. 2008. aastat iseloomustab paljusid põllumajandussaadusi puudutanud väga suured ja järsud hinnalangused, mis küll lihaturgu säästsid, kus hinnad siiski veel 2008. aastal pigem tõusid. Globaalne finants- ja majanduskriis vähendas aga 2008. aasta sügisest liha nõudlust nii EL-i siseturul kui ka välisturgudel. Võrreldes 2007. aastaga võib 2008. ja 2009. aastal EL-i lihatoodang väheneda kokku 2,4%. Kõrged hinnad ja langenud ostujõud viis liha tarbimise vähenemisele. 2008. aastal vähenes EL-is liha tarbimine 2007. aastaga võrreldes 2,2% ning oli 85,1 kg inimese kohta aastas. Ka Eestis kui Euroopa ühtse majandusruumi ühes osas toimuvad sarnased arengud. Olukorras, kus Eesti elanikkond jätkuvalt väheneb, on siseturu kasv otseses sõltuvuses elanikkonna ostujõu kasvust ning heaolu paranemisest. Majanduslanguse kestes aga on oodata liha tarbimise jätkuvat langust nii Eestis kui ka EL-is tervikuna. Majanduse mõningat elavnemist oodatakse alles 2010. aastal.

Lihasektori tootmismahud EL-is 2002 – 2008. aastal
(loomade arv tuh tk, liha kaal tuh t)

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*
Veiste arv	EL-27	92336	91123	90220	89641	88463	89037	86299
	EL-15	78527	77479	76957	76210	75023	75646	72998
Sigade arv	EL-27	160411	158970	158562	159115	161929	160039	153060
	EL-15	122215	121661	122662	122242	124469	124681	122986
Lammaste arv	EL-27	98964	98470	98208	96236	95703	95653	90844
	EL-15	87600	86884	86391	84286	83737	82972	77845
Veiseliha tootmine	EL-27	8299	8083	8132	8204	8090
	EL-15	7466	7361	7446	7270	7299	7334	7234
Sealiha tootmine	EL-27	21670	21645	21948	22819	22596
	EL-15	17730	17787	17809	17927	18091	18914	19025
Lambaliha tootmine	EL-27	3118	3119	3142	3148	3120	3097	3035
	EL-15	3037	3018	3048	3049	3018	2988	2934
Linnuliha tootmine	EL-27	10505	10698	10399	10805	11063
	EL-15	8326	8385	8080	8371	8605

* esialgne

Allikas: Eurostat

Riikide osakaal EL-27 lihasektori kogunäitajatest 2008. aastal (%)

	Rah- vastik	Veiste arv	Sigade arv	Lammas- te arv	Veise- liha	Sea- liha	Lamba- liha	Linnu- liha
Belgia	2.1	3.0	4.1	...	3.3	4.7
Taani	1.1	1.8	8.0	0.1	1.6	7.6	0.1	1.6
Saksamaa	16.5	15.0	17.5	2.1	15.0	22.6	1.4	10.8
Kreeka	2.3	0.8	0.7	9.9	0.7	0.5	3.6	1.5
Hispaania	9.1	7.0	17.2	22.0	8.1	15.4	5.5	12.4
Prantsusmaa	12.8	22.4	9.7	8.6	18.8	10.1	3.9	15.4
Iirimaa	0.9	6.9	1.0	3.8	6.6	0.9	1.9	1.1
Itaalia	12.0	7.5	6.0	9.0	13.1	7.1	2.0	10.1
Luksemburg	0.1	0.2	0.1	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
Holland	3.3	4.6	7.7	1.7	4.7	5.8	0.5	6.5
Austria	1.7	2.3	2.0	0.4	2.7	2.3	0.3	1.0
Portugal	2.1	1.7	1.5	3.5	1.3	1.7	0.4	2.6
Soome	1.1	1.1	0.9	0.1	1.0	1.0	0.0	0.9
Rootsi	1.8	1.7	1.1	0.6	1.7	1.2	0.2	1.0
Suurbritannia	12.3	11.5	3.0	24.1	10.7	3.3	10.7	12.9
EL-15	79.2	84.6	80.4	85.7	89.4	84.2	96.7	77.8
Bulgaaria	1.5	0.7	0.5	1.6	0.2	0.3	0.7	0.8
Tšehhi	2.1	1.6	1.4	0.2	1.0	1.5	0.1	1.9
Eesti	0.3	0.3	0.2	0.1	0.2	0.2	0.0	0.1
Küpros	0.2	0.1	0.3	0.3	0.1	0.3	0.2	0.3
Läti	0.5	0.4	0.3	0.1	0.3	0.2	0.0	0.2
Leedu	0.7	0.9	0.6	0.1	0.6	0.3	0.0	0.6
Ungari	2.0	0.8	2.2	1.4	0.4	2.0	0.0	3.5
Malta	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Poola	7.7	6.4	9.3	0.3	4.8	8.4	0.1	10.7
Rumeenia	4.3	3.1	4.0	9.8	2.4	2.0	2.2	2.8
Sloveenia	0.4	0.5	0.3	0.2	0.5	0.1	0.0	0.5
Slovakkia	1.1	0.6	0.5	0.4	0.2	0.5	0.0	0.7
EL-27	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Allikas: Eurostat

Loomade arv 1000 elaniku kohta EL-i riikides 2007 – 2008. aastal

	Veiste arv		Sigade arv		Lammaste arv	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Belgia	243	241	586	581
Taani	284	287	2418	2227	18	18
Saksamaa	154	158	329	325	23	23
Kreeka	61	61	93	95	804	802
Hispaania	148	133	586	581	499	441
Prantsusmaa	302	304	236	232	131	122
Iirimaa	1368	1348	365	365	818	778
Itaalia	111	109	157	155	139	137
Luksemburg	406	406	182	161	17	17
Holland	234	244	716	715	105	94
Austria	241	240	396	368	42	40
Portugal	136	135	224	220	317	296
Soome	171	171	270	264	17	18
Rootsi	166	164	190	185	57	57
Suurbritannia	166	162	77	74	389	357
EL-15	193	185	318	312	212	198
Bulgaaria	80	75	116	103	199	193
Tšehhi	133	131	259	206	18	18
Eesti	179	177	279	272	55	47
Küpros	72	70	600	589	375	339
Läti	175	167	182	169	24	30
Leedu	233	229	273	267	13	14
Ungari	70	70	385	337	122	123
Malta	48	43	188	160	30	31
Poola	142	146	462	374	8	7
Rumeenia	131	125	304	287	393	413
Sloveenia	239	232	270	213	65	69
Slovakkia	93	90	176	139	64	65
EL-27	180	173	323	308	205	194

Allikas: Eurostat

Lihatoodang ühe elaniku kohta EL-i riikides 2007 – 2008. aastal (kg aastas)

	Veiseliha		Sealiha		Lambaliha		Linnuliha	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Belgia	26	25	100	99	0.1	0.1
Taani	24	23	331	312	0.3	0.3	31	32
Saksamaa	14	15	61	62	0.5	0.5	13	14
Kreeka	5	5	11	11	10.0	9.8	15	14
Hispaania	14	15	77	77	4.6	3.7	30	30
Prantsusmaa	24	24	36	36	2.0	1.8	27	27
Iirimaa	135	122	48	46	15.3	13.3	28	27
Itaalia	19	18	27	27	1.0	1.0	17	19
Luksemburg	19	20	21	21	0.1	0.1	0	0
Holland	24	23	79	80	1.1	0.9	44	44
Austria	26	27	64	63	0.0	1.0	13	13
Portugal	9	10	34	36	1.3	1.2	26	27
Soome	17	16	40	41	0.1	0.1	18	19
Rootsi	15	15	29	29	0.5	0.5	11	12
Suurbritannia	14	14	12	12	5.3	5.3	24	23
EL-15	19	18	48	48	7.6	7.4	21	22
Bulgaaria	3	3	10	10	2.8	2.7	15	12
Tšehhi	8	8	35	32	0.2	0.2	21	20
Eesti	11	11	28	30	0.4	0.4	9	10
Küpros	5	5	71	75	9.1	9.1	37	36
Läti	10	9	18	18	0.2	0.3	9	10
Leedu	17	14	29	23	0.2	0.2	20	21
Ungari	3	3	50	46	0.1	0.1	37	39
Malta	3	4	20	21	0.0	0.0	11	12
Poola	10	10	55	50	0.0	0.0	30	31
Rumeenia	10	9	23	21	3.4	3.0	14	14
Sloveenia	18	18	17	16	0.1	0.1	29	29
Slovakkia	4	4	21	19	0.2	0.2	16	14
EL-27	17	16	46	45	6.6	6.5	22	22

Allikas: Eurostat

Liha tarbimine ühe elaniku kohta aastas EL-i riikides 2006 – 2007. aastal (kg/1 el)

	Veiseliha		Sealiha		Lambaliha		Liha kokku		Linnuliha	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Belgia/Luksemburg	20,2	20,2	47,9	48,8	1,5	1,6	94,9	96,7	17,5	18,0
Taani	28,4	29,0	56,2	56,9	1,2	1,3	113,8	115,7	23,5	24,0
Saksamaa	11,9	12,1	54,4	55,7	1,0	1,0	86,7	88,6	16,7	17,2
Kreeka	16,5	15,7	28,4	27,9	11,5	11,3	82,8	81,9	17,5	18,0
Hispaania	15,0	14,8	60,6	60,5	5,2	5,1	117,6	118,9	31,5	31,5
Prantsusmaa	26,1	26,3	34,1	33,9	4,2	4,0	99,1	100,0	23,2	23,7
Iirimaa	20,9	20,4	33,3	33,6	5,0	4,9	98,5	99,7	34,0	33,0
Itaalia	25,0	25,2	39,0	39,3	1,5	1,5	90,0	92,6	16,0	17,5
Holland	19,1	19,1	41,4	41,6	1,3	1,3	84,4	85,3	21,7	22,5
Austria	18,3	18,1	57,0	57,6	1,1	1,2	98,2	98,9	18,7	18,7
Portugal	18,4	18,5	44,2	45,3	3,1	3,0	104,4	105,7	29,5	30,0
Soome	18,3	18,4	33,9	34,1	0,4	0,4	71,8	72,6	15,5	16,0
Rootsi	25,2	25,2	35,8	35,4	1,1	1,1	78,5	78,6	14,0	14,2
Suurbritannia	19,1	19,6	24,6	24,9	6,3	6,4	83,9	84,6	30,0	29,0
EL-15	19,3	19,5	42,3	42,7	3,3	3,3	93,1	94,5
Bulgaaria	13,9	7,5	15,9	22,0	1,3	1,7	45,6	45,3
Tšehhi	9,2	8,9	44,8	45,9	0,2	0,2	78,8	77,8
Eesti	13,7	12,0	34,9	35,1	0,4	0,5	70,3	70,8	17,5	18,9
Küpros	7,8	7,7	74,4	74,5	18,3	18,0	150,3	152,8
Läti	8,3	8,9	28,2	28,1	0,2	0,2	60,0	58,3
Leedu	8,2	8,6	39,6	41,8	0,6	0,6	73,4	75,6
Ungari	3,3	3,2	47,4	49,2	0,3	0,3	83,3	85,2
Malta	15,5	16,0	29,7	29,4	2,0	2,0	64,6	63,8
Poola	5,2	5,2	52,6	55,8	0,0	0,1	82,5	86,7	23,7	24,0
Rumeenia	9,2	10,2	30,3	34,4	3,3	3,4	61,0	66,5
Sloveenia	19,7	19,0	44,7	44,8	1,0	1,0	88,6	91,1
Slovakkia	4,3	4,7	31,9	30,6	0,2	0,2	57,2	53,8
EL-27	17,3	16,9	43,1	43,0	2,8	2,8	91,5	90,6	22,2	22,7

Allikas: Eurostat

Lihaga isevarustatuse tase EL-i liikmesriikides 2004 – 2007. aastal (%)

	Veise-, sea- ja lambaliha				Linnuliha			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Belgia/Luksemburg	167	167	168	167	180	170	180	170
Taani	375	379	369	374	172	160	150	140
Saksamaa	97	99	102	104	80	83	87	92
Kreeka	57	55	53	54	76	76	75	80
Hispaania	115	114	114	118	96	95	97	97
Prantsusmaa	111	109	107	107	136	131	125	122
Iirimaa	269	263	266	264	100	95	90	95
Itaalia	77	76	74	74	107	109	110	107
Holland	194	197	198	200	200	195	185	195
Austria	107	104	106	107	73	68	70	75
Portugal	74	75	72	72	93	92	91	92
Soome	107	107	108	110	105	103	106	105
Rootsi	80	78	77	77	80	78	80	80
Suurbritannia	69	70	72	72	87	90	89	92
EL-15	106	106	106	107	106
Bulgaaria	70	65	64	73
Tšehhi	93	87	85	87	93	90
Eesti	82	77	78	75	58	54	54	47
Küpros	100	96	92	92
Läti	56	53	53	57
Leedu	79	81	76	76
Ungari	124	115	109	113	135
Malta	68	67	65	62
Poola	106	106	112	109	105	111	112	112
Rumeenia	80	72	71	75
Sloveenia	118	106	93	94
Slovakkia	88	81	79	81	86
EL-25/27	105	105	105	105	105	103	103	102

Allikas: Eurostat

EL-27 kogu lihaturu prognoosid 2006-2015 (tuh t lihakaalus)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kodumaine toodang	42 519	43 704	43 498	42 691	43 787	43 877	43 593	43 778	44 170	44 643
shEL15	32 672	33 910	33 900	33 362	34 167	34 001	33 614	33 704	33 986	34 380
EL12	7 412	7 366	7 143	6 888	7 227	7 368	7 412	7 532	7 642	7 714
Elusloomade import	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Elusloomade eksport	97	84	114	111	111	111	111	111	111	111
Kogutoodang	42 424	43 622	43 384	42 580	43 677	43 767	43 482	43 668	44 059	44 533
Import	1 732	1 668	1 514	1 578	1 637	1 714	1 768	1 790	1 790	1 807
Eksport	2 466	2 300	2 845	2 058	1 994	1 993	1 929	1 926	1 901	1 880
Väliskaubandussaldo	734	632	1 331	480	357	278	160	136	112	73
Tarbimine	41 690	42 890	42 153	42 100	43 319	43 488	43 322	43 531	43 947	44 460
shEL15	25 462	26 338	25 697	25 457	26 123	26 383	26 212	26 167	26 323	26 647
EL12	5 162	5 067	4 888	4 923	5 023	5 091	5 111	5 148	5 207	5 250
Tarbimine el. kohta	84.9	87.0	85.1	84.6	86.7	86.8	86.1	86.3	86.8	87.6
sh veiseliha	17.4	17.5	17.1	16.9	16.9	16.8	16.8	16.7	16.6	16.5
lamba- ja kitseliha	2.8	2.8	2.6	2.6	2.6	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5
sealiha	42.0	43.3	41.9	41.5	42.9	43.3	42.9	42.8	43.1	43.7
linnuliha	22.6	23.4	23.4	23.6	24.5	24.1	23.9	24.3	24.6	24.8
EL15	65.7	67.5	65.5	64.6	65.9	66.2	65.5	65.1	65.2	65.8
EL12	49.9	49.0	47.3	47.8	48.8	49.5	49.7	50.1	50.7	51.2

Allikas: Euroopa Komisjon

EL-27 sealiha turu prognoosid 2006-2015 (tuh t lihakaalus)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kodumaine toodang	21 977	22 874	22 509	21 825	22 514	22 861	22 676	22 697	22 899	23 258
shEL15	18 148	19 054	18 959	18 557	19 070	19 154	18 886	18 867	19 010	19 340
EL12	3 828	3 820	3 550	3 268	3 445	3 708	3 790	3 830	3 889	3 918
Elussigade import	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Elussigade eksport	44	36	70	71	71	71	71	71	71	71
Kogutoodang	21 933	22 838	22 439	21 754	22 443	22 790	22 605	22 626	22 828	23 187
Import	105	30	46	50	60	60	60	60	60	60
Eksport	1 411	1 394	1 799	1 136	1 104	1 126	1 083	1 083	1 066	1 052
Tarbimine	20 626	21 374	20 786	20 669	21 400	21 725	21 582	21 602	21 822	22 195
Tarbimine el. kohta	42.0	43.3	41.9	41.5	42.9	43.3	42.9	42.8	43.1	43.7
shEL15	42.3	43.9	42.6	41.9	43.3	43.7	43.1	42.9	43.1	43.8
EL12	40.9	41.0	39.6	40.0	41.2	41.9	42.1	42.5	43.1	43.5
Varud perioodi lõpus (toetusega eraladustatud)	0	100	0	0	0	0	0	0	0	0

Allikas: Euroopa Komisjon

EL-27 veiseliha turu prognoosid 2006-2015 (tuh t lihakaalus)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kodumaine toodang	8 180	8 245	8 293	8 102	8 078	8 010	7 951	7 906	7 908	7 891
sh EL15	7 226	7 275	7 304	7 123	7 090	7 054	7 015	6 971	6 981	6 971
EL12	953	970	988	979	988	956	936	934	927	920
Elusveiste import	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Elusveiste eksport	48	44	41	37	37	37	37	37	37	37
Kodutoodang	8 133	8 203	8 253	8 065	8 041	7 973	7 914	7 869	7 871	7 855
Import	619	541	379	431	478	546	594	608	599	608
Eksport	186	113	162	110	90	86	79	73	68	63
Tarbimine	8 566	8 631	8 470	8 386	8 429	8 433	8 430	8 404	8 403	8 400
Tarbimine elaniku kohta	17.4	17.5	17.1	16.9	16.9	16.8	16.8	16.7	16.6	16.5
sh EL15	20.0	20.3	19.8	19.5	19.6	19.5	19.4	19.2	19.2	19.1
EL12	7.9	6.9	6.6	6.6	6.5	6.5	6.5	6.5	6.5	6.6
Varud perioodi lõpus (sekkumisost)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Allikas: Euroopa Komisjon

EL-27 linnuliha turu prognoosid 2006-2015 (tuh t lihakaalus)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kodumaine toodang	11 235	11 487	11 671	11 740	12 181	11 995	11 960	12 175	12 367	12 502
sh kanaliha	8 800	9 059	9 216	9 299	9 788	9 487	9 393	9 632	9 825	9 954
sh kanaliha EL15	6 273	6 584	6 708	6 758	7 093	6 881	6 807	6 964	7 099	7 178
kanaliha EL12	2 527	2 475	2 508	2 541	2 695	2 605	2 587	2 668	2 726	2 776
muu linnuliha	2 435	2 428	2 454	2 442	2 394	2 508	2 566	2 543	2 541	2 549
Import	734	824	817	826	828	836	842	848	855	863
Eksport	865	786	877	804	792	773	759	762	760	758
Väliskaubandussaldo	130	- 38	60	- 23	- 35	- 63	- 83	- 86	- 95	- 105
Tarbimine	11 105	11 526	11 611	11 763	12 217	12 058	12 042	12 261	12 462	12 607
Tarbimine elaniku kohta	22.6	23.4	23.4	23.6	24.5	24.1	23.9	24.3	24.6	24.8
sh kanaliha	17.8	18.6	18.6	18.9	19.8	19.1	18.9	19.2	19.5	19.7
sh kanaliha EL15	16.4	17.0	17.1	17.3	18.4	17.4	17.0	17.4	17.7	17.9
kanaliha EL12	23.0	24.3	24.4	24.8	25.1	25.8	26.3	26.5	26.6	26.7
muu linnuliha	4.8	4.8	4.8	4.8	4.7	4.9	5.1	5.1	5.1	5.2

Allikas: Euroopa Komisjon

EL-27 lamba- ja kitseliha prognoosid 2006-2015 (tuh t lihakaalus)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kodumaine toodang	1 127	1 097	1 025	1 023	1 014	1 011	1 006	1 000	996	992
shEL15	1 024	997	929	924	915	912	907	901	896	891
EL12	103	100	96	99	99	99	99	100	100	101
Elusloomade import	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Elusloomade eksport	5	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Kogutoodang	1 123	1 094	1 022	1 021	1 011	1 009	1 003	998	993	989
Import	274	272	272	270	271	272	273	275	276	276
Eksport	4	7	7	8	8	8	8	8	8	8
Tarbimine	1 393	1 359	1 286	1 283	1 274	1 273	1 268	1 264	1 261	1 257
Tarbimine elaniku kohta	2.8	2.8	2.6	2.6	2.6	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5
shEL15	3.3	3.2	3.1	3.0	3.0	3.0	3.0	2.9	2.9	2.9
EL12	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.8	0.8	0.8	0.8

Allikas: Euroopa Komisjon